ប្រវត្តិសាស្ត្រកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ

(១៩៧៥-១៩៧៩)

ឌី ខាំបូលី

មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា ២០០៧

ក្រុមយុវជននិងយុវនារី នៅក្នុងសន្និសីទមួយក្នុងខេត្តសៀមរាប នាថ្ងៃទី២៣ ខែមីនា ឆ្នាំ១៩៧៣
(រូបថតឯកសារមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា)

ជំពូកទី១

សេចក្តីសង្ខេប

«ខ្មែរក្រហម» គឺជាឈ្មោះដែលសម្តេចព្រះនរោត្តម សីហនុ មានព្រះរាជបន្ទូលសំដៅទៅលើក្រុមកុម្មុយនីស្តដែលប្រឆាំងនឹងព្រះអង្គនៅទសវត្សរ៍ឆ្នាំ១៩៦០ ។ ឈ្មោះផ្លូវការរបស់ក្រុមនេះគឺបក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជាដែលចូលកាន់កាប់ប្រទេសកម្ពុជានៅថ្ងៃទី១៧ ខែមេសា ឆ្នាំ១៩៧៥ ។

បក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជាបានបង្កើតរដ្ឋកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យនៅឆ្នាំ១៩៧៦ និងគ្រប់គ្រងប្រទេសរហូតដល់ខែមករា ឆ្នាំ១៩៧៩ ។ វត្តមានរបស់បក្សត្រូវបានរក្សាជាការសម្ងាត់រហូតដល់ឆ្នាំ១៩៧៧ ហើយមិនមានអ្នកណាម្នាក់នៅក្រោបក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជាដឹងថាអ្នកណាជាអ្នកដឹកនាំបក្សនោះទេ (មេដឹកនាំបក្សទាំងនោះបានហៅខ្លួនឯងថា **«អង្គការបដិវត្តន៍»**) ។

ពីរបីថ្ងៃបន្ទាប់ពីការឡើងកាន់កាប់អំណាចនៅឆ្នាំ១៩៧៥ ខ្មែរក្រហមបានបង្ខំប្រជាជននៅទីក្រុងភ្នំពេញទាំងអស់ប្រហែលពីរលាននាក់និងទីប្រជុំជនផ្សេងៗទៀត ឲ្យចេញទៅតំបន់ជនបទដើម្បីធ្វើការងារស្រែចម្ការ ។ ប្រជាជនរាប់ពាន់នាក់បានស្លាប់នៅក្នុងអំឡុងពេលជម្លៀសនេះ ។

ក្នុងពេលនោះដែរ ខ្មែរក្រហមបានចាប់ផ្តើមអនុវត្តកម្មវិធីកែទម្រង់របស់ខ្លួនតាមលទ្ធិម៉ៅនិងលទ្ធិម៉ាក្សលេនីនដ៏ជ្រុលហួសហេតុ ។ ខ្មែរក្រហមចង់ប្រែក្លាយប្រទេសកម្ពុជាឲ្យទៅជាសង្គមជនបទមួយដែលមិនមានវណ្ណៈសង្គម ពោលគឺពុំមានអ្នកមាន ពុំមានអ្នកក្រ និងគ្មានការកេងប្រវ័ញ្ច ។ ដើម្បីសម្រេចឲ្យបាននូវគោលបំណងនេះ ខ្មែរក្រហមបានលុបបំបាត់រូបិយវត្ថុ ផ្សារផ្សា ការអប់រំ ទ្រព្យសម្បត្តិឯកជន ម៉ូតសម្លៀកបំពាក់ស៊ីវិល័យពីបរទេស ការគោរពជំនឿសាសនា និងប្រពៃណីវប្បធម៌ខ្មែរ ។ សាលារៀន វត្តអារាម វិហារសាសនាអ៊ីស្លាម វិហារសាសនាគ្រិស្ត សាកលវិទ្យាល័យ ហាងលក់ទំនិញ និងអគាររដ្ឋាភិបាលត្រូវបិទទ្វារ ឬក៏ប្រែក្លាយទៅជាគុក ក្រោលគោ ជំរំអប់រំកែប្រែ និងជង្រុកស្រូវ ។ ក្នុងសង្គមនេះគ្មានមធ្យោបាយដឹកជញ្ជូនឯកជនឬសាធារណៈ គ្មានទ្រព្យសម្បត្តិឯកជន និងគ្មានសិល្បៈកម្សាន្តណាដែលមិនមានលក្ខណៈបដិវត្តន៍ទេ ហើយការលម្ហែកម្សាន្តត្រូវអង្គការហាមឃាត់យ៉ាងតឹងរ៉ឹងបំផុត ។ ប្រជាជននៅទូទាំងប្រទេសរួមទាំងថ្នាក់ដឹកនាំបក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជាផង ត្រូវបានតម្រូវឲ្យស្លៀកសម្លៀកបំពាក់ពណ៌ខ្មៅ ដែលជាសម្លៀកបំពាក់ប្រពៃណីបដិវត្តន៍របស់ខ្លួន ។

នៅក្រោមរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ មនុស្សគ្រប់រូបត្រូវបានដកហូតអស់នូវសិទ្ធិជាមូលដ្ឋានរបស់ខ្លួន ។ ប្រជាជនទាំងអស់មិនត្រូវបានអនុញ្ញាតឲ្យដើរចេញក្រៅសហករណ៍របស់ខ្លួនទេ ។ ខ្មែរក្រហមមិនអនុញ្ញាតឲ្យប្រជាជនប្រមូលផ្តុំនិងពិភាក្សាគ្នាឡើយ ។ ប្រសិនបើមនុស្សបីនាក់ផ្តុំគ្នាហើយនិយាយគ្នាលេង អ្នកទាំងនោះអាចត្រូវបានចោទប្រកាន់ថាជាខ្មាំងហើយអាចត្រូវចាប់ខ្លួនឬយកទៅសម្លាប់ចោល ។

ការសម្លាប់គឺជាគោលការណ៍គ្រឹះនៃដំណើរការរបស់កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ។ ខ្មែរក្រហមមានពាក្យស្លោកមួយថា «លាក់ការណ៍ជាកត្តាជ័យជម្នះ ។ លាក់ការណ៍បានខ្ពស់ រស់បានយូរ» ។

ទំនាក់ទំនងក្នុងគ្រួសារក៏ត្រូវទទួលរងការរិះគន់យ៉ាងខ្លាំងក្លាដែរ ។ ប្រជាជនគ្រប់រូបត្រូវអង្គការហាមឃាត់មិនឲ្យសម្តែងចេញនូវការស្រលាញ់ សេចក្តីសប្បាយរីករាយ ឬសេចក្តីអាណិតអាសូរ សូម្បីតែបន្តិចបន្តួចក៏ដោយ ។ ខ្មែរក្រហមបានបង្គាប់បញ្ជាឲ្យប្រជាជនខ្មែរគ្រប់រូបជឿ ធ្វើតាម និងគោរពអង្គការបដិវត្តន៍តែមួយគត់ ដែលខ្មែរក្រហមអះអាងថាគឺជា "ឪពុកម្តាយ" របស់ប្រជាជនគ្រប់រូប ។

ខ្មែរក្រហមបានអះអាងថា មានតែមនុស្សស្អាតស្អំប៉ុណ្ណោះ ទើបមានគុណសម្បត្តិគ្រប់គ្រាន់ក្នុងការកសាងបដិវត្តន៍ ។ បន្ទាប់ពីដណ្តើមបានអំណាចភ្លាម ខ្មែរក្រហមបានធ្វើការចាប់ខ្លួននិងសម្លាប់ចោលនូវពលទាហាន នាយទាហាន និងអ្នករដ្ឋការរបស់របបសាធារណរដ្ឋខ្មែរដឹកនាំដោយលោកសេនាប្រមុខ លន់ នល់ ដែលខ្លួនចាត់ទុកថាមិនស្អាតស្អំ អស់រាប់ពាន់នាក់ ។ ក្នុងរយៈកាលជាងបីឆ្នាំបន្ទាប់មកទៀត ក្រុមខ្មែរក្រហមបានធ្វើការកាប់សម្លាប់បញ្ញវន្ត អ្នករស់នៅទីក្រុង ជនជាតិភាគតិចដូចជាចាម វៀតណាម និងចិនអស់រាប់សែននាក់ ។ ខ្មែរក្រហមក៏បានសម្លាប់យោធានិងសមាជិកបក្សរបស់ខ្លួនអស់ជាច្រើននាក់ដែរដោយចោទថាជនក្បត់ជាតិនិងក្បត់បដិវត្តន៍ ។

នៅក្នុងគម្រោងឆ្នាំ១៩៧៦នៃផែនការបួនឆ្នាំរបស់បក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជា ប្រជាជនកម្ពុជានៅទូទាំងប្រទេសត្រូវបានដាក់កម្រិតឲ្យធ្វើការបង្កបង្កើនផលឲ្យបានបីតោនក្នុងមួយហិកតា ។ នេះមានន័យថា ប្រជាជនត្រូវធ្វើការដាំដុះនិងច្រូតកាត់ស្រូវដប់ពីរខែក្នុងមួយឆ្នាំ ។ នៅតាមតំបន់ភាគច្រើន ខ្មែរក្រហមបានបង្ខំឲ្យប្រជាជនធ្វើការលើសពីដប់ពីរម៉ោង

ក្នុងមួយថ្ងៃ ដោយមិនមានពេលសម្រាកនិងម្ហូបអាហារគ្រប់គ្រាន់ ។

រហូតមកដល់ចុងឆ្នាំ១៩៧៧ ការប៉ះទង្គិចជាមួយប្រទេសវៀតណាមបានផ្ទុះឡើង ។ ប្រជាជនរាប់ម៉ឺននាក់ត្រូវអង្គការបញ្ជូនទៅសមរភូមិហើយត្រូវស្លាប់រាប់ពាន់នាក់ ។

នៅខែធ្នូ ឆ្នាំ១៩៧៨ កងទ័ពវៀតណាមនិងកងកម្លាំងរបស់រណសិរ្សសាមគ្គីសង្គ្រោះជាតិកម្ពុជា បានធ្វើការវាយសម្រុកចូលប្រទេសកម្ពុជា ហើយដណ្តើមកាន់កាប់បានទីក្រុងភ្នំពេញនៅថ្ងៃទី៧ ខែមករា ឆ្នាំ១៩៧៩ ។

នៅពេលនោះ មេដឹកនាំខ្មែរក្រហមបានភៀសខ្លួនទៅភាគខាងលិចប្រទេស ហើយបានរៀបចំបង្កើតកងកម្លាំងរបស់ខ្លួនឡើងវិញនៅក្នុងទឹកដីថៃ ដោយមានជំនួយពីប្រទេសចិននិងថៃ ។ មហាសន្និបាតអង្គការសហប្រជាជាតិបានបោះឆ្នោតផ្តល់អាសនៈនៅអង្គការសហប្រជាជាតិ ឲ្យទៅក្រុមអ្នកតស៊ូប្រឆាំងនឹងកុម្មុយនីស្ត ដែលមានខ្មែរក្រហមនៅក្នុងនោះដែរ ។ ពីឆ្នាំ១៩៧៩ដល់ឆ្នាំ១៩៩០ អង្គការសហប្រជាជាតិបានទទួលស្គាល់រដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យថាជាតំណាងស្របច្បាប់តែមួយគត់របស់កម្ពុជា ។

នៅឆ្នាំ១៩៨២ ខ្មែរក្រហមបានចងសម្ព័ន្ធភាពជាមួយសម្តេចព្រះនរោត្តម សីហនុ និងមេដឹកនាំមិនមែនកុម្មុយនីស្ត សឺន សាន ដើម្បីបង្កើតរដ្ឋាភិបាលចម្រុះត្រីភាគី ។ នៅភ្នំពេញឯណោះវិញ វៀតណាមបានជួយបង្កើតរដ្ឋាភិបាលថ្មីមួយគឺ«សាធារណរដ្ឋប្រជាមានិតកម្ពុជា» ដែលដឹកនាំដោយសមមិត្ត ហេង សំរិន ។

ក្បួនអមដំណើរមេដឹកនាំខ្មែរក្រហមនៅក្នុងតំបន់រំដោះក្នុងឆ្នាំ១៩៧៣ (រូបថតឯកសារមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា)

ខ្មែរក្រហមបានបន្តនិរន្តរភាពរបស់ខ្លួនរហូតដល់ឆ្នាំ១៩៩៩ គឺនៅពេលដែលមេដឹកនាំខ្មែរក្រហមទាំងអស់ចុះចូលជាមួយរាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា ឬត្រូវចាប់ខ្លួន ឬទទួលមរណភាព ។ ប៉ុន្តែរបបខ្មែរក្រហមបានបន្សល់ទុកនូវភាពប្រេះស្រាំក្នុងសង្គមជាតិរហូតដល់សព្វថ្ងៃនេះ ។ នៅក្រោមរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យប្រជាជនខ្មែរប្រមាណពីរលាននាក់បានស្លាប់ដោយសារជំងឺ ដែលបណ្តាលមកពីការខ្វះខាតថ្នាំសង្កូវនិងសេវាសុខាភិបាល ការអត់អាហារ ការសម្លាប់ ឬការធ្វើពលកម្មហួសកម្លាំង[១] ។ អ្នកដែលធ្លាប់រស់នៅឆ្លងកាត់របបនេះបានទទួលរងនូវការប៉ះទង្គិចខាងផ្លូវចិត្តយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរ ដោយសារតែបទពិសោធន៍ដែលខ្លួនបានជួបប្រទះ ។

ព្រះរាជាណាចក្រកម្ពុជា

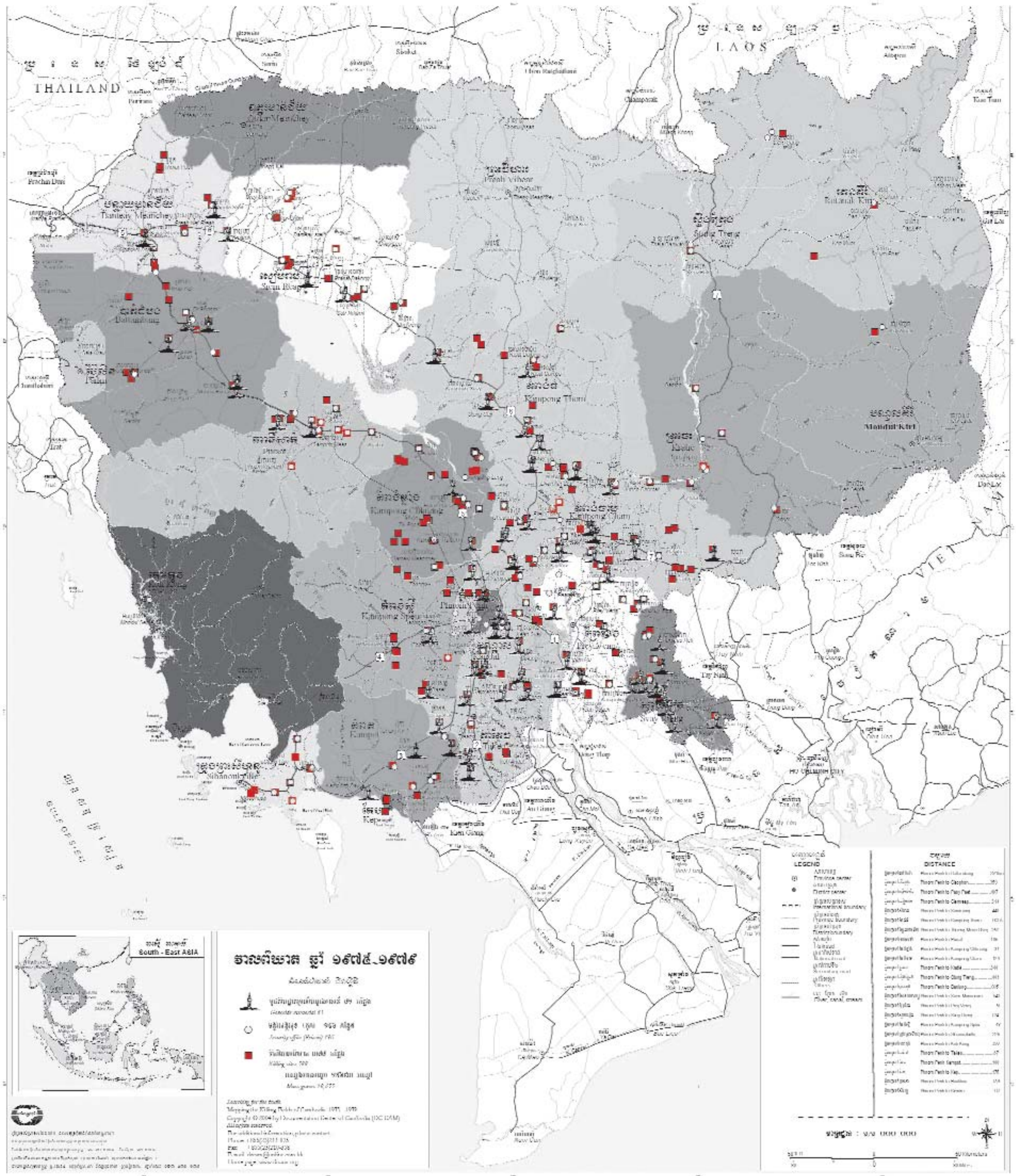

វាលពិឃាតនៅកម្ពុជា៖ *មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាដែលប្រើប្រាស់ឧបករណ៍កំណត់ទីតាំងភូមិសាស្ត្រក្នុងការស្វែងរកនិងគូរផែនទីរណ្តៅសាកសពរួមជាមួយនឹងការចុះទៅស្រាវជ្រាវដល់ទីកន្លែង បានធ្វើការកំណត់រណ្តៅសាកសពនៅទូទាំងប្រទេស ។ រហូតមកដល់ពេលនោះមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាបានរកឃើញវាលពិឃាតចំនួន៣៨៨កន្លែង ដែលរួមមាន១៩៧៣៣រណ្តៅ (រណ្តៅមួយចំនួនមានសាកសព៤នាក់ឬច្រើនជាងនេះ ហើយមួយចំនួនផ្សេងទៀតមានសាកសពរហូតដល់ទៅជាងមួយពាន់នាក់) ។ ជាងនេះទៅទៀត មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាបានរកឃើញទីតាំងគុកចំនួន១៩៦ និងទីតាំងបូជនីយដ្ឋានដែលសាងសង់ឡើងក្រោយរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យចំនួន៨១ ។*

មេដឹកនាំខ្មែរក្រហមជិះក្នុងរថភ្លើង *(រូបថតឯកសារមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា)*

ជំពូកទី២

តើខ្មែរក្រហមជាអ្នកណា? តើខ្មែរក្រហមឡើងកាន់អំណាចដោយរបៀបណា?

១. ចលនាកុម្មុយនីស្តដំបូងបំផុត

ចលនាកុម្មុយនីស្តនៅកម្ពុជាកើតចេញពីចលនាតស៊ូប្រឆាំងនឹងអាណានិគមបារាំង ក្នុងអំឡុងទសវត្សរ៍ឆ្នាំ ១៩៤០ ។ នៅខែមេសា ឆ្នាំ១៩៥០ គឺក្នុងអំឡុងពេលនៃសង្គ្រាមឥណ្ឌូចិនលើកទីមួយ[២] គណៈប្រតិភូចំនួនពីររយនាក់បានមកជួបជុំគ្នានៅខេត្តកំពត ហើយបានបង្កើតរណសិរ្សឯកភាពឥស្សរៈ (ខ្មែរឥស្សរៈ) ដែលដឹកនាំដោយក្រុមកុម្មុយនីស្ត ។ ក្រុមនេះសហការជាមួយវៀតណាមដើម្បីធ្វើការតស៊ូប្រឆាំងនឹងអាណានិគមបារាំង ។

រណសិរ្សនេះដឹកនាំដោយ សឺង ង៉ុកមិញ (អាចារ្យមៀន) ដែលជាអាចារ្យនៅវត្តខណ្ឌាលោម ។ ចាន់ សម័យ មាននាទីជាអនុប្រធានរណសិរ្ស និង ស៊ីវ ហេង ជាលេខាធិការ ។ សមាជិករណសិរ្សស្ទើរតែទាំងអស់គឺជាជនជាតិខ្មែរដែលចេះនិយាយភាសាវៀតណាម ។ សមាជិកមួយចំនួនរបស់រណសិរ្សបានក្លាយជាសមាជិកបក្សកុម្មុយនីស្តឥណ្ឌូចិន បង្កើតឡើងនៅវៀតណាម[៣] ។ សមាជិកថ្មីនៃរណសិរ្សភាគច្រើនជាកសិករដែលត្រូវបានអូសទាញដើម្បីបុព្វហេតុបដិវត្តន៍ ។ សមាជិកផ្សេងៗទៀតជាក្រុមនិស្សិតអ្នកជាតិនិយមដែលបានក្លាយទៅជាជនកុម្មុយនីស្តក្នុងពេលស្នាក់អាស្រ័យរៀនសូត្រនៅបរទេស ។

និស្សិតមួយចំនួនក្នុងចំណោមនិស្សិតទាំងនេះក្រោយមកបានក្លាយទៅជាមេដឹកនាំបក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជា ។ អ្នកទាំងនេះរួមមាន សាឡុត ស (ប៉ុល ពត), សុន សេន, ខៀវ សំផន, និង អៀង សារី ។ ជនទាំងនេះយល់ឃើញថា កសិករនិងប្រជាជនក្រីក្រនៅទូទាំងពិភពលោកត្រូវបានប្រែក្លាយទៅជាទាសករនិងត្រូវជិះជាន់សង្កត់សង្កិនដោយពួកមូលធននិយមនិងពួកសក្តិភូមិនិយម ហើយថាបដិវត្តន៍តាមបែបម៉ាក្សលេនីន គឺជាផ្លូវតែមួយគត់ដែលកម្ពុជាអាចទទួលបាននូវឯករាជភាពនិងភាពស្មើគ្នានៅក្នុងសង្គម ។

២. ការបង្កើតបក្សប្រជាជនបដិវត្តន៍ខ្មែរ

នៅឆ្នាំ១៩៥១ នៅពេលការវាយប្រយុទ្ធប្រឆាំងនឹងបារាំងកាន់តែមានសភាពខ្លាំងក្លាឡើងនៅក្នុងឧបទ្វីបឥណ្ឌូចិន ជនកុម្មុយនីស្តវៀតណាមបានផ្តួចផ្តើមឲ្យមានការបង្កើតឡើងនូវបក្សប្រជាជនបដិវត្តន៍ខ្មែរ[៤] ។ សមាជិករបស់គណៈកម្មាធិការមជ្ឈិមបក្សសម្ងាត់នេះ រួមមាន ៖

- សឺង ង៉ុកមិញ កាន់តំណែងកំពូល
- ស៊ីវ ហេង ទទួលបន្ទុកកិច្ចការកងទ័ព
- ទូ សាមុត (ត្រូវបានស្គាល់ថាជាអាចារ្យសុខ មកពីកម្ពុជាក្រោម) ទទួលបន្ទុកអប់រំមនោគមវិជ្ជា
- ចាន់ សម័យ ទទួលបន្ទុកផ្នែកសេដ្ឋកិច្ច

ប៉ុល ពត
(ឈ្មោះដើម សាឡុត ស)

ប៉ុល ពត កើតឆ្នាំ១៩២៥ ត្រូវនឹងឆ្នាំឆ្លូវនៅខេត្តកំពង់ធំ ។ ឪពុករបស់ ប៉ុល ពត គឺជាម្ចាស់ដីស្តុកស្តម្ភម្នាក់ ។ ប៉ុល ពត បានទៅរស់នៅជាមួយបងប្រុសដែលជាមន្ត្រីធ្វើការនៅក្នុងព្រះបរមរាជវាំងនៅពេលអាយុបានប្រាំមួយឆ្នាំ ។ នៅភ្នំពេញ ប៉ុល ពត បានសិក្សារៀនសូត្រនៅតាមសាលាបារាំងជាច្រើន ហើយបានបួសជាលោកនេន ។

នៅឆ្នាំ១៩៤៩ ប៉ុល ពត បានទទួលអាហារូបករណ៍ទៅសិក្សានៅប្រទេសបារាំង ប៉ុន្តែមិនបានទទួលសញ្ញាប័ត្រទេ ។ ក្នុងអំឡុងពេលស្នាក់នៅរៀនសូត្រនៅក្រុងប៉ារីស ប៉ុល ពត បានក្លាយទៅជាសមាជិកបក្សកុម្មុយនីស្តបារាំង ហើយបានចំណាយពេលយ៉ាងច្រើនទៅលើសកម្មភាពនយោបាយ ។ នៅពេល ប៉ុល ពត ត្រឡប់មកប្រទេសកម្ពុជាវិញនៅឆ្នាំ១៩៥៣ ប៉ុល ពត បានបង្រៀនប្រវត្តិវិទ្យានិងភូមិវិទ្យានៅសាលាឯកជន ហើយបានចូលរួមជាមួយចលនាកុម្មុយនីស្តខុសច្បាប់មួយ ។ ប៉ុល ពត រៀបការជាមួយ ខៀវ ប៉ុណ្ណារី នៅឆ្នាំ១៩៥៦ ។ នៅឆ្នាំ ១៩៦០ ប៉ុល ពត មានឋានៈទីបីនៅក្នុងបក្សពលករកម្ពុជា ។ ប៉ុល ពត ត្រូវបានចាត់តាំងជាអនុលេខាបក្សទីពីរក្នុងឆ្នាំ១៩៦១ និងជាលេខាបក្សក្នុងឆ្នាំ១៩៦៣ ។ ក្រោយមក ប៉ុល ពត បានដឹកនាំកងទ័ពខ្មែរក្រហមធ្វើសង្គ្រាមប្រឆាំងនឹងរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែររបស់លោកសេនាប្រមុខ លន់ នល់ ។

ប៉ុល ពត បានក្លាយជានាយករដ្ឋមន្ត្រីរបស់កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យក្នុងឆ្នាំ១៩៧៦ ហើយបានលាលែងពីតំណែងនេះនៅឆ្នាំ១៩៧៩ ប៉ុន្តែបានបន្តស្ថិតនៅជាមេដឹកនាំដ៏មានឥទ្ធិពលរបស់ខ្មែរក្រហមដដែល ។ ប៉ុល ពត រស់នៅនិរទេសខ្លួនភាគច្រើននៅលើទឹកដីថៃ រហូតដល់ថ្ងៃទទួលមរណភាពគឺនៅថ្ងៃទី១៥ ខែមេសា ឆ្នាំ១៩៩៨ ។ សាកសពរបស់ ប៉ុល ពត ត្រូវបានបូជានៅថ្ងៃទី១៧ ខែមេសា ឆ្នាំ១៩៩៨ ។

នៅពេលដែលសង្គ្រាមឥណ្ឌូចិនលើកទីមួយត្រូវបញ្ចប់នៅឆ្នាំ១៩៥៤ កងទ័ពរបស់បារាំងបានដកចេញពីឥណ្ឌូចិន ហើយកងកម្លាំងរបស់វៀតមិញក៏ដកចេញពីកម្ពុជាដែរ ។ ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ក៏សមាជិកកងទ័ពវៀតណាមមួយចំនួនបន្តស្នាក់នៅកម្ពុជាតទៅទៀត ។ ដោយមានការបារម្ភពីសុវត្ថិភាពបដិវត្តន៍នៅពេលដែលប្រព័ន្ធនយោបាយមានការផ្លាស់ប្តូរ ស៊ីវ ហេង ចាន់ សម័យ កម្មាភិបាល និងសកម្មជនបក្សប្រជាជនបដិវត្តន៍ខ្មែរជាងមួយពាន់នាក់ទៀតបានភៀសខ្លួនទៅវៀតណាមខាងជើង ដែលនៅទីនោះ អ្នកទាំងនេះបានចូលរួមជាមួយ សឺង ង៉ុកមិញ និងសកម្មជនដទៃទៀតដែលភៀសខ្លួនទៅដល់ទីនោះមុនបន្តិច ។

មិនយូរប៉ុន្មាន ស៊ីវ ហេង បានវិលត្រឡប់មកកម្ពុជាវិញ អមដំណើរដោយ នួន ជា (សមាជិកបក្សកុម្មុយនីស្តឥណ្ឌូចិន ដែលបានទៅហ្វឹកហ្វឺននៅប្រទេសថៃនិងវៀតណាម) និងកម្មាភិបាលជាន់ខ្ពស់ផ្សេងទៀត ។ ដោយសារមេបក្ស សឺង ង៉ុកមិញ ស្នាក់នៅនិរទេសខ្លួនឯទីក្រុងហាណូយ បក្សប្រជាជន បដិវត្តន៍ខ្មែរត្រូវបានដឹកនាំដោយគណៈកម្មាធិការមជ្ឈិម

យោធាខ្មែរក្រហមកំពុងផឹកទឹកដូង (រូបថតឯកសារសារមន្ទីរឧក្រិដ្ឋកម្មប្រល័យពូជសាសន៍ទួលស្លែង)

បណ្តោះអាសន្នមួយ ដែលមាន ស៊ីវ ហេង ជាលេខា និង ទូ សាមុត ជា អនុលេខា ។ នួន ជា មានឋានៈលំដាប់ទីបី ។ សោ ភឹម (ដែល ជាលេខាភូមិភាគបូព៌ាក្នុងរយៈកាលកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ) ជាសមាជិកលំដាប់ទីបួន ។ ការគ្រប់គ្រងទូទៅនៅក្នុងបក្សស្ថិតក្នុងដៃកម្មាភិបាលវៀតណាម ផាំ វ៉ាន់បា ដែលធ្លាប់រស់នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ហើយដែលបានអះអាងថា វៀតណាមគួរបន្តគ្រប់គ្រងលើចលនាកុម្មុយនីស្តនៅកម្ពុជាតទៅទៀត ។

ទូ សាមុត ទទួលខុសត្រូវលើសកម្មភាពការងាររបស់បក្សនៅទីក្រុងដោយមានជំនួយពី នួន ជា និង សាឡុតស (ក្រោយមកត្រូវបានស្គាល់ថា ប៉ុល ពត) ដែលទើបតែត្រឡប់មកពីសិក្សានៅប្រទេសបារាំង ។ ក្រុមកុម្មុយនីស្តនៅភ្នំពេញបានប្រើប្រាស់ ប៉ុល ពត ជាអ្នកទាក់ទងក្នុងការបង្កើតគណបក្សស្របច្បាប់មួយហៅ **“បក្សប្រជាជន”** ។ គណបក្សនេះបានចូលរួមប្រកួតប្រជែងក្នុងការបោះឆ្នោតជាតិឆ្នាំ១៩៥៥ស្របតាមសេចក្តីសម្រេចនៃកិច្ចព្រមព្រៀងទីក្រុងហ្សឺណែវ ។ គណបក្សនេះដឹកនាំដោយ កែ មាស ដែលជាមនុស្សស្ថិតនៅក្រោមការបង្គាប់បញ្ជារបស់ ទូ សាមុត ។

ប៉ុល ពត បានជួយបង្កើតលក្ខន្តិកៈនិងកម្មវិធីនយោបាយរបស់បក្ស ។ ប៉ុល ពត ក៏បានធ្វើទំនាក់ទំនងជាមួយគណបក្សប្រជាធិបតេយ្យ ដែលនឹងចូលរួមប្រកួតប្រជែងជាមួយគណបក្សសង្គមរាស្ត្រនិយមទើបបង្កើតថ្មីរបស់សម្តេច ព្រះនរោត្តម សីហនុ ក្នុងការបោះឆ្នោតឆ្នាំ១៩៥៥ដែរ ។ ប៉ុល ពត ជឿជាក់ថាគណបក្សប្រជាធិបតេយ្យដែលមាននិន្នាការប្រឆាំងនឹងពួកសក្តិភូមិ និងពួកមូលធននិយមនោះនឹងឈ្នះនៅក្នុងការបោះឆ្នោតនេះ ហើយនឹងផ្តល់ឥទ្ធិពលនយោបាយខ្លះមកឲ្យក្រុមកុម្មុយនីស្តកម្ពុជា ។

ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី ប៉ុល ពត បានធ្វើការព្យាករណ៍ខុសទាំងស្រុង ។ គណបក្សសង្គមរាស្ត្រនិយមបានឈ្នះកៅអីទាំងអស់នៅក្នុងរដ្ឋសភាជាតិ ចំណែកបក្សប្រជាជនទទួលសំឡេងឆ្នោតតែបីភាគរយប៉ុណ្ណោះ ។ ភ្លាមៗនោះ ស៊ីវ ហេង ជឿជាក់ថា បុព្វហេតុរបស់ក្រុមកុម្មុយនីស្តនៅកម្ពុជាស្ថិតក្នុងភាពអស់សង្ឃឹម ព្រោះថាប្រជាជនស្ទើរតែទាំងអស់បានគាំទ្រកម្មវិធីនយោបាយរបស់ សម្តេចព្រះនរោត្តម សីហនុ ជាងគំនិតធ្វើបដិវត្តន៍ ។ ជាងនេះទៅទៀត ចលនាខ្មែរឥស្សរៈមួយចំនួនបានបោះបង់ចោលការតស៊ូរបស់ខ្លួន ហើយចុះចូលជាមួយរាជរដ្ឋាភិបាលរបស់សម្តេច

នួន ជា
(ឈ្មោះដើម រុងឡឺត ឡាវឌី)

នួន ជា កើតឆ្នាំ១៩២៦ នៅខេត្តបាត់ដំបង ។ នៅឆ្នាំ១៩៤២ នួន ជា បានទៅបន្តថ្នាក់មធ្យមសិក្សាកម្រិត២នៅទីក្រុងបាងកកដោយរស់នៅវត្តបិណ្ឌចាម៉ាបូពិត ។ នៅឆ្នាំ១៩៤៤ នួន ជា សិក្សាផ្នែកច្បាប់នៅសកលវិទ្យាល័យធម្មសាត ដែលនៅទីនោះ នួន ជា បានចូលជាសមាជិកបក្សកុម្មុយនីស្តថៃ ។

នួន ជា វិលត្រឡប់មកប្រទេសកម្ពុជានៅឆ្នាំ ១៩៥០ ហើយបានប្តូរសមាជិកភាពរបស់ខ្លួនមកជាសមាជិកបក្សកុម្មុយនីស្តឥណ្ឌូចិន ។ នួន ជា បានចូលសិក្សាវគ្គហ្វឹកហ្វឺននៅទីក្រុងហាណូយ ក្នុងឆ្នាំ១៩៥៤ ហើយបានវិលត្រឡប់មកកម្ពុជាវិញនៅឆ្នាំ១៩៥៥ ។ នួន ជា ត្រូវបានជ្រើសរើសជាអនុលេខាបក្សពលករកម្ពុជានៅឆ្នាំ១៩៦០ ។

ក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ នួន ជា ត្រូវបានជ្រើសតាំងជាប្រធានសភាតំណាងប្រជាជនកម្ពុជា ។ នួន ជា ក៏មានតំណែងជាអនុលេខាគណៈកម្មាធិការមជ្ឈិម និងគណៈកម្មាធិការអចិន្ត្រៃយ៍បក្សផងដែរ ។ នួន ជា ដើរតួនាទីសំខាន់ក្នុងបញ្ហាសន្តិសុខ ហើយក្នុងនាមជាកម្មាភិបាលជាន់ខ្ពស់លំដាប់ទីពីរ នួន ជា ទទួលខុសត្រូវក្នុងការអនុវត្តគោលនយោបាយឃោរឃៅជាច្រើន ដែលបានអនុម័តឲ្យអនុវត្តដោយគណៈកម្មាធិការអចិន្ត្រៃយ៍បក្ស ។

នួន ជា បាននិរទេសខ្លួនទៅព្រំដែនខ្មែរ-ថៃ នៅឆ្នាំ១៩៧៩ ។ នួន ជា ជាមួយ ខៀវ សំផន បានចុះចូលជាមួយរាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាបន្ទាប់ពីមរណភាពរបស់ ប៉ុល ពត នៅឆ្នាំ១៩៩៨ ។

ព្រះនរោត្តម សីហនុ ។ នៅឆ្នាំ១៩៥៦ ស៊ីវ ហេង បានធ្វើការទាក់ទងជាសម្ងាត់ជាមួយឧត្តមសេនីយ៍ លន់ នល់ ដែលជាអគ្គបញ្ជាការកងទ័ពរបស់ សម្តេចព្រះនរោត្តម សីហនុ ហើយដែលបានផ្តល់ជូន ស៊ីវ ហេង នូវការធានាសន្តិសុខសុវត្ថិភាពផ្ទាល់ខ្លួន ។ នៅឆ្នាំ១៩៥៩ ស៊ីវ ហេង បានចុះចូលជាមួយរាជរដ្ឋាភិបាលសង្គមរាស្ត្រនិយមរបស់ សម្តេចព្រះនរោត្តម សីហនុ ដែលធ្វើឲ្យអាជ្ញាធររដ្ឋាភិបាលមានលទ្ធភាពចង្អុលនិងចាប់ខ្លួនកម្មាភិបាលបក្សលួចលាក់ខុសច្បាប់ជាច្រើនរូប ។ យោងតាមសម្តីរបស់ ប៉ុល ពត ពីឆ្នាំ១៩៥៥ដល់ឆ្នាំ១៩៥៩ សមាជិកបក្សប្រជាជនបដិវត្តន៍ខ្មែរប្រហែលកៅសិបភាគរយត្រូវបានចាប់ខ្លួន និងសម្លាប់ ។ រហូតមកដល់ដើមឆ្នាំ១៩៦០ មានតែកម្មាភិបាលបក្សប្រហែល៨០០នាក់ និងសាខាបក្សពីរនៅជនបទប៉ុណ្ណោះ ដែលនៅមានសកម្មភាពនិងដំណើរការពេញលេញ ។ សាខាទាំងពីរនោះរួមមាន ៖

- ភូមិភាគបូព៌ាមានមូលដ្ឋាននៅខេត្តកំពង់ចាម (ដឹកនាំដោយ សោ ភឹម) និង
- ភូមិភាគនិរតីមានមូលដ្ឋាននៅខេត្តតាកែវ (ដឹកនាំដោយ ឈិត ជឿន ហៅ តាម៉ុក) ។

ទូ សាមុត, ប៉ុល ពត, និង នួន ជា បានបន្តដឹកនាំសកម្មភាពបក្សនៅទីក្រុងភ្នំពេញ ដោយមានជំនួយពី អៀង សារី និង សុន សេន ជាបញ្ញវន្តពីរនាក់ផ្សេងទៀតដែលបានទៅសិក្សានៅប្រទេសបារាំង ។

៣. បក្សពលករកម្ពុជា

មហាសន្និបាតរបស់បក្សប្រជាជនបដិវត្តន៍ខ្មែរបានប្រារព្ធធ្វើឡើងជាសម្ងាត់ នៅក្នុងស្ថានីយរថភ្លើងនាទីក្រុងភ្នំពេញ ពីថ្ងៃទី២៨ដល់ថ្ងៃទី៣០ ខែកញ្ញា ឆ្នាំ១៩៦០ ។ មហាសន្និបាតនេះត្រូវបានចូលរួមដោយសមាជិកប្រាំពីររូបពីសាខាបក្ស

មហាសន្និបាតបក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជា (រូបថតឯកសារមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា)

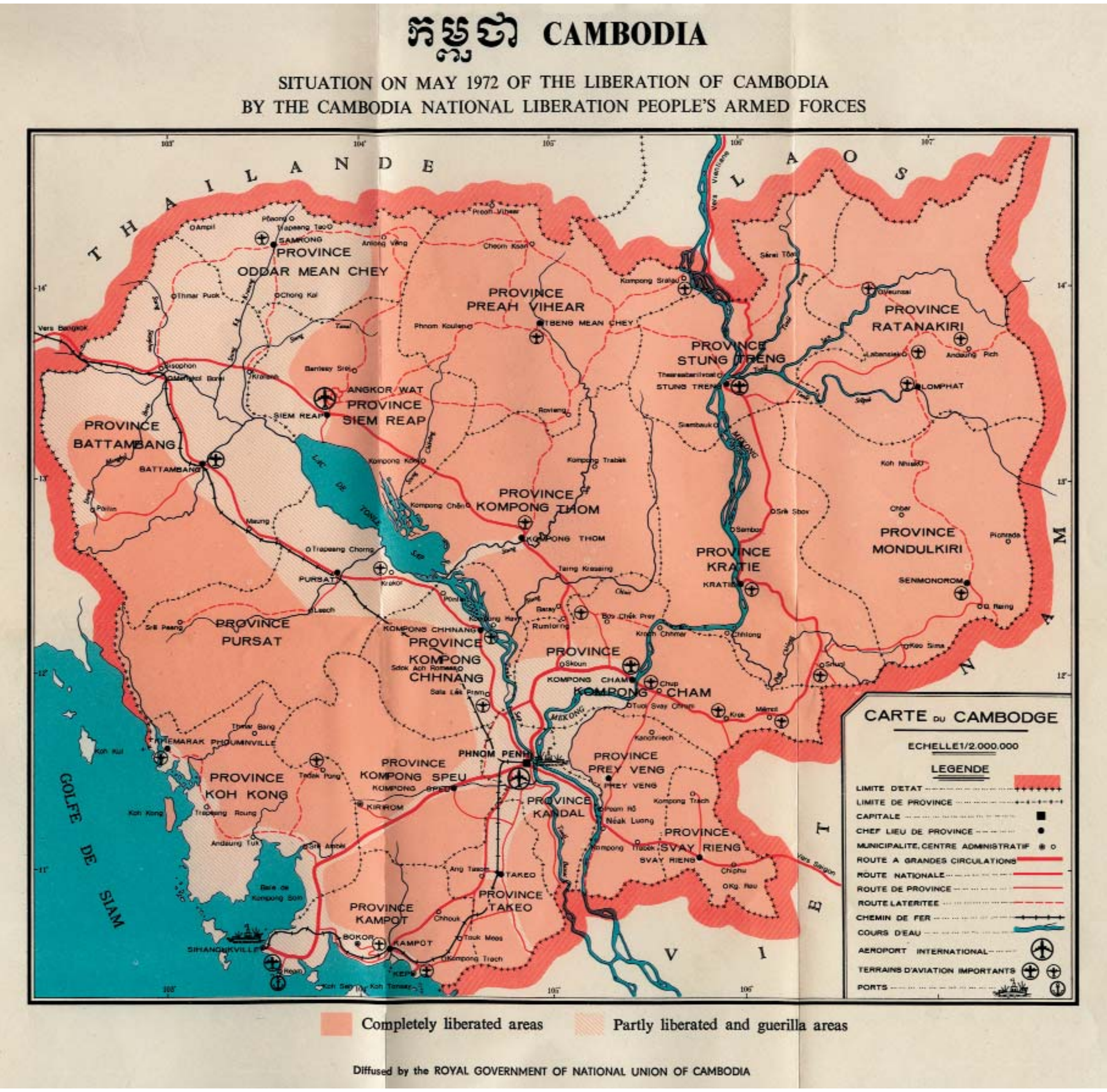

តំបន់រំដោះរបស់ខ្មែរក្រហមក្នុងខែឧសភាឆ្នាំ១៩៧២ ។ *តំបន់ដែលមានផ្ទៃពណ៌ផ្កាឈូកចាស់បង្ហាញពីតំបន់ដែលកាន់កាប់ដោយខ្មែរក្រហម ហើយតំបន់ដែលមានផ្ទៃពណ៌ផ្កាឈូកស្រាលបង្ហាញពីតំបន់គ្រប់គ្រងដោយរដ្ឋាភិបាលនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ (មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា)*

នៅទីក្រុងនិងដប់បួនរូបពីសាខាបក្សនៅជនបទ ។ មហាសន្និបាតបានសម្រេចរៀបចំបក្សសាជាថ្មី បង្កើតមាគ៌ានយោបាយថ្មី និងប្តូរឈ្មោះបក្សទៅជាបក្សពលករកម្ពុជា ។ ទូ សាមុត បានទទួលតំណែងជាលេខាបក្ស ហើយ នួន ជា ជាអនុលេខា ។ នៅពេលនោះ ប៉ុល ពត មានឋានៈលំដាប់ទីបីក្នុងបក្សហើយទទួលតំណែងជាអនុលេខាទីពីរនៅឆ្នាំ១៩៦១ ។

បន្ទាប់ពី ទូ សាមុត បានបាត់ខ្លួន[៧] នៅឆ្នាំ១៩៦២ មហាសន្និបាតបក្សជាបន្ទាន់មួយត្រូវបានប្រារព្ធធ្វើឡើងនៅខែកុម្ភៈឆ្នាំ១៩៦៣ ។ មហាសន្និបាតបានជ្រើសតាំង ប៉ុល ពត ជាលេខាបក្ស ។ នួន ជា ដែលមានតំណែងខ្ពស់ជាង ប៉ុល ពត នៅក្នុងបក្សមិនត្រូវបានជ្រើសរើសទេ ដោយហេតុថា នួន ជា មានជាប់សាច់ញាតិជាមួយជនក្បត់បក្ស ស៊ីវ ហេង ។ ម្យ៉ាងទៀត នួន ជា គឺជាជនកុម្មុយនីស្តស្មោះត្រង់ម្នាក់ ដែលចង់ឲ្យបក្សពលករកម្ពុជាកាន់តែរឹងមាំឡើង

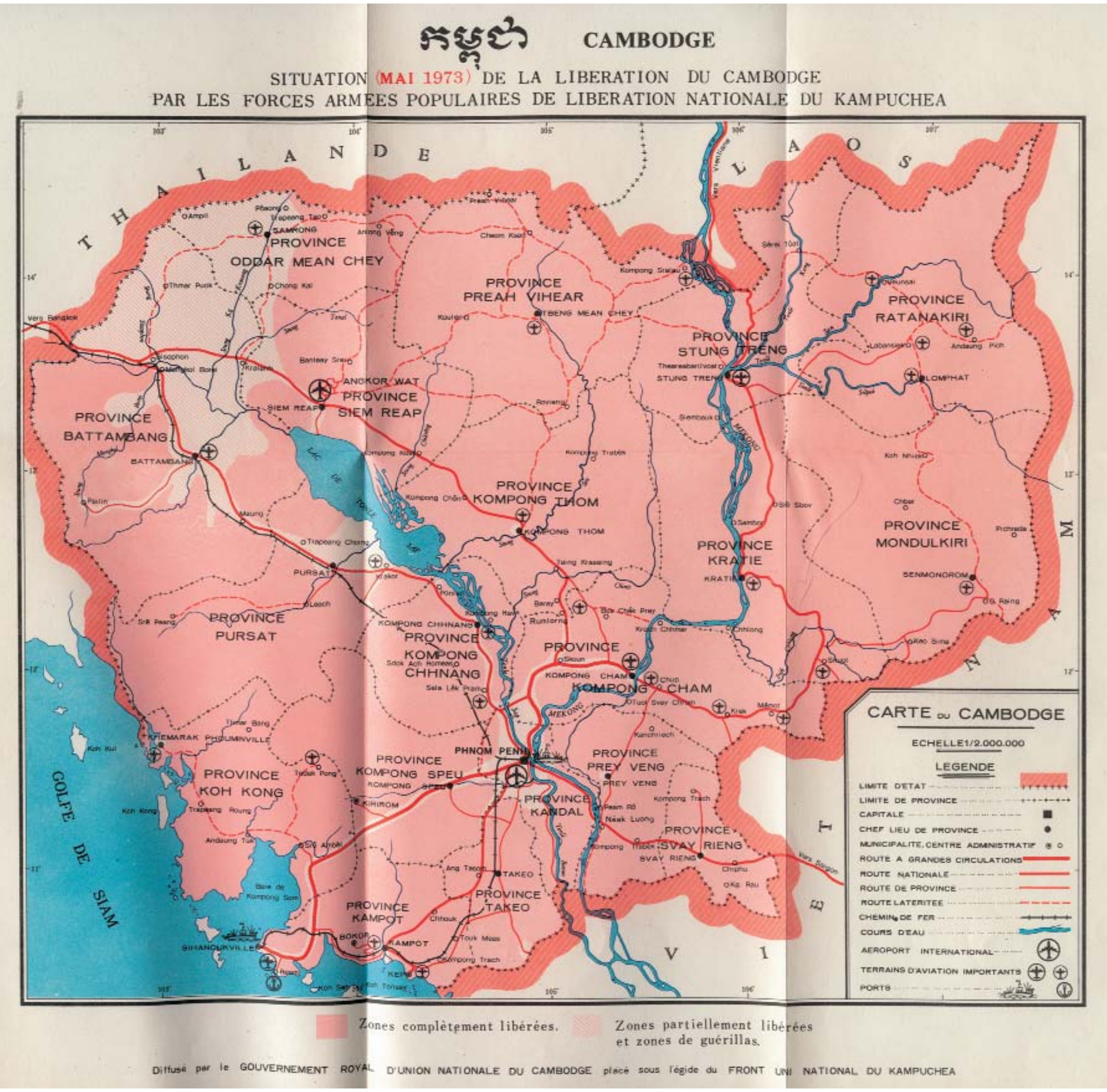

តំបន់រំដោះរបស់ខ្មែរក្រហមក្នុងខែឧសភាឆ្នាំ១៩៧៣ ។ *តំបន់ដែលមានផ្ទៃពណ៌ផ្កាឈូកចាស់បង្ហាញពីតំបន់ដែលកាន់កាប់ដោយខ្មែរក្រហម ហើយតំបន់ ដែលមានផ្ទៃពណ៌ផ្កាឈូកស្រាលបង្ហាញពីតំបន់គ្រប់គ្រងដោយរដ្ឋាភិបាលនៃរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ (មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា)*

ដូច្នេះ នួន ជា មិនធ្វើការប្រកួតប្រជែងជាមួយ ប៉ុល ពត សម្រាប់តំណែងនេះទេ ។ នួន ជា បានបន្តស្ថិតនៅជាអនុលេខាបក្សនិងជាជន ដ៏មានឥទ្ធិពលម្នាក់នៅក្នុងចលនាកុម្មុយនីស្តអស់រយៈពេលជាងសាមសិបឆ្នាំ ។

បន្ទាប់ពីទទួលតំណែងជាលេខាបក្សភ្លាម ប៉ុល ពត បានទៅជ្រកកោននៅឯមូលដ្ឋានទ័ពរបស់វៀតណាមនៅភាគឦសានប្រទេសហៅថា“មន្ទីរ១០០” ។ នៅឆ្នាំ១៩៦៥ ប៉ុល ពត បានធ្វើដំណើរតាមផ្លូវលំហូជីមិញ ទៅទីក្រុងហាណូយ ដើម្បីធ្វើការពិភាក្សាជាមួយវៀតណាមខាងជើង ។ ប៉ុល ពត បានទៅធ្វើទស្សនកិច្ចនៅប្រទេសចិននិងកូរ៉េខាងជើង ។ ប៉ុល ពត ត្រូវបានទទួលស្វាគមន៍នៅប្រទេសចិន ប្រកបដោយភាពរាក់ទាក់ជាងនៅវៀតណាម ហើយ ប៉ុល ពត មានការមិន

ពេញចិត្តចំពោះគំនិតដែលថាចលនាកុម្មុយនីស្តនៅកម្ពុជាត្រូវតែបន្តស្ថិតនៅក្រោមការមើលការខុសត្រូវរបស់វៀតណាមតទៅទៀត ។

៤. បក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជា

នៅខែកញ្ញា ឆ្នាំ១៩៦៦ បន្ទាប់ពីដំណើរបំពេញទស្សនកិច្ចក្រៅប្រទេស ប៉ុល ពត បានប្តូរឈ្មោះបក្សទៅជាបក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជា ដោយហេតុថា ប៉ុល ពត ចង់បន្ថយឥទ្ធិពលរបស់វៀតណាម និងរឹតចំណងមិត្តភាពជាមួយចិន ។ គណៈកម្មាធិការមជ្ឈិមបក្សនៅពេលនោះរួមមានៈ ប៉ុល ពត, នួន ជា, អៀង សារី, វន វេត (អតីតគ្រូបង្រៀននៅវិទ្យាល័យចម្រើនវិជ្ជានៅភ្នំពេញ) និង សុន សេន ។

ក្នុងអំឡុងទសវត្សរ៍ឆ្នាំ១៩៦០ សមាជិកថ្មីៗរបស់ខ្មែរក្រហមបានកើនឡើងថែមទៀត ។ ភាគច្រើននៃក្រុមនេះរស់នៅតាមបណ្តោយព្រំដែនវៀតណាម ដែលជាតំបន់ដាច់ស្រយាលឆ្ងាយពីកងកម្លាំងយោធារបស់សម្តេចព្រះនរោត្តម

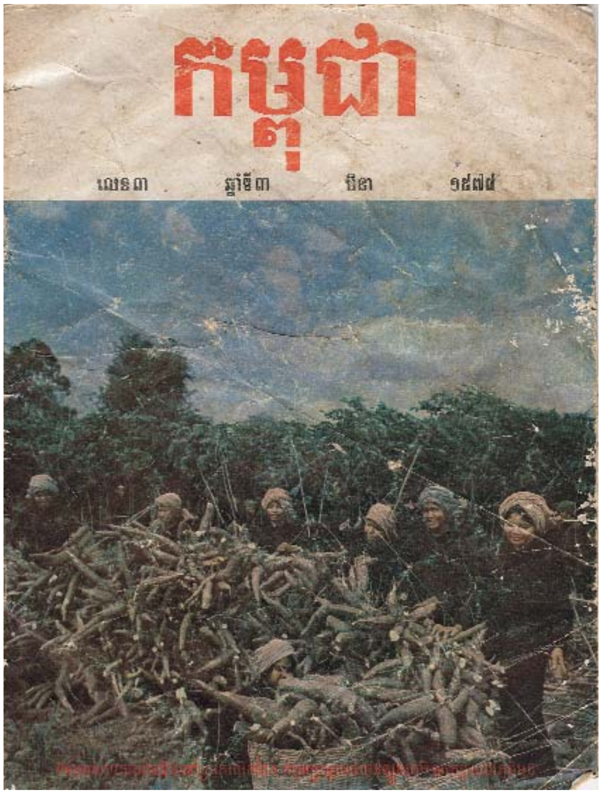

ក្របទស្សនាវដ្តី“កម្ពុជា”របស់កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ លេខ៣ ខែមីនា ឆ្នាំ១៩៧៨ (រូបថតឯកសារមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា)

ការសម្តែងសិល្បៈក្នុងតំបន់រំដោះរបស់ខ្មែរក្រហមក្នុងខេត្តក្រចេះ (រូបថតឯកសារមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា)

សីហនុ ។ មូលដ្ឋានធំរបស់បក្សពីឆ្នាំ១៩៦៦ទៅឆ្នាំ១៩៧០ស្ថិតនៅខេត្តរតនគិរី ។

នៅខែមីនា ឆ្នាំ១៩៧០ ឧត្តមសេនីយ៍ លន់ នល់ និងសហការីរបស់គាត់ដែលនិយមសហរដ្ឋអាមេរិកបានធ្វើរដ្ឋប្រហារទម្លាក់សម្តេចព្រះនរោត្តម សីហនុ ចេញពីព្រះប្រមុខរដ្ឋដោយជោគជ័យ ។ មិនយូរប៉ុន្មានបន្ទាប់ពីនោះ កងកម្លាំងវៀតមិញនិងខ្មែរក្រហមបានកាន់កាប់តំបន់ជាច្រើននៅក្នុងប្រទេស ។ ប្រជាជនរាប់ម៉ឺននាក់បានបដិសេធមិនគាំទ្ររដ្ឋាភិបាលសាធារណរដ្ឋខ្មែររបស់លោកសេនាប្រមុខ លន់ នល់ ហើយបែរជាចូលរួមជាមួយខ្មែរក្រហមដើម្បីនាំយកសម្តេចព្រះនរោត្តម សីហនុ មកគ្រប់គ្រងអំណាចវិញ ។ ក្នុងពេលនោះដែរ សម្តេចព្រះនរោត្តម សីហនុ បាននិរទេសព្រះកាយទៅប្រទេសចិន ។ ដោយមានការលើកទឹកចិត្តនិងការជួយជ្រោមជ្រែងពីសំណាក់រដ្ឋាភិបាលចិន រដ្ឋាភិបាលវៀតណាមខាងជើង និងបក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជា ព្រះអង្គបានបង្កើត«រណសិរ្សរួបរួមជាតិកម្ពុជា» និងរដ្ឋាភិបាលនិរទេសមួយដែលមានឈ្មោះថា «រាជរដ្ឋាភិបាលរួបរួមជាតិកម្ពុជា»[៨] ។ សមាជិកបក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជាក៏ជាសមាជិករបស់រាជរដ្ឋាភិបាលរួបរួមជាតិកម្ពុជាដែរ ។

សភាពការណ៍វិវត្តន៍ទាំងនេះបានផ្តល់ឱកាសយ៉ាងច្រើនដល់ក្រុមខ្មែរក្រហម ។ វៀតណាមខាងជើងនិងចិនគាំទ្រក្រុមខ្មែរក្រហម ហើយសម្តេចព្រះនរោត្តម សីហនុ បានអំពាវនាវឲ្យប្រជាជនចូលព្រៃម៉ាគី(ព្រៃដែលអ្នកតស៊ូធ្វើបដិវត្តន៍លាក់ខ្លួន) ជួយផ្តួលរំលំរដ្ឋាភិបាលសាធារណរដ្ឋខ្មែររបស់លោកសេនា ប្រមុខ លន់ នល់ ។ ជាងនេះទៅទៀត ការទម្លាក់គ្រាប់បែកដ៏សន្ធឹកសន្ធាប់របស់របបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ក្រោមការជួយជ្រោមជ្រែងរបស់សហរដ្ឋអាមេរិកទៅលើផ្លូវផ្គត់ផ្គង់សម្ភារនិងមូលដ្ឋាននានារបស់ក្រុមកុម្មុយនីស្ត បានធ្វើឲ្យមានការគាំទ្រខ្មែរក្រហមពីសំណាក់ប្រជាជនកាន់តែច្រើនឡើង ហើយកម្លាំងទ័ពរបស់ខ្មែរក្រហមមានចំនួនកាន់តែកើនឡើងជាលំដាប់ ។

កងកម្លាំងកុម្មុយនីស្តវៀតណាម បានចូលកាន់តែជ្រៅទៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជានៅឆ្នាំ១៩៧០ ហើយបានធ្វើការជាមួយខ្មែរក្រហមដើម្បីរើសនិងហ្វឹកហ្វឺនទ័ពសម្រាប់កងកម្លាំងតស៊ូ ដែលបានកើនឡើងពីចំនួនប្រហែលពាពាន់នាក់នៅឆ្នាំ១៩៧០ ទៅចំនួន៤ម៉ឺននាក់ក្នុងឆ្នាំ១៩៧៣ ។ នៅលើសមរភូមិ ដោយមានជំនួយពីវៀតណាម ខ្មែរក្រហមបានទទួលជ័យជម្នះលើកងទ័ពរបស់លោកសេនាប្រមុខ លន់ នល់ ជាបន្តបន្ទាប់ ។ ចុងឆ្នាំ១៩៧២ កងទ័ពវៀតណាមបានដកចេញពីកម្ពុជា ហើយបានប្រគល់បន្ទុកសំខាន់ៗនៃសង្គ្រាមនេះមកឲ្យបក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជាគ្រប់គ្រងវិញ ។ ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី ទីប្រឹក្សាវៀតណាមពីរបួបីពាន់នាក់បានបន្តស្នាក់នៅធ្វើជាទីប្រឹក្សាផ្នែកបច្ចេកទេស ។

ចាប់ពីខែមករាដល់ខែសីហា ឆ្នាំ១៩៧៣ របបសាធារណរដ្ឋខ្មែរដែលមានសហរដ្ឋអាមេរិកជាអ្នកផ្គត់ផ្គង់គ្រឿងសព្វាវុធ បានទម្លាក់គ្រាប់បែកប្រមាណកន្លះលានតោនលើកម្ពុជា ហើយធ្វើឲ្យប្រជាជនខ្មែរប្រហែលបីសែននាក់ស្លាប់បាត់បង់ជីវិត ។ ការទម្លាក់គ្រាប់បែកនេះបានពន្យឺតដំណើរឆ្ពោះទៅរកជ័យជម្នះរបស់ខ្មែរក្រហម ហើយក្នុងពេលជាមួយគ្នានោះមនុស្សជាច្រើនដែលខឹងសម្បានឹងការទម្លាក់គ្រាប់បែក ហើយដែលមានបាត់បង់សមាជិកគ្រួសារខ្លួននោះបានចូលរួមជាមួយបដិវត្តន៍ខ្មែរក្រហម ។

កងទ័ពខ្មែរក្រហមមានភាពស្វាហាប់ និងគោរពវិន័យជាងកងទ័ពរបស់រដ្ឋាភិបាលសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ហើយក្រុមខ្មែរក្រហមអាចទ្រាំទ្រនឹងការខ្វះខាតម្ហូបអាហារនិងថ្នាំសង្កូវបាន ។ ជាងនេះទៅទៀត «ខ្មែរហាណូយ»[៩] មួយចំនួនបានត្រឡប់ចូលមកក្នុងប្រទេសវិញ ដើម្បីជួយចលនាបដិវត្តន៍របស់ខ្មែរក្រហម ។ អ្នកទាំងអស់នេះត្រូវបានដាក់ឲ្យកាន់តំណែងថ្នាក់ទាបនៅទូទាំងប្រទេស ប៉ុន្តែរហូតមកដល់ឆ្នាំ១៩៧៣ គឺបន្ទាប់ពីទីប្រឹក្សាវៀតណាមភាគច្រើនត្រឡប់ទៅប្រទេសខ្លួនវិញ អ្នកទាំងនោះត្រូវបានធ្វើឃាតជាសម្ងាត់ ក្រោមបញ្ជារបស់ថ្នាក់ដឹកនាំបក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជាដែលចង់ឲ្យបក្សចេញផុតពី

ឥទ្ធិពលរបស់វៀតណាម ។

នៅដើមឆ្នាំ១៩៧៣ ប៉ែតសិបប្រាំភាគរយនៃប្រទេសកម្ពុជាបានធ្លាក់ក្រោមការត្រួតត្រារបស់ខ្មែរក្រហម ហើយកងទ័ពរបស់លោកសេនាប្រមុខ លន់ នល់ ស្ទើរតែគ្មានលទ្ធភាពធ្វើការប្រយុទ្ធបន្តទៅទៀតទេ ។ ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី ដោយសារមានជំនួយពីសហរដ្ឋអាមេរិក កងទ័ពលោកសេនាប្រមុខ លន់ នល់ មានលទ្ធភាពបន្តការប្រយុទ្ធជាមួយខ្មែរក្រហមអស់រយៈពេលជាងពីរឆ្នាំបន្តមកទៀត ។

កម្មាភិបាលជាន់ខ្ពស់ខ្មែរក្រហមនិងគណៈប្រតិភូបរទេសនៅក្នុងព្រះបរមរាជវាំង *(រូបថតឯកសារមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា)*

ជំពូកទី៣
ការឡើងកាន់អំណាចរបស់ខ្មែរក្រហម

១. ការចូលកាន់កាប់ទីក្រុងភ្នំពេញ

ថ្ងៃទី១៧ ខែមេសា ឆ្នាំ១៩៧៥ បានបញ្ចប់នូវការជ្រៀតជ្រែកពីសំណាក់បរទេស ការទម្លាក់គ្រាប់បែក និងការប្រឈមអាវុធដាក់គ្នានៃសង្គ្រាមស៊ីវិលខ្មែររយៈពេលប្រាំឆ្នាំនៅកម្ពុជា ។ ក៏ប៉ុន្តែនៅថ្ងៃដដែលនេះ ទីក្រុងភ្នំពេញបានធ្លាក់ទៅក្នុងការគ្រប់គ្រងរបស់កងកម្លាំងកុម្មុយនីស្តទាំងស្រុង ។

កងកម្លាំងខ្មាំងដែលប្រកបដោយឯកសណ្ឋានពណ៌ខ្មៅនិងពណ៌អាចម៍សេះ បានធ្វើដំណើរចូលទីក្រុងពីគ្រប់ទិសទី ។ ប្រជាជនទីក្រុងទាំងអស់បាននាំគ្នាចេញមកឈរត្រៀបត្រាតាមដងផ្លូវ ហើយស្រែកអបអរសាទរនិងគ្រវីទង់ក្រណាត់ស ។ ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី ក៏មានមនុស្សជាច្រើននាក់បានសម្ងំលាក់ខ្លួននៅក្នុងផ្ទះ ដោយព្រួយបារម្ភថា ខ្លួនអាចត្រូវចាប់ ឬបាញ់សម្លាប់ ព្រោះភ្លាមៗនោះ ខ្មែរក្រហមបានប្រកាសតាមវិទ្យុជាតិថាខ្លួនមិនមែនមកដើម្បីចរចាជាមួយនរណាទាំងអស់ ហើយនឹងធ្វើការប្រហារជីវិតមន្ត្រីជាន់ខ្ពស់និងមេបញ្ជាការទ័ពរបស់រដ្ឋាភិបាលចាស់[១០] ។

ជនបរទេសរាប់រយនាក់និងជនជាតិខ្មែរមួយចំនួនបានរត់ទៅជ្រកកោននៅសណ្ឋាគារឡឺភ្នំ (បច្ចុប្បន្នសណ្ឋាគារឡឺរ៉ូយ៉ាល់) ដែលកាកបាទក្រហមអន្តរជាតិបានប្រកាសថាជាតំបន់អព្យាក្រឹត ។ ប៉ុន្តែនៅពេលដែលខ្មែរក្រហមចូលពិនិត្យបោសសំអាតសណ្ឋាគារនេះ ជនបរទេស អ្នកកាសែត និងជនជាតិខ្មែរប្រហែលមួយរយនាក់ផ្សេងទៀតបានរត់ទៅជ្រកកោនក្នុងបរិវេណស្ថានទូតបារាំងវិញ ។ ខ្មែរក្រហមបានបញ្ជាជនជាតិខ្មែរទាំងអស់នៅក្នុងស្ថានទូតឲ្យធ្វើដំណើរទៅជនបទដើម្បីធ្វើការងាររកសិកម្ម ។ ជនបរទេសប្រមាណ៦១០នាក់បានបន្តស្នាក់នៅក្នុងស្ថានទូត អស់រយៈពេលពីរសប្តាហ៍ទៀត មុននឹងត្រូវដឹកជញ្ជូនតាមឡានទៅកាន់ព្រំដែនថៃ ។

ភ្លាមៗបន្ទាប់ពីរំដោះបានទីក្រុងភ្នំពេញ ខ្មែរក្រហមបានប្រហារជីវិតមេដឹកនាំជាន់ខ្ពស់បីរូប មន្ត្រីរាជការ និងនាយទាហានរាប់រយនាក់របស់រដ្ឋាភិបាលសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ។ មេដឹកនាំជាន់ខ្ពស់ទាំងបីរូបនេះរួមមាននាយករដ្ឋមន្ត្រី ឡុង បូរ៉េត ព្រះអង្គម្ចាស់ស៊ីសុវត្ថិ សិរិមតៈ និង លន់ណុន (ប្អូនប្រុសរបស់លោកសេនាប្រមុខ លន់នល់) ។ លោកសេនាប្រមុខបានចាកចេញពីប្រទេសមុននេះបន្តិចជាមួយនឹងប្រាក់សោធននិវត្តន៍ចំនួនមួយលានដុល្លារអាមេរិក ។ រដ្ឋាភិបាលសហរដ្ឋអាមេរិកបានយល់ព្រមជម្លៀសអ្នកទាំងបីទៅកាន់សហរដ្ឋអាមេរិក ប៉ុន្តែអ្នកទាំងនេះបានបដិសេធមិនព្រមចាកចេញ ។ ព្រះអង្គ ម្ចាស់ ស៊ីសុវត្ថិ សិរិមតៈ បានសរសេរសំបុត្រមួយច្បាប់ផ្ញើទៅស្ថានទូតសហរដ្ឋអាមេរិក ដែលមានសេចក្តីថា ៖

កម្មាភិបាលខ្មែរក្រហមនិងទីប្រឹក្សាចិនឈរនៅពីមុខសណ្ឋាគារឡឺភ្នំ (បច្ចុប្បន្នសណ្ឋាគារឡឺរ៉ូយ៉ាល់)
(រូបថតឯកសារមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា)

ខ្ញុំសូមសម្តែងនូវការដឹងគុណយ៉ាងស្មោះស្ម័គ្រចំពោះសំបុត្រ និងការផ្តល់ជូនរបស់លោកដើម្បីនាំខ្ញុំទៅកាន់សេរីភាព ។ ប៉ុន្តែគួរឲ្យអនិច្ចា ខ្ញុំមិនអាចចាកចេញក្នុងសភាពដ៏កំសាកបែបនេះបានទេ ។ ចំពោះលោក ហើយជាពិសេសចំពោះប្រទេសដ៏អស្ចារ្យរបស់អ្នក ខ្ញុំមិនដែលជឿមួយវិនាទីណាឡើយថា លោកដាច់ចិត្តបោះបង់ចោលមនុស្សដែលបានជ្រើសរើសយកសេរីភាព ។ លោកបានបដិសេធមិនផ្តល់ការការពារដល់យើងខ្ញុំ ហើយយើងខ្ញុំមិនអាចធ្វើអ្វីបានទាំងអស់... ខ្ញុំបានប្រព្រឹត្តកំហុសតែមួយគត់គឺការជឿជាក់ទៅលើសហរដ្ឋអាមេរិក ។ សូមទទួលនូវការរាប់អានអំពីខ្ញុំឯកឧត្តម មិត្តជាទីស្រលាញ់របស់ខ្ញុំ មិត្តដ៏ស្មោះត្រង់និងរួសរាយរាក់ទាក់របស់ខ្ញុំ ។

មេដឹកនាំកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យជួបជាមួយគណៈប្រតិភូបរទេស (រូបថតឯកសារមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា)

២. ការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងនិងទីប្រជុំជន

ប្រជាជននៅតាមទីក្រុងនិងទីប្រជុំជនភាគច្រើនជឿជាក់ថា ខ្លួននឹងរស់នៅប្រកបដោយសុខសន្តិភាពក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់មេដឹកនាំថ្មីរបស់ខ្លួន ហើយថាប្រជាជនគ្រប់រូបនឹងរួតដៃគ្នាធ្វើការដើម្បីបង្រួបបង្រួមជាតិ ។ ផ្ទុយទៅវិញ ពីរឬបីម៉ោងបន្ទាប់ពីកាន់កាប់ទីក្រុងភ្នំពេញ កងទ័ពខ្មែរក្រហមបានចាប់ផ្តើមបាញ់រះទៅលើអាកាសជាសញ្ញាបង្ខំឲ្យប្រជាជនចាកចេញពីទីក្រុង ។

ខ្មែរក្រហមបានបង្ខំអ្នករស់នៅទីក្រុងភ្នំពេញប្រហែលពីរលាននាក់ ដែលក្នុងនោះរួមបញ្ចូលទាំងអ្នកភៀសខ្លួនក្នុងអំឡុងពេលសង្គ្រាមជាងមួយលាននាក់ផងឲ្យទៅជនបទ ។ ក្នុងរយៈពេលមួយសប្តាហ៍ ប្រជាជនក្នុងទីក្រុងភ្នំពេញនិងទីប្រជុំជនផ្សេងៗទៀត ដែលធ្លាប់គ្រប់គ្រងដោយរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរត្រូវបានបណ្តេញចេញទៅធ្វើការងារកសិកម្មនៅតំបន់ជនបទ ។

ស៊ឹម សុត ហៅ កុយ ដែលជាអ្នកធាក់ស៊ីក្លូនៅទីក្រុងភ្នំពេញបានរំលឹកឡើងវិញនូវហេតុការណ៍ដែលគាត់បានឃើញក្នុងអំឡុងពេលជម្លៀស ៖

នៅថ្ងៃទី១៧ ខែមេសា ឆ្នាំ១៩៧៥ ខ្ញុំបានចេញដំណើរទៅប្រកបរបរដូចធម្មតា ។ ពីរ-បីម៉ោងក្រោយមក ខ្ញុំឃើញកងទ័ពខ្មែរក្រហមធ្វើដំណើរមកភ្នំពេញ ។ ប្រជាជនបានចេញមកក្រៅហើយ

គ្រវីក្រណាត់សនិងអាវសស្វាគមន៍ខ្មែរក្រហម ។ ភ្លាមៗនោះ ពួកគេបានបាញ់កាំភ្លើងទៅលើអាកាស បញ្ជាប្រជាជនឲ្យចាកចេញពីទីក្រុងដោយអះអាងថាអាមេរិកាំងនឹងមកទម្លាក់គ្រាប់បែក ។ ដូចអ្នកឯទៀតដែរ ខ្ញុំបានប្រញាប់ប្រញាល់ធ្វើដំណើរចាកចេញនៅម៉ោងដប់ជាមួយបងប្រុសខ្ញុំ មិត្តភក្តិនៅវត្តជាមួយខ្ញុំនិងលោកសង្ឃ ។ នៅលើផ្លូវដ៏ណែនណាន់តាន់តាប់ ខ្ញុំឮសូរសំឡេងមនុស្សម្នាស្រែកហៅរកឪពុកម្តាយនិងបងប្អូន និងសម្រែកក្មេងៗយំទាររកបាយ ។ ខ្មែរក្រហមបានរឹបអូសយករបស់របរប្រជាជន ។ អ្នកដែលជំទាស់មិនព្រមឲ្យ នឹងត្រូវសម្លាប់ឬក៏ចាប់ខ្លួនយកទៅបាត់ ។ នៅពេលដែលខ្ញុំកំពុងតែដើរ ទ័ពខ្មែរក្រហមស្រីម្នាក់បានទាញកអាវខ្ញុំ ហើយសួរខ្ញុំថា ជាអតីតទាហានឬ? គាត់រុញខ្ញុំថយក្រោយវិញ នៅពេលដែលខ្ញុំប្រាប់គាត់ថាខ្ញុំជាកូនសិស្ស ។ ខ្ញុំក៏បានបន្តដំណើររបស់ខ្ញុំទៅក្រុងតាខ្មៅ ។ នៅតាមផ្លូវ ខ្ញុំបានឃើញសាកសពដែលទើបតែហើមថ្មីៗជាច្រើន ។ បន្ទាប់ពីបានធ្វើដំណើរអស់រយៈពេលបីថ្ងៃ ខ្ញុំបានមកដល់ខេត្តតាកែវ ។

អាកាសយានដ្ឋានអន្តរជាតិពោធិចិនតុង(ភ្នំពេញ) ខែមេសា ឆ្នាំ១៩៧៥
(រូបថតឯកសារមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា)

មិនមានការលើកលែងណាមួយទេនៅក្នុងការជម្លៀសនេះ ។ អ្នកជំងឺត្រូវបានបណ្តេញចេញពីមន្ទីរពេទ្យ ។ អ្នករៀសខ្លួនរាប់ពាន់នាក់ ជាពិសេសកូនក្មេង ចាស់ជរា និងអ្នកជំងឺបានស្លាប់នៅតាមផ្លូវ ។ ស្ត្រីមានផ្ទៃពោះជាច្រើនបានស្លាប់នៅពេលសម្រាលកូនដោយសារគ្មានថ្នាំនិងសេវាសុខាភិបាល ។ កូនក្មេងបានវង្វេងបាត់ពីឪពុកម្តាយហើយ ប្រជាជនភាគច្រើនមិនដឹងថាតើមានអ្វីកំពុងតែកើតឡើងនោះទេ ។

សូ រី ប្រជាជនរស់នៅខេត្តតាកែវក៏បានរំលឹកពីព្រឹត្តិការណ៍ជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងភ្នំពេញដែរ ។ ប្តីរបស់ សូ រី គឺជាទាហានរបស់របបសាធារណរដ្ឋខ្មែរដែលត្រូវរបួសត្រង់ភ្លៅ ក្នុងពេលប្រយុទ្ធជាមួយកងទ័ពខ្មែរក្រហម ហើយត្រូវបញ្ជូនមកព្យាបាលនៅមន្ទីរពេទ្យភ្នំពេញ ។ សូ រី បានរៀបរាប់ថាៈ

កងទ័ពខ្មែរក្រហមបានបញ្ជាឲ្យពួកយើងចេញពីទីក្រុង ។ ខ្ញុំនិយាយថា “ខ្ញុំមិនអាចទៅបានទេ ព្រោះខ្ញុំកំពុងមានផ្ទៃពោះ ហើយប្តីខ្ញុំមានរបួសធ្ងន់” ។ ពួកគេនៅតែបង្ខំឲ្យយើងចាកចេញ ។ ពួកយើងយំអើយយំព្រោះប្តីខ្ញុំដើរមិនរួច ។ បន្ទាប់មក យើងរកបានរទេះមួយ ។ ខ្ញុំគ្រាប់ប្តីខ្ញុំដាក់លើរទេះ ហើយបានដាក់ក្រមាទាក់កអូសប្តីខ្ញុំបន្តទៀត ។ យើងចង់ទៅតាកែវ តែខ្មែរក្រហមបានបង្ខំឲ្យយើងធ្វើដំណើរទៅមុខបន្តទៀតតាមផ្លូវជាតិលេខ៥ ។ យើងឆ្លងកាត់ព្រែកក្តាម ហើយក៏ឈប់ដាំបាយហូប ។ ពេលហូបបាយហើយគេប្រាប់យើងឲ្យទៅមុខទៀត ។ ខ្ញុំអូសរទេះឡើងរលាកក្រលៀនអស់ហើយ ។ នៅតាមផ្លូវ ប្តីខ្ញុំត្រូវគេចាប់យកទៅសម្លាប់ចោល ។ ខ្ញុំយំខ្លាំងណាស់ ប៉ុន្តែមិនដឹងធ្វើយ៉ាងម៉េច ។ ខ្ញុំបានទៅដល់ស្រុកចម្ការលើ ខេត្តកំពង់ចាម ។ មួយខែក្រោយមក ខ្ញុំឆ្លងទន្លេបានកូនស្រីមួយ ។

ខ្មែរក្រហមបានពន្យល់ហេតុផលជាច្រើនអំពីមូលហេតុ ដែលអង្គការត្រូវបណ្តេញប្រជាជនទាំងអស់ឲ្យចេញពីទីក្រុង ។ ក្នុងអំឡុងពេលជម្លៀសខ្មែរក្រហមបានប្រាប់ប្រជាជនថា សហរដ្ឋអាមេរិកនឹងមកទម្លាក់គ្រាប់បែកនៅភ្នំពេញ ហើយថាប្រជាជនមិនចាំបាច់ចាក់សោផ្ទះទេ ព្រោះថាប្រជាជនទាំងអស់នឹងអាចត្រឡប់មកវិញក្នុងរយៈពេលពីរ-បីថ្ងៃទៀត ។

អៀង សារី ឧបនាយករដ្ឋមន្ត្រីទទួលបន្ទុកកិច្ចការបរទេសរបស់កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ក្រោយមកបានពន្យល់ហេតុផលនៃការជម្លៀសថា បណ្តាលមកពីកង្វះខាតសម្ភារនិងមធ្យោបាយដឹកជញ្ជូនដើម្បីដឹកម្ហូបអាហារមកកាន់ទីក្រុង ។

កម្មាភិបាលខ្មែរក្រហមនៅវាលស្រែ (រូបថតឯកសារមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា)

ប៉ុល ពត នៅក្នុងពេលបំពេញទស្សនកិច្ចនៅប្រទេសចិននៅខែតុលា ឆ្នាំ១៩៧៧ បាននិយាយថា មូលហេតុនៃការជម្លៀសប្រជាជនគឺដើម្បីបំបែកក្រុមចារកិច្ចរបស់ខ្មាំង ។

ប្រវត្តិវិទូភាគច្រើនបានយល់ស្របថា ខ្មែរក្រហមមានការប្តេជ្ញាចិត្តយ៉ាងមុតមាំដើម្បីប្រែក្លាយកម្ពុជាឲ្យទៅជាប្រទេសរបស់កសិករនិងពលករដែលក្នុងនោះអំពើពុករលួយ សក្តិភូមិនិយម និងមូលធននិយម នឹងត្រូវលុបបំបាត់ចោលទាំងស្រុង ។ ខ្មែរក្រហមយល់ឃើញថាប្រជាជននៅទីក្រុងនិងទីប្រជុំជននានាជាមនុស្សមិនស្អាតស្អំ ហើយមានតែកសិករនៅតាមទីជនបទប៉ុណ្ណោះដែលស្អាតស្អំគ្រប់គ្រាន់សម្រាប់បដិវត្តន៍របស់ខ្លួន ។

បន្ទាប់ពីការជម្លៀសបានបញ្ចប់ ទីក្រុងភ្នំពេញបានក្លាយទៅជា "ទីក្រុងខ្មោច" ដែលមានមនុស្សរស់នៅប្រហែលបួនម៉ឺននាក់ប៉ុណ្ណោះ ។ អ្នកដែលបន្តស្ថិតនៅក្នុងទីក្រុងគឺសុទ្ធតែជាកម្មាភិបាលខ្មែរក្រហមជាន់ខ្ពស់ កងទ័ព និងកម្មកររោងចក្រ ។ មានហាងលក់ទំនិញតែមួយគត់នៅក្នុងទីក្រុង(ផ្សារធំថ្មី) ដែលបើកលក់សម្រាប់អ្នកការទូត ។ ខ្មែរក្រហមបានឯកោប្រទេសពីពិភពលោកខាងក្រៅ ។ ខ្មែរក្រហមមិនបើកទូលាយឲ្យជនបរទេសចូលមកក្នុងប្រទេសទេ ហើយក៏មិនបើកទូលាយឲ្យប្រជាជនខ្មែរចាកចេញពីប្រទេសដែរ ។

ពីរ-បីថ្ងៃបន្ទាប់ពី ប៉ុល ពត និងកម្មាភិបាលជាន់ខ្ពស់របស់បក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជាបានធ្វើដំណើរចូលមកទីក្រុងដ៏ស្ងាត់ជ្រងំនេះ ក្រុមខ្មែរក្រហមបានរៀបចំពិធីបុណ្យរំលឹកវិញ្ញាណក្ខន្ធចំពោះអ្នក ដែលបានពលីជីវិតក្នុងអំឡុងពេលសង្គ្រាម ។ នៅទីក្រុងប៉េកាំងឯណោះវិញ មានមនុស្សជាងមួយម៉ឺននាក់និងមន្ត្រីជាន់ខ្ពស់ចិនជាច្រើនរូបបានប្រារព្ធពិធីជ័យជម្នះរបស់កងទ័ពកុម្មុយនីស្តកម្ពុជា លើរដ្ឋាភិបាលសាធារណរដ្ឋខ្មែរដែលគាំទ្រដោយសហរដ្ឋអាមេរិក ។

ទោះជាយ៉ាងណាក៏ដោយ ក៏សម្តេចព្រះនរោត្តម សីហនុ មេដឹកនាំមានតែឈ្មោះរបស់កងទ័ពបដិវត្តន៍មិនបានចូលរួមក្នុងពិធីនេះទេ ។ ព្រះអង្គគង់នៅក្បែរព្រះមាតារបស់ព្រះអង្គ គឺព្រះមហាក្សត្រិយានី ស៊ីសុវត្ថិ កុសុមៈនារីរ័ត្នសិរីវឌ្ឍនា ដែលកំពុងតែប្រឈួនជាទម្ងន់នៅទីក្រុងប៉េកាំង ។ ក្នុងអំឡុងពេលគង់នៅនិរទេសខ្លួននៅទីក្រុងប៉េកាំងតាំងពីឆ្នាំ១៩៧០ រដ្ឋាភិបាលកុម្មុយនីស្តចិនបានថ្វាយព្រះអង្គនូវការគាំទ្រទាំងផ្លូវនយោបាយនិងផ្លូវចិត្ត ព្រមទាំងភូមិគ្រឹះប្រកបដោយផាសុកមួយទៀតផង ។ ក្រោយមក ព្រះអង្គបានធ្វើសេចក្តីថ្លែងការណ៍មួយកោតសរសើរពីជ័យជម្នះរបស់ខ្មែរក្រហម ។

មេដឹកនាំកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ និងជាសមាជិកគណៈចិវិន្ត្រ្រយ៍នៃគណៈកម្មាធិការមជ្ឈិមបក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជា *(ពីឆ្វេងទៅស្តាំរួមមានៈ ប៉ុល ពត (លេខាបក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជានិងជានាយករដ្ឋមន្ត្រីនៃកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ), នួន ជា (អនុលេខាបក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជានិងជាប្រធានសភាតំណាងប្រជាជនកម្ពុជា), អៀង សារី (ឧបនាយករដ្ឋមន្ត្រីទទួលបន្ទុកកិច្ចការបរទេស), សុន សេន (ឧបនាយករដ្ឋមន្ត្រីទទួលបន្ទុកការពារជាតិ), វ៉ន វេត (ឧបនាយករដ្ឋមន្ត្រីទទួលបន្ទុកផ្នែកសេដ្ឋកិច្ច)*
(រូបថតឯកសារមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា)

ជំពូកទី៤

ការបង្កើតរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ

១. អង្គការ[១១]

ទោះបីជាខ្មែរក្រហមបានធ្វើចម្បាំងប្រឆាំងនឹងរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែររបស់លោកសេនាប្រមុខ លន់ នល់ អស់រយៈពេលប្រាំឆ្នាំក៏ដោយ ក៏ចលនានិងមេដឹកនាំសំខាន់ៗរបស់ខ្មែរក្រហមមិនត្រូវបានផ្សព្វផ្សាយជាសាធារណៈទេ ។ បក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជាបានរក្សាការសម្ងាត់នេះស្ទើរតែពេញរយៈពេលដែលខ្លួនគ្រប់គ្រងប្រទេសកម្ពុជា ។

អង្គការបដិវត្តន៍ត្រូវបានបង្កើតឡើងដោយសមាជិកបក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជា ។ អ្នកទាំងនេះត្រូវបានដឹកនាំជាសម្ងាត់ពីសំណាក់ ប៉ុល ពត ។

នៅខែកញ្ញា ឆ្នាំ១៩៧៥ គណៈកម្មាធិការមជ្ឈិមបក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជារួមមាន ៖ ប៉ុល ពត, នួន ជា, សោ ភឹម, អៀង សារី, សុន សេន, តាម៉ុក, និង វ៉ន វេត ។ នៅឆ្នាំ១៩៧៧ សមាជិកបីនាក់ទៀត(ញឹម រស់, ខៀវ សំផន និង កែ ពក) ត្រូវបានបញ្ចូលទៅក្នុងគណៈកម្មាធិការនេះ ។ ប៉ុល ពត, អៀង សារី, សុន សេន និង ខៀវ សំផន បានទទួល

ការអប់រំនៅប្រទេសបារាំង ចំណែក នួន ជា ធ្លាប់បានសិក្សារៀនសូត្រនៅប្រទេសថៃនិងវៀតណាម ។ សមាជិកផ្សេងទៀតនៃគណៈកម្មាធិការមជ្ឈិមមានចំណេះដឹងបន្តិចបន្តួចប៉ុណ្ណោះ ។

ថ្នាក់ដឹកនាំបក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជាពីឆ្នាំ១៩៧៦-១៩៧៨

- **ប៉ុល ពត** (លេខាបក្ស)
  - **នួន ជា** (អនុលេខាបក្ស)
    - **សោ ភឹម***
    - **អៀង សារី**
    - **សុន សេន***
    - **តាម៉ុក***
    - **វន វ៉េត***
    - **កែ ពក***
    - **ខៀវ សំផន**
    - **ញឹម រស់***

** វន វេត និង ញឹម រស់ ត្រូវបានសម្លាប់នៅឆ្នាំ១៩៧៨ ។ សោ ភឹម ធ្វើអត្តឃាតនៅឆ្នាំ១៩៧៨ ។ សុន សេន ត្រូវបានសម្លាប់ក្នុងឆ្នាំ១៩៩៧ ។ កែ ពក ស្លាប់ដោយសារជំងឺនៅឆ្នាំ២០០២ ។ តាម៉ុកស្លាប់ដោយជំងឺនៅឆ្នាំ២០០៦ ។*

២. ការយាងនិវត្តន៍មកកម្ពុជារបស់ សម្តេចព្រះនរោត្តម សីហនុ

រហូតដល់ចុងឆ្នាំ១៩៧៥ ខ្មែរក្រហមនៅតែហៅខ្លួនឯងថាជារាជរដ្ឋាភិបាលរួបរួមជាតិកម្ពុជា (រដ្ឋាភិបាលដែលត្រូវបានបង្កើតឡើងនៅទីក្រុងប៉េកាំងនៅឆ្នាំ១៩៧០ ដែលមានសម្តេចព្រះនរោត្តម សីហនុ ជាព្រះប្រធាន) ។ មកដល់ឆ្នាំ១៩៧២ ខ្មែរក្រហមបានត្រួតត្រាលើចលនាតស៊ូស្ទើរតែទាំងស្រុងទៅហើយ ប៉ុន្តែដើម្បីបានការទទួលស្គាល់ពីអន្តរជាតិនិងការគាំទ្រពីប្រជាជននៅក្នុងប្រទេស ចលនានេះនៅបន្តស្ថិតក្រោមអធិបតីភាពរបស់សម្តេចព្រះ នរោត្តម សីហនុ និងរាជរដ្ឋាភិបាលនិរទេសរបស់ព្រះអង្គដដែល ។

នៅខែកក្កដា ឆ្នាំ១៩៧៥ ខ្មែរក្រហមបានសុំយាងសម្តេចព្រះនរោត្តម សីហនុ ដែលនៅពេលនោះ កំពុងគង់និរទេសនៅទីក្រុងព្យុងយ៉ាង ប្រទេសកូរ៉េខាងជើង មកកម្ពុជា ។ មុនយាងនិវត្តន៍មកកម្ពុជា ព្រះអង្គបានយាងមកកាន់ទីក្រុងប៉េកាំង ដើម្បីសុំលាប្រធានាធិបតីចិន ម៉ៅ សេទុង និងនាយករដ្ឋមន្ត្រី ជូ អេនឡាយ ដែលកំពុងសម្រាកព្យាបាលនៅមន្ទីរពេទ្យ ។ ក្រោយមកព្រះអង្គបានមានព្រះបន្ទូល

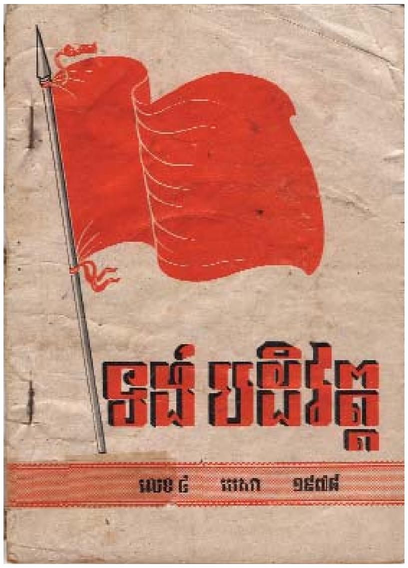

គម្របទស្សនាវដ្តីរបស់កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ
«ទង់បដិវត្តន៍ លេខ៤ ខែមេសា ឆ្នាំ១៩៧៨»
(សារមន្ទីរឧក្រិដ្ឋកម្មប្រល័យពូជសាសន៍ទួលស្លែង)

កិច្ចប្រជុំជាមួយគណៈប្រតិភូបរទេស (រូបថតឯកសារមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា)

ថា៖ "ការសម្រេចព្រះទ័យរបស់ខ្ញុំក្នុងការវិលត្រឡប់មកកម្ពុជាវិញ មិនមានន័យថា ខ្ញុំយល់ព្រមទទួលស្គាល់ខ្មែរក្រហមទាំងនោះទេ ប៉ុន្តែខ្ញុំត្រូវតែធ្វើពលិកម្មដើម្បីដាកិត្តិយសដល់ប្រទេសចិន ហើយជាពិសេសដល់លោកនាយករដ្ឋមន្ត្រីចិន ជូ អេនឡាយ ដែលបានជួយប្រទេសកម្ពុជានិងខ្លួនខ្ញុំយ៉ាងច្រើនលើសលុប"[១៧] ។ ព្រះអង្គបានយាងត្រឡប់ជាមួយព្រះមហេសីនៅដើមខែកញ្ញា ដោយមានសម្តេច ប៉ែន នុត (នាយករដ្ឋមន្ត្រីនៃរាជរដ្ឋាភិបាលរួបរួមជាតិកម្ពុជា) ខៀវ សំផន អៀង ធីរិទ្ធ និងរាជវង្សានុវង្សមួយចំនួនអមព្រះរាជដំណើរទៀតផង ។

បន្ទាប់ពីយាងនិវត្តន៍មកដល់កម្ពុជាភ្លាម ព្រះអង្គបានធ្វើជាអធិបតីក្នុងសម័យប្រជុំគណៈរដ្ឋមន្ត្រីមួយ ប៉ុន្តែមិនត្រូវបានអនុញ្ញាតឲ្យមានព្រះបន្ទូលអ្វីទាំងអស់ ។ តំណែងជាព្រះប្រមុខរដ្ឋដែលក្រុមមេដឹកនាំកុម្មុយនីស្តថ្វាយព្រះអង្គនោះមិនមានអំណាចទេ ។ បីសប្តាហ៍ក្រោយការយាងត្រឡប់មកដល់កម្ពុជា ព្រះអង្គត្រូវបានបញ្ជូនទៅអង្គការសហប្រជាជាតិដើម្បីទាមទារ

ចម្រៀងជាតិកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ
១៧មេសា មហាជោគជ័យ

ឈាមក្រហមច្រាល ស្រោចស្រពក្រុងវាលកម្ពុជា មាតុភូមិ ឈាម កម្មករកសិករដ៏ឧត្តម ឈាមយុទ្ធជន យុទ្ធនារីបដិវត្តន៍ ។

ឈាមប្រែក្លាយជាកំហឹងខ្លាំងក្លា តស៊ូមោះមុត ១៧មេសា ក្រោមទង់បដិវត្តន៍ ឈាមរំដោះផុតពីភាពខ្ញុំគេ ។

ជយោ! ជយោ ១៧មេសាជោគជ័យ មហាអស្ចារ្យ មានន័យធំធេងលើសសម័យអង្គរ ។ យើងរួបរួមគ្នាកសាងកម្ពុជានិងសង្គមថ្មីបវរ ប្រជាធិបតេយ្យ សមភាព និងយុត្តិធម៌ តាមមាគ៌ាម្ចាស់ការឯករាជ្យរឹងមាំ ប្តេជ្ញាដាច់ខាត ការពារជាតិមាតុភូមិ ទឹកដីឧត្តម បដិវត្តន៍ដ៏រុងរឿង ។

ជយោ! ជយោ! ជយោ កម្ពុជាថ្មី ប្រជាធិបតេយ្យ សម្បូរថ្កុំថ្កើង ប្តេជ្ញាជ្រោងគ្រវីទង់បដិវត្តន៍ក្រហមខ្ពស់ឡើង សាងមាតុភូមិយើងឲ្យចម្រើនលោតផ្លោះ មហារុងរឿង មហាអស្ចារ្យ ។

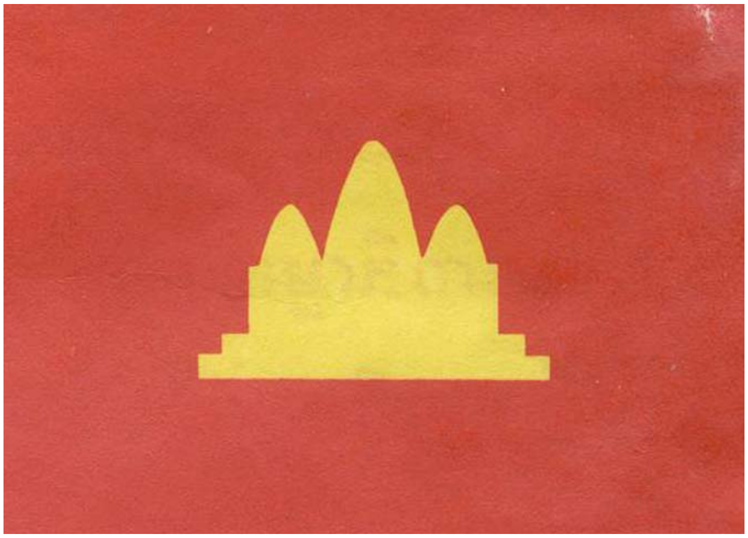

ទង់ជាតិកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ

មាត្រា១៦នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យបានចែងអំពីរូបភាពនិងខ្លឹមសារនៃទង់ជាតិនេះមានដូចតទៅៈ ផ្ទៃក្រហមមានរូបប្រាសាទកំពូលបីពណ៌លឿងនៅចំកណ្តាល ។ ផ្ទៃក្រហមជានិមិត្តរូបនៃចលនាបដិវត្តន៍ ការប្រយុទ្ធមោះមុត អង់អាចក្លាហានក្នុងការរំដោះជាតិ ការពារជាតិ និងកសាងជាតិកម្ពុជារបស់ប្រជាជនកម្ពុជា ។ ប្រាសាទពណ៌លឿងជានិមិត្តរូបនៃប្រពៃណីជាតិ និងប្រជាជនកម្ពុជាដែលជាអ្នកការពារប្រទេស ជាអ្នកស្ថាបនាប្រទេសឲ្យបានថ្កុំថ្កើង រុងរឿង ។

យកអាសនៈរបស់កម្ពុជានៅមហាសន្និបាតអង្គការសហប្រជាជាតិ ។ នៅក្នុងប្រទេសឯណេះវិញ ក្រុមអ្នកគាំទ្ររបស់ព្រះអង្គជាច្រើននាក់បានបាត់ខ្លួនដោយគ្មានដំណឹង ។ សមាជិករាជវង្សានុវង្សប្រហែលម្ភៃអង្គបានចូលទិវង្គតក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ហើយយ៉ាងតិចមានព្រះរាជវង្សានុវង្សប្រាំពីរអង្គផ្សេងទៀតត្រូវបានធ្វើគុតនៅគុកទួលស្លែង ។

៣. រដ្ឋធម្មនុញ្ញកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ

ពីថ្ងៃទី១៥ដល់ថ្ងៃទី១៩ ខែធ្នូ ឆ្នាំ១៩៧៥ សំណេររដ្ឋធម្មនុញ្ញមួយត្រូវបានអនុម័តដោយសមាជិកចំនួនមួយពាន់នាក់ក្នុងមហាសន្និបាតជាតិនៅទីក្រុងភ្នំពេញ ហើយត្រូវបានប្រកាសឲ្យប្រើជាផ្លូវការនៅថ្ងៃទី៥ ខែមករា ឆ្នាំ១៩៧៦ ។ ប្រទេសកម្ពុជាត្រូវបានប្តូរឈ្មោះជាផ្លូវការថា "កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ" ។ រដ្ឋធម្មនុញ្ញបានបង្កើតសភាតំណាងប្រជាជនចំនួន២៥០អាសនៈ ដែលក្នុងនោះ១៥០រូបតំណាងឲ្យវណ្ណៈកសិករ ៥០រូបតំណាងឲ្យវណ្ណៈកម្មករនិងពលករ និង៥០រូបទៀតតំណាងឲ្យកងទ័ពបដិវត្តន៍កម្ពុជា ។ រដ្ឋធម្មនុញ្ញមិនមានចែងអ្វីទាំងអស់ទាក់ទងនឹងបក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជា ហើយរដ្ឋសភាបានបើកសម័យប្រជុំតែម្តងគត់នៅខែមេសា ឆ្នាំ១៩៧៦ ។

ចម្រៀងជាតិថ្មីមានឈ្មោះថា **"១៧មេសាមហាជោគជ័យ"** ។ បទចម្រៀងនេះនិពន្ធដោយ ប៉ុល ពត ។ ទង់ជាតិថ្មីមានផ្ទៃពណ៌ក្រហមហើយមានរូបប្រាសាទអង្គរវត្តកំពូលបីពណ៌លឿងនៅចំកណ្តាល ។

សញ្ញាជាតិ *មាត្រា១៧នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញកម្ពុប្រជាធិបតេយ្យចែងថាសញ្ញាជាតិគឺមានប្រព័ន្ធស្រែ និងប្រឡាយទឹកជានិមិត្តរូបនៃកសិកម្មជឿនលឿន មានរោងចក្រជានិមិត្តរូបនៃឧស្សាហកម្ម មានកម្រងកួរស្រូវ ជាស្នែងក្របីព័ទ្ធពីក្រៅ ហើយមានអក្សរ "កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ" នៅពីក្រោម ។*

៤. សម្តេចព្រះនរោត្តម សីហនុ លាលែងពីតំណែងប្រមុខរដ្ឋ

នៅថ្ងៃទី១១ ខែមីនា ឆ្នាំ១៩៧៦ គណៈអចិន្ត្រៃយ៍បក្សកុម្មុយនីសកម្ពុជាបានជួបពិភាក្សាគ្នាអំពីបញ្ហាសុំលាលែងពីតំណែងរបស់សម្តេចព្រះនរោត្តម សីហនុ ។ គណៈអចិន្ត្រៃយ៍បានព្រមព្រៀងទទួលយកសំណើសុំលាលែងរបស់ព្រះអង្គ ប៉ុន្តែនឹងមិនអនុញ្ញាតឲ្យព្រះអង្គចាកចេញពីប្រទេស ធ្វើសេចក្តីថ្លែងការណ៍ ឬជួបពិភាក្សាជាមួយអង្គទូតបរទេសណាមួយឡើយ ។ របបរាជានិយមនៅកម្ពុជាដែលកើតមានឡើងអស់រយៈពេលជិតពីរពាន់ឆ្នាំមកហើយនោះត្រូវបានបញ្ចប់ ។

នៅខែមេសា ឆ្នាំ១៩៧៦ សភាតំណាងប្រជាជនកម្ពុជាបានបើកសម័យប្រជុំលើកទីមួយនិងតែម្តងគត់របស់ខ្លួន ។ អង្គប្រជុំបានព្រមព្រៀងគ្នាជាឯកច្ឆន្ទទៅលើសំណើសុំយាងចូលនិវត្តន៍របស់ សម្តេចព្រះនរោត្តម សីហនុ ដោយផ្តល់ថ្វាយព្រះអង្គនូវប្រាក់សោធននិវត្តន៍ចំនួនប្រាំបីពាន់ដុល្លារសហរដ្ឋអាមេរិកក្នុងមួយឆ្នាំ ដែលមិនដែលបើកថ្វាយព្រះអង្គទាល់តែសោះ ។ ព្រះអង្គនិងព្រះរាជវង្សានុវង្សត្រូវបានឃុំឃាំងនៅក្នុងគេហដ្ឋានតូចមួយក្នុងព្រះបរមរាជវាំង ។ ព្រះអង្គបានជាប់ឃុំនៅ ទីនោះរហូតដល់ខែមករា ឆ្នាំ១៩៧៩ គឺរហូតដល់ថ្ងៃដួលរលំនៃរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ[១៣] ។

៥. រចនាសម្ព័ន្ធចាត់តាំងរបស់កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ

បក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជាគឺជាអង្គការតែមួយគត់ ដែលមានអំណាចនៅក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ។ ក្រសួងដែលមានសកម្មភាពការងារច្រើន ដែលត្រូវបានបង្កើតឡើងនៅទីក្រុងភ្នំពេញរួមមានក្រសួងការបរទេសដឹកនាំដោយ អៀង សារី ក្រសួងការពារជាតិដឹកនាំដោយ សុន សេន ក្រសួងឧស្សាហកម្មដឹកនាំដោយ ចេង អន និងក្រសួងសេដ្ឋកិច្ចដឹកនាំដោយ វន វ៉េត ។ គណៈកម្មាធិការតែមួយគត់ដែលមានសិទ្ធិអំណាចក្នុងការធ្វើសេចក្តីសម្រេចចិត្ត និងអនុម័តគោលនយោបាយរដ្ឋាភិបាលនិងលក្ខន្តិកៈផ្សេងៗ គឺគណៈកម្មាធិការអចិន្ត្រៃយ៍បក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជាដែលមាន ប៉ុល ពត ជាលេខា និង នួន ជា ជាអនុលេខា ។ មេដឹកនាំបក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជាមិនដែលយកចិត្តទុកដាក់គោរពរដ្ឋធម្មនុញ្ញ និងបទបញ្ញត្តិនានាដែលមេដឹកនាំទាំងនេះជាអ្នកអនុម័តបង្កើតឡើងដោយខ្លួនឯងម្តងណាទេ ។ សមាជិកនៃគណៈកម្មាធិការអចិន្ត្រៃយ៍និងគណៈកម្មាធិការមជ្ឈិមបក្សក៏មានតំណែងនៅក្នុងរដ្ឋាភិបាលដែរ[១៤] ។

រចនាសម្ព័ន្ធគ្រប់គ្រងរដ្ឋ

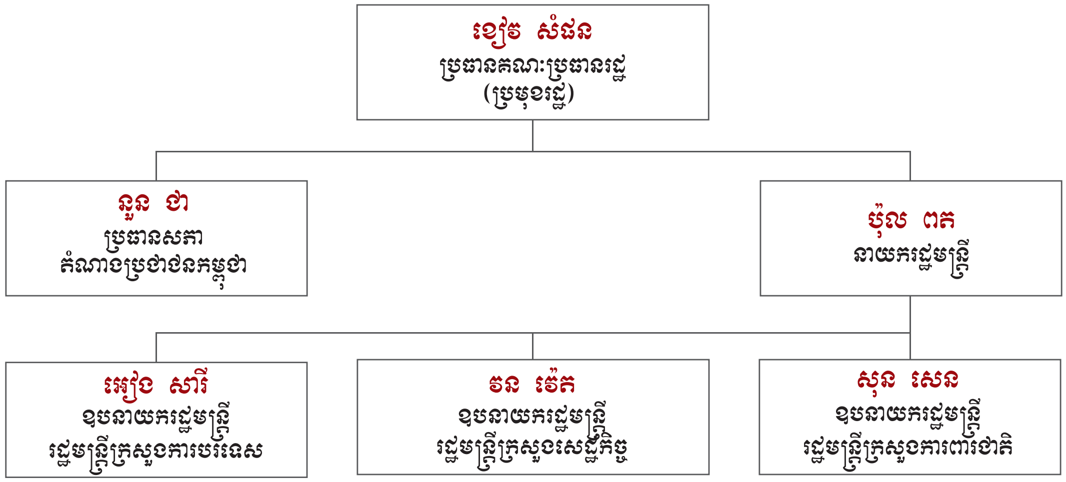

ខៀវ សំផន (សមមិត្តហែម)

ខៀវ សំផន កើតឆ្នាំ១៩៣១នៅខេត្តស្វាយរៀង ។ បន្ទាប់ពីទទួលបានអាហារូបករណ៍ទៅសិក្សានៅប្រទេសបារាំង ខៀវ សំផន បានបញ្ចប់សញ្ញាប័ត្រថ្នាក់បណ្ឌិតវិទ្យាសាស្ត្រសេដ្ឋកិច្ច ហើយបានវិលត្រឡប់មកកម្ពុជាវិញក្នុងឆ្នាំ១៩៥៩ ។ បន្ទាប់មក សម្តេចព្រះនរោត្តម សីហនុ បានតែងតាំង ខៀវ សំផន ជារដ្ឋលេខាធិការក្រសួងពាណិជ្ជកម្ម ។ នៅឆ្នាំ១៩៦៤ ខៀវ សំផន បានលាលែងពីមុខតំណែង ប៉ុន្តែបន្តស្ថិតនៅជាសមាជិកសភារយៈពេលបួនឆ្នាំទៀត ។

ឆ្នាំ១៩៦៧ ដោយត្រូវចោទប្រកាន់ថាជាភ្នាក់ងាររបស់ក្រុមកុម្មុយនីស្ត ខៀវ សំផន បានរត់ទៅលាក់ខ្លួននៅក្នុងព្រៃ ។ ឆ្នាំ១៩៧៦បន្ទាប់ពីការសុំលាលែងរបស់សម្តេចព្រះនរោត្តម សីហនុ ខៀវ សំផន ត្រូវបានតែងតាំងជាប្រធានគណៈប្រធានរដ្ឋរបស់កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ។ ខៀវ សំផន បានចូលរួមជាមួយរដ្ឋាភិបាលនិរទេសរបស់ប៉ុល ពត ពីឆ្នាំ១៩៧៩ ដល់ឆ្នាំ១៩៩៨ ហើយបន្ទាប់មក ខៀវ សំផន បានចុះចូលជាមួយរាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា ។

៦. ការផ្លាស់ប្តូរថ្ងៃកំណើតបក្ស

នៅខែមីនា ឆ្នាំ១៩៧៦ គណៈកម្មាធិការមជ្ឈិមបក្សបានសម្រេចយកឆ្នាំ១៩៦០ (មិនយកឆ្នាំ១៩៥១) ជាឆ្នាំកំណើតបក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជា ។ មេដឹកនាំទាំងនោះបានសម្រេចថា អ្នកទាំងឡាយណាដែលចូលជាសមាជិកមុនឆ្នាំ១៩៦០នឹងមិនត្រូវបានចាត់ទុកថាជាសមាជិកបក្សទៀតទេ ។ មជ្ឈិមបក្សមិនចង់ទទួលស្គាល់សារសំខាន់នៃការជួយជ្រោមជ្រែងរបស់វៀតណាមមុនឆ្នាំ១៩៦០ឡើយ ហើយចង់បដិសេធចោលឥទ្ធិពលរបស់វៀតណាមមកលើបក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជា និងចង់កាត់ផ្តាច់ទំនាក់ទំនងទាំងឡាយដែលធ្លាប់មានជាមួយវៀតណាមផង ។

បក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជាបានបន្តដឹកនាំប្រទេសជាសម្ងាត់នៅក្រោមឈ្មោះថា“អង្គការ” ។ ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី នៅខែកញ្ញា ឆ្នាំ១៩៧៧ គឺមុនដំណើរទស្សនកិច្ចទៅប្រទេសចិនបន្តិច ប៉ុល ពត បានប្រកាសជាសាធារណៈនូវអត្ថិភាពរបស់បក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជា និងតួនាទីរបស់ខ្លួនជានាយករដ្ឋមន្ត្រីនៃកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ។

កម្មាភិបាលជាន់ខ្ពស់ខ្មែរក្រហមធ្វើទស្សនកិច្ចនៅជនបទ *(រូបថតឯកសារមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា)*

ជំពូកទី៥

ភូមិសាស្ត្ររដ្ឋបាលកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ

នៅឆ្នាំ១៩៧៦ បក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជាបានបែងចែកកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យទៅជា៦ភូមិភាគ ដែលរួមមាន ៣២តំបន់ ។ ភូមិភាគនីមួយៗគឺយកខេត្តពីរឬច្រើនមកបញ្ចូលគ្នា ឬកាត់ចេញពីខេត្តនេះខ្លះឬខេត្តនោះខ្លះមកបញ្ចូលគ្នា ។ ភូមិភាគនិងតំបន់ទាំងអស់សុទ្ធតែត្រូវបានដាក់កំណត់សម្គាល់ជាលេខ ។ ភូមិភាគនីមួយៗចែកចេញជាច្រើនតំបន់ ហើយ តំបន់នីមួយៗចែកចេញជាស្រុក ឃុំ និងសហករណ៍ ។

ភូមិភាគបូព៌ា *(ភូមិភាគ២០៣) ដឹកនាំដោយ សោ ភឹម ដែលធ្វើអត្តឃាតនៅខែឧសភា ឆ្នាំ១៩៧៨ ។ ភូមិភាគ នេះរួមមានខេត្តព្រៃវែងនិងខេត្តស្វាយរៀងទាំងមូល ផ្នែកខ្លះនៃខេត្តកំពង់ចាមដែលស្ថិតនៅត្រើយខាងកើតទន្លេមេគង្គទាំងអស់ និងកាត់ចេញពីស្រុកមួយក្នុងខេត្តក្រចេះគឺស្រុកឆ្លូង និងកាត់យកស្រុកខ្លះពីខេត្តកណ្តាលដែលរួមមានស្រុកខ្សាច់កណ្តាល*

ល្វាឯម និងមុខកំពូល ។ ភូមិភាគនេះបែកចេញជាប្រាំតំបន់ដែលរួមមានតំបន់២០ តំបន់២១ តំបន់២២ តំបន់២៣ និង តំបន់២៤ ។

ភូមិភាគនិរតី (ភូមិភាគ៤០៥) ដឹកនាំដោយ ឈិត ជឿន ហៅតាម៉ុក ។ ភូមិភាគនេះរួមមានខេត្តកំពតនិងខេត្តតាកែវទាំងមូល ស្រុកពីរក្នុងខេត្តកំពង់ស្ពឺ (ស្រុកសំរោងទង និងស្រុកគងពិសី) និងស្រុកប្រាំក្នុងខេត្តកណ្ដាល (ស្រុកកណ្ដាលស្ទឹង ស្អាង កោះធំ កៀនស្វាយ និងស្រុកលើកដែក) ។ ភូមិភាគនេះបែកចេញជាបួនតំបន់ គឺតំបន់១៣ តំបន់៣៣ តំបន់៣៥ និងតំបន់២៥ ។

កម្មាភិបាលខ្មែរក្រហមនិងគណៈប្រតិភូបរទេស

(រូបថតឯកសារមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា)

ភូមិភាគខត្តរ (ភូមិភាគ៣០៣) ដឹកនាំដោយ កុយ ធួន ហៅ ធុច ពីឆ្នាំ១៩៧០ទៅដើមឆ្នាំ១៩៧៦ ។ បន្ទាប់ពី កុយ ធួន ត្រូវបានចាប់ខ្លួន និងសម្លាប់នៅគុកទួលស្លែងនៅឆ្នាំ១៩៧៦ កែ ពក ត្រូវបានចាត់តាំងជាលេខាភូមិភាគ ។ នៅឆ្នាំ១៩៧៧ កែ ពក ត្រូវបានចាត់តាំងឲ្យធ្វើជាលេខាភូមិភាគកណ្ដាលដែលទើបបង្កើតថ្មី ហើយលេខាថ្មីរបស់ភូមិភាគខត្តរគឺ កង ចាប ។ ភូមិភាគនេះរួមមានខេត្តកំពង់ធំទាំងមូល ផ្នែកខាងលិចទន្លេមេគង្គទាំងអស់នៃខេត្តកំពង់ចាម និងស្រុកមួយក្នុងខេត្តក្រចេះ (ស្រុកព្រែកប្រសប់) ហើយបែកចេញជាបីតំបន់គឺ តំបន់៤១ តំបន់៤២ និង តំបន់៤៣ ។

មេដឹកនាំជាន់ខ្ពស់ខ្មែរក្រហមធ្វើទស្សនកិច្ចនៅជនបទ (រូបថតឯកសារមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា)

ភូមិភាគពាយ័ព្យ (ភូមិភាគ៥៦០) ដឹកនាំដោយ ញឹម រស់ ។ ភូមិភាគនេះរួមមានខេត្តពោធិសាត់ និងខេត្តបាត់ដំបងទាំងមូល ដែលបែកចេញជាប្រាំពីរតំបន់រួមមានតំបន់១ តំបន់២ តំបន់៣ តំបន់៤ តំបន់៥ តំបន់៦ និងតំបន់៧ ។

ភូមិភាគបស្ចិម (ភូមិភាគ៤០១) ដឹកនាំដោយ ជូ ជេត ។ ភូមិភាគនេះរួមមាន ខេត្តកោះកុងនិង ខេត្តកំពង់ឆ្នាំងទាំងមូល និងផ្នែកខ្លះនៃខេត្តកំពង់ស្ពឺ ហើយបែកចេញជាប្រាំតំបន់គឺ តំបន់៣១ តំបន់៣២ តំបន់៣៧ តំបន់១៥ និងតំបន់១១ ។

ភូមិភាគឦសាន (ភូមិភាគ១០៨) ដឹកនាំដោយ ណៃ សារ៉ាន់ ហៅ យ៉ា (សម្រាប់នៅឆ្នាំ១៩៧៦) ។ ភូមិភាគនេះរួមមាន ខេត្តរតនគិរីទាំងមូល ខេត្តមណ្ឌលគិរីទាំងមូល ផ្នែកខ្លះនៃខេត្តក្រចេះ និងផ្នែកខ្លះនៃខេត្តស្ទឹងត្រែង ដែលស្ថិតនៅត្រើយខាងលិចទន្លេមេគង្គ ។ ភូមិភាគនេះបែកចេញជាប្រាំមួយតំបន់ គឺ តំបន់១០១ តំបន់១០២ តំបន់១០៤ តំបន់១០៥ តំបន់១០៧ និងតំបន់៥០៥ ។

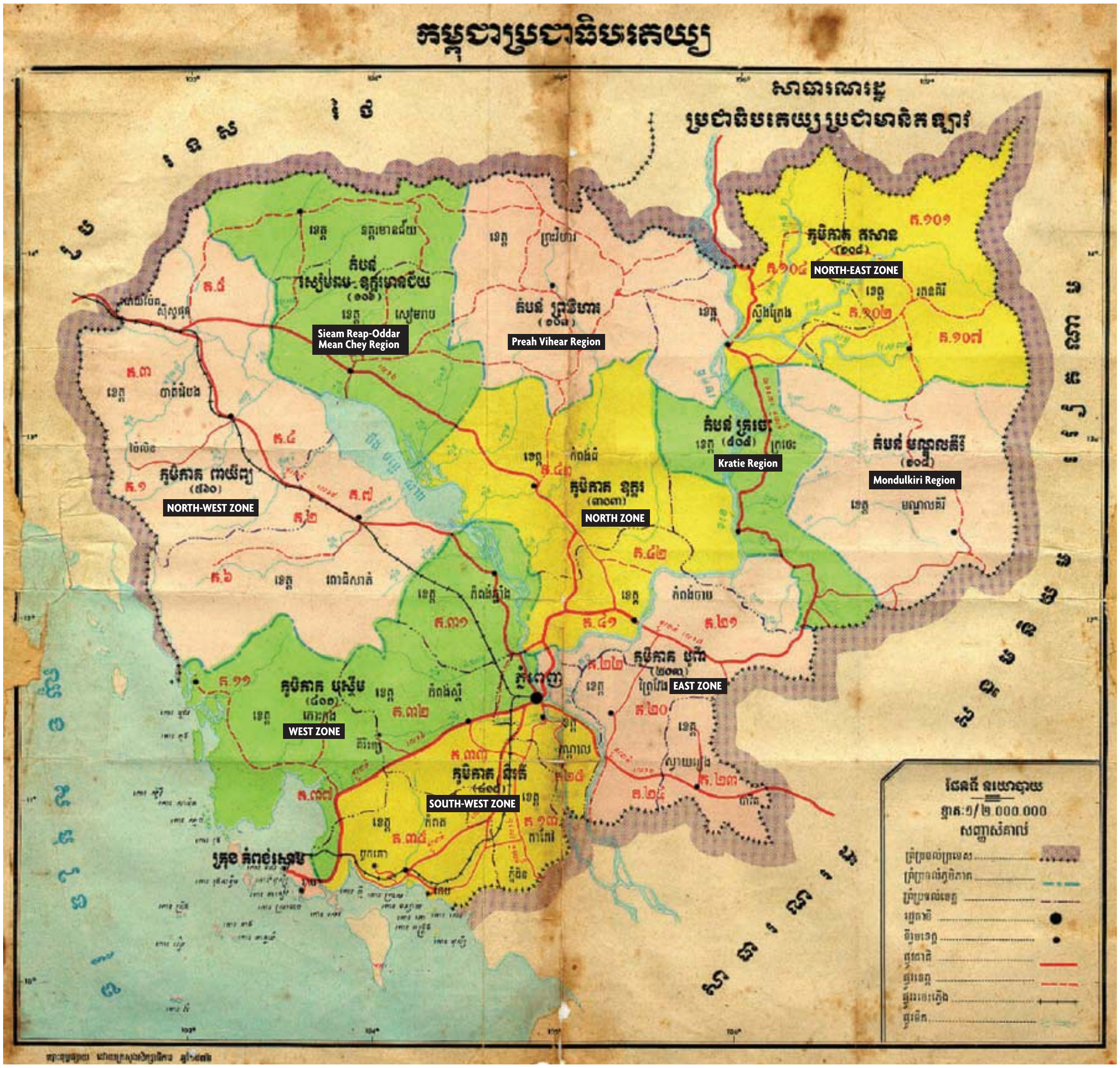

ភូមិភាគនិងតំបន់ក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យឆ្នាំ១៩៧៦

បោះពុម្ពផ្សាយដោយក្រសួងសិក្សាធិការកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យឆ្នាំ១៩៧៦ (មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា)

ក្នុងឆ្នាំ១៩៧៦នេះ កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យបានបង្កើតតំបន់ស្វយ័តចំនួនពីរផ្សេងទៀតដែលទាក់ទងការងារផ្ទាល់ជាមួយគណៈកម្មាធិការមជ្ឈិមបក្ស ប៉ុន្តែមិនតាមរយៈភូមិភាគណាមួយទេ ។ តំបន់ទាំងនេះរួមមានតំបន់សៀមរាបឧត្តរមានជ័យ(តំបន់១០៦) និងតំបន់ព្រះវិហារ(តំបន់១០៣) ។ ក្រុងកំពង់សោម(បច្ចុប្បន្នក្រុងព្រះសីហនុ)ក៏ត្រូវបានចាត់តាំងដោយឡែកពីភូមិភាគដែរ ។

នៅឆ្នាំ១៩៧៧ ភូមិភាគថ្មីមួយទៀត គឺភូមិភាគកណ្តាលត្រូវបានបង្កើតឡើង ។ ភូមិភាគនេះមានទីតាំងស្ថិតនៅត្រង់អតីតភូមិភាគឧត្តរ ចំណែកភូមិភាគឧត្តរថ្មីត្រូវបានប្តូរទីតាំងទៅតំបន់សៀមរាប-ឧត្តរមានជ័យនិងតំបន់ព្រះវិហារ ។ តំបន់ក្រចេះ(ឬតំបន់៥០៥) និងតំបន់មណ្ឌលគិរី(ឬតំបន់១០៥) ត្រូវបានបំបែកចេញពីភូមិភាគឦសាននិងចាត់តាំងជាតំបន់ស្វយ័ត ។

កម្មាភិបាលខ្មែរក្រហមធ្វើការប្រមូលផលស្រូវ *(រូបថតឯកសារមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា)*

ជំពូកទី៦

គម្រោងផែនការបួនឆ្នាំ (១៩៧៧-១៩៨០)

ខ្មែរក្រហមបានធ្វើការបោសសំអាតទីក្រុងនិងទីប្រជុំជននានា ដើម្បីលុបបំបាត់ចោលការរស់នៅតាមទីក្រុង និងកសាងកម្ពុជាមួយថ្មីដោយពឹងផ្អែកលើការពង្រីកផលិតកម្មស្រូវ ។ ដើមឆ្នាំ១៩៧៦ បក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជាបានប្រញាប់ប្រញាល់រៀបរៀងផែនការបួនឆ្នាំលើកទីមួយ (១៩៧៧-១៩៨០) ដែលតម្រូវឲ្យធ្វើការប្រមូលផ្តុំនូវរាល់សម្បត្តិឯកជនទាំងអស់ និងដាក់ការដាំដុះស្រូវជាអាទិភាពចម្បងរបស់ជាតិ ។ បន្ទាប់ពីបញ្ហាសន្តិសុខជាតិ សមូហភាវូបនីយកម្មគឺជាគោលនយោបាយដ៏សំខាន់បំផុតរបស់កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ។

ប្រជាជនកម្ពុជាមិនដែលជួបប្រទះការប្រមូលផ្តុំបែបនេះទេតាំងពីមុនមក ។ ប៉ុន្តែក្នុងឆ្នាំ១៩៧៦ ប្រជាជនគ្រប់រូបត្រូវបានតម្រូវឲ្យប្រមូលទ្រព្យសម្បត្តិឯកជនទាំងអស់របស់ខ្លួន (រួមទាំងសម្ភារផ្ទះបាយផង) ដើម្បីប្រើប្រាស់រួម ។ ជាផ្នែកមួយនៃដំណើរការនេះដែរ គ្រួសារខ្មែរទាំងអស់ត្រូវបានបំបែកចេញពីគ្នា ហើយប្រជាជនគ្រប់រូបត្រូវបានចាត់តាំងឲ្យទៅធ្វើការតាមក្រុមរៀងៗខ្លួន ។ ប្តីប្រពន្ធត្រូវបានបំបែកឲ្យរស់នៅផ្សេងពីគ្នា ហើយកូនៗត្រូវបានបំបែកចេញពីឪពុកម្តាយ ។

ផែនការបួនឆ្នាំមានគោលដៅសម្រេចឲ្យបានផលិតផលស្រូវបីតោនក្នុងមួយហិកតាជាមធ្យម ។ នេះជាកិច្ចការ

មួយដែលមិនអាចធ្វើទៅកើត ដោយហេតុថាប្រជាជនកម្ពុជាមិនដែលត្រូវបានបង្ខំឲ្យធ្វើការដាំដុះស្រូវយ៉ាងសម្បើមក្នុងទូទាំងប្រទេសបែបនេះទេតាំងពីបុរាណកាលមក ។ ជាងនេះទៅទៀត ប្រទេសជាតិត្រូវបានបំផ្លិចបំផ្លាញដោយសង្គ្រាម ហើយមានការខ្វះខាតឧបករណ៍ សត្វពាហនៈ និងកម្លាំងពលកម្មមាំមួនយ៉ាងច្រើន ។

ផែនការបួនឆ្នាំមានរួមបញ្ចូលទាំងគម្រោងដាំបន្លែបន្ការ ហើយសង្ឃឹមថានឹងអាចទាញយកប្រាក់ចំណូលពីអនុផលព្រៃឈើ ការនេសាទ ការចិញ្ចឹមសត្វ និងការដាំដើមឈើ ។ មេដឹកនាំកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យសង្ឃឹមថា នឹងធ្វើឲ្យកម្ពុជាមានឯករាជ្យពេញបរិបូរណ៍ទាំងវិស័យសេដ្ឋកិច្ច ក៏ដូចជាវិស័យនយោបាយ និងមានបំណងប្រែក្លាយកម្ពុជាពីប្រទេសកសិកម្មឱនថយ ឲ្យទៅកសិកម្មសម័យទំនើបមួយ ។

កងចល័តនារីខ្មែរក្រហមធ្វើការប្រមូលផលស្រូវ
(រូបថតឯកសារមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា)

ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី មេដឹកនាំទាំងនេះមិនបានគិតដល់ផលវិបាកនៃការអនុវត្តផែនការនេះ និងទុក្ខវេទនារបស់ ប្រជាជនបណ្តាលមកពីការធ្វើការហួសកម្លាំង លក្ខខណ្ឌរស់នៅមិនល្អ ការទទួលទានអាហារមិនគ្រប់គ្រាន់ ការខ្វះខាតសេរីភាពនិងសិទ្ធិជាមូលដ្ឋានហើយ និងជំងឺដែលគ្មានការព្យាបាល ។ ក្នុងរយៈកាលនៃកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ លក្ខខណ្ឌរស់នៅរបស់ប្រជាជនមានសភាពយ៉ាប់យ៉ឺនយ៉ាងខ្លាំង ។ របបនេះបានបំផ្លាញសុភមង្គលនិងសេចក្តីថ្លៃថ្នូរជាមនុស្ស របស់ប្រជាជនកម្ពុជាស្ទើរគ្មានសល់ចន្លោះ ។ ប្រជាជនភាគច្រើនដឹងថាប្រទេសមួយត្រូវការអ្នកចេះដឹងដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍ ។ ប៉ុន្តែខ្មែរក្រហមបានសម្លាប់បញ្ញវន្តនិងអ្នកបច្ចេកទេសអស់ជាច្រើន ហើយបានបិទសាកលវិទ្យាល័យ សាលារៀន និងមជ្ឈមណ្ឌលអប់រំដទៃទៀតនៅទូទាំងប្រទេស ។ ខ្មែរក្រហមបានបញ្ជូនកសិករពីជនបទដែលពុំមានបទពិសោធន៍ឲ្យមកធ្វើការនៅតាមរោងចក្រមួយចំនួនតូចនៅទីក្រុងភ្នំពេញទៅវិញ ។

កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យបានចែកដីស្រែទៅជាដីស្រែល្អលេខមួយ និងដីស្រែមិនល្អធម្មតា ។ ទិន្នផលសម្រាប់ដីស្រែធម្មតាគឺបីតោនក្នុងមួយហិកតា ចំណែកដីស្រែលេខមួយ កសិករត្រូវធ្វើឲ្យបានពីប្រាំមួយទៅប្រាំពីរតោនក្នុងមួយហិកតា ។ ជាងនេះទៅទៀត ទិន្នផលស្រូវនឹងត្រូវបង្កើនជារៀងរាល់ឆ្នាំ ។

នៅក្នុងទ្រឹស្តីដែលបានចែងក្នុងផែនការបួនឆ្នាំនេះ ទិន្នផលស្រូវត្រូវបានបែងចែកជាបួនចំណែក ។ មួយចំណែកសម្រាប់ជាស្បៀងរបស់ប្រជាជនដែលម្នាក់ៗទទួលបាន៣១២គីឡូក្រាមស្រូវក្នុងមួយឆ្នាំ ឬ០,៨៥គីឡូក្រាមស្រូវក្នុងមួយថ្ងៃ ។ មួយចំណែកទៀតសម្រាប់ធ្វើពូជហើយមួយចំណែកទៀតសម្រាប់ទុកបម្រុង ។ ចំណែកចុងក្រោយហើយក៏ជាចំណែកធំជាងគេនោះត្រូវបានយកទៅលក់នៅឯបរទេសដើម្បីប្តូរយកសាច់ប្រាក់ ដែលអាចប្រើប្រាស់ដើម្បីទិញម៉ាស៊ីនសម្រាប់ធ្វើស្រែចម្ការ គ្រឿងសព្វាវុធ និងទំនិញផ្សេងៗទៀត ។

ដោយសារតែទិន្នផលស្ទើរតែមិនគ្រប់តាមផែនការដែលបានកំណត់នោះ មានស្រូវតិចតួចណាស់ ដែលរក្សាទុកសម្រាប់ចិញ្ចឹមប្រជាជននិងសម្រាប់គ្រាប់ពូជ ។ ផ្ទុយទៅវិញ ស្រូវភាគច្រើនត្រូវបានយកទៅផ្គត់ផ្គង់កងទ័ពនិងកម្មកររោងចក្រ

និងនាំចេញទៅប្រទេសចិន និងប្រទេសសង្គមនិយមដទៃទៀត ។

ក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ស្ទើរតែគ្មានអ្នកណាម្នាក់ធ្លាប់ទទួលបានរបបអាហារគ្រប់គ្រាន់ទេ ។ ប្រជាជនភាគច្រើនហូបតែបបរលាយពោត ដើមចេក និងដើមល្ហុង ហើយទទួលបានរបបអង្ករតិចជាងកន្ទះកំប៉ុងទឹកដោះគោក្នុងមួយថ្ងៃ ។ មានតែកម្មាភិបាល និងកងទ័ពខ្មែរក្រហមប៉ុណ្ណោះដែលមានបាយហូបគ្រប់គ្រាន់ ។ អ្នកដែលនៅរស់រានមានជីវិតទាំងអស់ពីរបបនេះ យល់ស្របថា អ្វីដែលគាត់ចងចាំបំផុតក្រៅពីការបង្ខំឲ្យធ្វើការហួសកម្លាំងនិងការកាប់សម្លាប់នោះ គឺការខ្វះខាតអាហារយ៉ាងខ្លាំង ។

ការសម្តែងសិល្បៈរបស់កងយុវជនយុវនារី
(រូបថតឯកសារមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា)

អ៊ុំ សារ៉េត អាយុ៥៧ឆ្នាំ ប្រជាពលរដ្ឋរស់នៅរាជធានីភ្នំពេញបានរៀបរាប់ពីជីវិតឈឺចាប់របស់គ្រួសារគាត់ ដោយសារការហូបមិនគ្រប់គ្រាន់ថា ៖

សកម្មភាពជញ្ជូនដីនៅក្នុងគម្រោងលើកទំនប់ដីកប្រឡាយ (រូបថតឯកសារមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា)

នៅឆ្នាំ១៩៧៦ ដោយទ្រាំមិនបាននឹងការស្រេកឃ្លាន ឪពុកខ្ញុំបានដួសកូនក្អុកមកស្ងោរហូប ដោយគាត់គិតថានោះគឺជាកូនត្រី ។ ថ្ងៃមួយ កម្មាភិបាលខ្មែរក្រហមម្នាក់បានសម្លាប់ពស់មានពិសមួយហើយយកមកទុកចោលនៅលើរបង ។ គាត់ដឹងដែរថាពស់នោះមានពិស ប៉ុន្តែគាត់នៅតែពិសាទៀតរហូតធ្វើឲ្យគាត់ស្លាប់ ។ ប្អូនស្រីខ្ញុំនិងកូនៗស្លាប់ដោយសារតែការអត់ឃ្លាន ។ គ្រួសាររបស់ខ្ញុំក៏ស្ថិតនៅក្នុងស្ថានភាពដូចគ្នាដែរ ។ យើងបានខិតខំធ្វើស្រែចម្ការយ៉ាងច្រើន ប៉ុន្តែយើងមិនដែលបានហូបគ្រប់គ្រាន់ទេ ។ ដោយឃ្លានខ្លាំងពេក ពេលខ្លះខ្ញុំកាត់ដើមត្រាវព្រៃមកស្ងោរហូប ។ ពេលហូបហើយរមាស់ពេញខ្លួន ។ កូនៗខ្ញុំយំទ្រហឹងពេញផ្ទះ ។ ថ្ងៃមួយខ្ញុំទៅស្ទូចត្រី ។ ប្រធានកងគំរាមខ្ញុំថា “ធ្វើបុកថោកទាបទៅអង្គុយស្ទូចត្រី ប្រយ័ត្នអង្គការយកទៅសម្លាប់ចោល” ។ ដោយការខ្វះអាហារ កូនរបស់ខ្ញុំម្នាក់ធ្លាក់ខ្លួនឈឺជាទម្ងន់ ។ ខ្ញុំបានយកខ្សែក ទៅដូរយកអង្ករមកដាំបាយឲ្យកូនខ្ញុំហូប ។ កូនខ្ញុំហូបបាយច្រើនណាស់ តែជំងឺរបស់វាកាន់តែធ្ងន់ធ្ងរឡើងជាលំដាប់ ហើយក៏ស្លាប់បាត់ទៅ ។ កូនខ្ញុំពីរនាក់ទៀតនិងប្តីរបស់ខ្ញុំក៏ធ្លាក់ខ្លួនឈឺដែរ ដោយសារតែហូបមិនគ្រប់គ្រាន់ ។ ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី ខ្ញុំ-ប្តីហើយនិងកូន បានប្រឹងប្រែងរស់យ៉ាងវេទនាជាទីបំផុត ។

ប្រជាជនមូលដ្ឋានៈ ម្តាយនិងកូន *(រូបថតឯកសារមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា)*

ជំពូកទី៧

ជីវិតរស់នៅប្រចាំថ្ងៃក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ

១. ការបង្កើតសហករណ៍

ក្នុងអំឡុងសង្គ្រាមស៊ីវិលពីឆ្នាំ១៩៧០ - ១៩៧៥ ប្រជាជនភាគច្រើនដែលរស់នៅតាមតំបន់រំដោះរបស់ខ្មែរក្រហម ត្រូវបានរៀបចំឲ្យទៅជា "ក្រុមប្រវាស់ដៃ" ដែលមានសមាជិកពី១០ ទៅ៣០ គ្រួសារក្នុងមួយក្រុម ។ ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី ចាប់ពីឆ្នាំ១៩៧៣ និងជាពិសេសបន្ទាប់ពីជ័យជម្នះឆ្នាំ១៩៧៥ ក្រុមប្រវាស់ដៃត្រូវបានរៀបចំឲ្យទៅជា "សហករណ៍កម្រិតទាប" ដែលមានសមាជិកបីបួនរយនាក់ ឬក៏ភូមិមួយទាំងមូល ។ រហូតដល់ឆ្នាំ១៩៧៧ សហករណ៍កម្រិតទាបត្រូវបានរៀបចំឡើងវិញឲ្យទៅជា "សហករណ៍កម្រិតខ្ពស់" ដែលរួមមានមួយពាន់គ្រួសារក្នុងសហករណ៍នីមួយៗ ឬក៏ឃុំមួយទាំងមូល ។

មេដឹកនាំបក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជាបានបង្កើតសហករណ៍ទាំងនេះឡើង ដែលជាផ្នែកមួយនៃដំណើររបស់ខ្លួនឆ្ពោះទៅរកការលុបបំបាត់ចោលកម្មសិទ្ធិឯកជននិងរបបមូលធននិយម និងដើម្បីពង្រឹងវណ្ណៈកម្មករនិងកសិករ ។ ចំពោះខ្មែរក្រហម សហករណ៍មានន័យថាប្រជាជនរស់នៅជាមួយគ្នា ធ្វើការជាមួយគ្នា ហូបជាមួយគ្នា និងចែករំលែកការកម្សាន្តជាសមូហភាព ។ គោលការណ៍នេះធ្វើឲ្យមានការដាក់កំហិតយ៉ាងតឹងរ៉ឹងទៅលើការរស់នៅជាបុគ្គល ។ គ្រួសារខ្មែរធ្លាប់រស់នៅហូបចុកជួបជុំគ្នារាប់ពាន់ឆ្នាំមកហើយ ដូច្នេះការបង្ខំប្រជាជនឲ្យហូបរួមគ្នានៅក្នុងសហករណ៍ ជាពិសេសនៅពេលដែលមានការខ្វះខាតអាហារយ៉ាងខ្លាំងបែបនេះ គឺជាទង្វើមួយឃោរឃៅខ្លាំងណាស់ ។ ជាងនេះទៅទៀត ប្រជាជនត្រូវប្រគល់ទ្រព្យសម្បត្តិរបស់ខ្លួន ដែលជាមធ្យោបាយផលិតកម្មសំខាន់ៗដាក់ជាសម្បត្តិរួមរបស់សហករណ៍ទាំងអស់ ដែលមានដូចជាឧបករណ៍ប្រើប្រាស់ គោក្របី នង្គ័ល រនាស់ គ្រាប់ពូជ និងដីស្រែជាដើម ។

សហករណ៍ត្រូវបានរៀបចំឡើងដើម្បីធ្វើយ៉ាងណាអាចឲ្យខ្លួនឧបត្ថម្ភខ្លួនដោយខ្លួនឯងបាន ។ មេដឹកនាំខ្មែរក្រហមបានពណ៌នាសហករណ៍ថាជា «កម្លាំងធំធេងខ្លាំងក្លា» ក្នុងការកសាងប្រទេសនិងជា «កំពែងថែបយ៉ាងរឹងមាំបំផុត» សម្រាប់ការពារកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យទប់ទល់នឹងសត្រូវ ។

២. វណ្ណៈសង្គមថ្មីពីរ

ទោះជាខ្មែរក្រហមបានអះអាងថា ខ្លួនកំពុងតែកសាងប្រទេសមួយប្រកបដោយសមភាពនិងលុបបំបាត់ចោលវណ្ណៈសង្គមយ៉ាងណាក៏ដោយ ប៉ុន្តែតាមពិតខ្មែរក្រហមបានបង្កើតឡើងនូវវណ្ណៈថ្មីពីរនៅក្នុងប្រទេសគឺ «ប្រជាជនមូលដ្ឋាន» និង«ប្រជាជនថ្មី» ។

អ្នកសិល្បៈខ្មែរក្រហម

(រូបថតឯកសារមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា)

ប្រជាជនមូលដ្ឋាន ឬប្រជាជនចាស់គឺអ្នកទាំងឡាយណាដែលរស់នៅតាមតំបន់ជនបទ គ្រប់គ្រងដោយបក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជាមុនថ្ងៃ១៧ ខែមេសា ឆ្នាំ១៩៧៥ ។ ខ្មែរក្រហមបានបែងចែកអ្នកទាំងនេះជាប្រជាជនពេញសិទ្ធិ ឬប្រជាជនត្រៀម ។ ប្រជាជនពេញសិទ្ធិគឺអ្នកទាំងឡាយណាដែលមិនមានបងប្អូនធ្លាប់ធ្វើការក្នុងរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ហើយជាសមាជិកគ្រួសារកសិករក្រ ឬកសិករកណ្តាលថ្នាក់ក្រោម(កសិករនិងកម្មករ) ។ ប្រជាជនប្រភេទនេះត្រូវបានអនុញ្ញាតឲ្យទៅបោះឆ្នោត ឬឈរឈ្មោះឲ្យគេបោះឆ្នោត ទោះបីជាការបោះឆ្នោតមានតែម្តងគត់នៅថ្ងៃទី២០ ខែមីនា ឆ្នាំ១៩៧៦ ក្នុងរយៈកាលកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យក៏ដោយ ។ (ការបោះឆ្នោតនេះមិនអនុលោមតាមបទដ្ឋានអន្តរជាតិ ហើយឈ្មោះសមាជិកសភាតំណាងប្រជាជនក៏មិនត្រូវបានប្រកាសឲ្យប្រជាជនដឹងដែរ) ។ ប្រជាជនមូលដ្ឋានអាចក្លាយជាប្រធានសហករណ៍និងប្រធានកងផ្សេងៗ ។

ក្រុមសិល្បៈខ្មែរក្រហមនៅប្រាសាទបន្ទាយស្រី *(រូបថតឯកសារមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា)*

ប្រជាជនត្រៀមគឺអ្នកទាំងឡាយដែលមានបងប្អូនធ្លាប់ធ្វើការជាមួយរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ។ ប្រជាជនទាំងនេះនឹងត្រូវបាន ត្រាប្រណី ដរាបណាប្រជាជនទាំងអស់នោះខិតខំធ្វើការងារដោយខ្ជាប់ខ្ជួន ។

ប្រជាជនថ្មី *ឬប្រជាជន១៧មេសាគឺអ្នកដែលត្រូវជម្លៀសចេញពីទីក្រុង ឬទីប្រជុំជននានានៅខែមេសា ឆ្នាំ១៩៧៥ ។ ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី មួយចំនួនធំនៃអ្នកទាំងនេះគឺជាអ្នកមកពីជនបទ ហើយបានរត់ទៅទីក្រុងដើម្បីគេចពីសង្គ្រាម ។ ប្រជាជនថ្មីត្រូវបានចាត់ទុកថាជាមនុស្សដែលមិនអាចជឿទុកចិត្តបាន ហើយទទួលការស្អប់ខ្ពើមនិងការសង្ស័យពីសំណាក់អង្គការ ។ ប្រជាជនទាំងនេះត្រូវបានអង្គការចាត់ទុកថាជា“ជនបញ្ញើក្អែក” ហើយគ្មានសិទ្ធិអ្វីទាំងអស់ដូចដែលពាក្យស្លោកខ្មែរក្រហមមួយបានអះអាងថា “ពួក១៧មេសាជាជនបញ្ញើក្អែក ។ ពួកវាជាអ្នកចាញ់សង្គ្រាមនិងជាឈ្លើយសឹក” ។ ពាក្យស្លោកមួយទៀតដែលអ្នករស់រានមានជីវិតភាគច្រើនចងចាំនោះគឺ “ទុកក៏មិនចំណេញ ដកចេញក៏មិនខាត” ។ ប្រជាជនថ្មីទទួលរងការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញខ្លាំងជាងប្រជាជនចាស់ ។ ប៉ុន្តែទំហំនៃអំពើឃោរឃៅមានកម្រិតខុសៗគ្នាពីតំបន់មួយទៅតំបន់មួយទៀត ។ ឧទាហរណ៍ ប្រជាជននៅខេត្តស្វាយរៀងនិងព្រៃវែងក្នុងភូមិភាគបូព៌ា បានទទួលការគាំពារពីបដិវត្តន៍ប្រសើរជាងអ្នកដែលត្រូវបានជម្លៀសទៅខេត្តពោធិសាត់និងបាត់ដំបងនៃភូមិភាគពាយ័ព្យ ។*

ចាប ស៊ីថា អាយុ៦៥ឆ្នាំ រស់នៅទីក្រុងភ្នំពេញបានរៀបរាប់ពីជីវិតរបស់គាត់ដែលកាលណោះជាអ្នក១៧មេសាថា៖

នៅពេលជម្លៀសឆ្នាំ១៩៧៥ ក្រុមគ្រួសារខ្ញុំដែលមានសមាជិកទាំងអស់១៤នាក់ត្រូវបានជម្លៀសទៅរស់នៅស្រុកកោះធំ ខេត្តកណ្តាល ។ នៅទីនោះ អង្គការចាត់តាំងឲ្យដាំបន្លែបង្ការ និងធ្វើស្រែ ។ ថ្ងៃមួយវេលាម៉ោងប្រាំបួនយប់ ប្តីរបស់ខ្ញុំត្រូវអង្គការស្នើឲ្យទៅរៀនសូត្រមួយរយៈ ។ ខ្ញុំរង់ចាំប្តីខ្ញុំប៉ុន្តែមិនឃើញគាត់ត្រឡប់មកវិញសោះ ។ ស្ត្រីម្នាក់នៅក្នុងភូមិបានប្រាប់កូនរបស់ខ្ញុំម្នាក់ថា «មិនចាំបាច់មើលផ្លូវឪពុកឯងទេ ហើយប្រយ័ត្នប្រយែងមាត់ផង កុំនិយាយអ្វីផ្តេសផ្តាសឲ្យសោះ ប្រយ័ត្នគេយកទៅមួយពូជ ព្រោះឪពុកឯងមានប្រវត្តិធំណាស់» ។ ខ្ញុំដឹងថាអង្គការបានយកប្តីខ្ញុំទៅសម្លាប់ចោល ព្រោះគាត់ជាអតីតចៅហ្វាយខេត្តកណ្តាល ។ ពីរខែក្រោយមក អង្គការបានប្រាប់ខ្ញុំឲ្យផ្លាស់ទៅរស់នៅទីក្រុងភ្នំពេញ ។ តាមពិត ខ្មែរក្រហមនាំពួកយើងទៅខេត្តបាត់ដំបង ។ អង្គការបានបែកកូនខ្ញុំមួយឲ្យក្រុមគ្រួសារខ្ញុំរស់នៅ ។ គ្រួសារខ្ញុំត្រូវបានបំបែកឲ្យទៅរស់នៅក្នុងកងផ្សេងៗគ្នា ។ មានតែកូនស្រីពៅរបស់ខ្ញុំអាយុប្រាំមួយឆ្នាំប៉ុណ្ណោះ រស់នៅជាមួយខ្ញុំ ។ ជីវិតនៅបាត់ដំបងគឺជារឿងរ៉ាវមួយដែលមិនអាចបំភ្លេចបានទេសម្រាប់ខ្ញុំ ។ ក្នុងរយៈពេលតែដប់ថ្ងៃប៉ុណ្ណោះកូនប្រុសខ្ញុំបួននាក់និងកូនស្រីម្នាក់បានស្លាប់បន្តបន្ទាប់គ្នា ។ ខ្លះស្លាប់ដោយសារអត់អាហារនិងជំងឺ ខ្លះទៀត

ការសម្តែងសិល្បៈរបស់ខ្មែរក្រហម (រូបថតឯកសារមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា)

ត្រូវបានសម្លាប់ ដោយអង្គការចោទប្រកាន់ថាមានជាប់ពាក់ព័ន្ធជាមួយខ្មាំង ។ មួយរយៈក្រោយមក ម្តាយក្មេករបស់ខ្ញុំអាយុ៧០ឆ្នាំបានស្លាប់ដោយជំងឺខ្វះអាហារបរិភោគ ។ ជីវិតពោរពេញដោយភាពភ័យខ្លាច ។ ជារៀងរាល់យប់ ខ្ញុំមិនដែលដេកបានស្រួលទេ ។ ប្រជាជននៅក្នុងភូមិរបស់ខ្ញុំជាច្រើនត្រូវអង្គការហៅទៅហើយបាត់ខ្លួនរហូត ។

៣. ពិធីរៀបមង្គលការ

មង្គលការ(ឬពិធីបើកវគ្គ)ក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យខុសគ្នាទាំងស្រុងពីមង្គលការតាមទំនៀមទម្លាប់ប្រពៃណីខ្មែរ ។ កូនកម្លោះក្រមុំទាំងអស់ត្រូវបានរៀបចំក្នុងពិធីរួមតែមួយ ដែលមានចំនួន ពី៣ទៅ១០គូ ក្នុងពិធីតូច ហើយពិធីធំមានពី៣០ទៅ៥០គូឬរហូតដល់ជាង១០០គូក្នុងពិធីនីមួយៗ ។ បុរសនារីភាគច្រើនមិនត្រូវបានអនុញ្ញាតឲ្យជ្រើសរើសគូស្រកររបស់ខ្លួនទេ ។ គូ នីមួយៗបានត្រូវចាត់តាំងឡើងដោយអង្គការ ដែលអះអាងថាជាឪពុកម្តាយរបស់មនុស្សគ្រប់រូប ។ អ្នកខ្លះមិនទាំងស្គាល់ឈ្មោះនិងមុខមាត់អនាគតគូស្រកររបស់ខ្លួនផងទេ រហូតដល់ពេលប្រារព្ធពិធីតែម្តង ។ បងប្អូនសាច់ញាតិមិនអនុញ្ញាតឲ្យចូលរួមក្នុងពិធីមង្គលការ ឬចូលរួមក្នុងការធ្វើសេចក្តីសម្រេចចិត្តណាមួយឡើយ ។ សម្លៀកបំពាក់ប្រពៃណី ពិធីរាំរែក ចម្រៀងប្រពៃណី និងពិធីតាមបែបសាសនាត្រូវបានហាមឃាត់ ។

ពិធីរៀបការរបស់ខ្មែរក្រហម (រូបថតឯកសារមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា)

ពិធីរៀបការរបស់ខ្មែរក្រហម *(រូបថតឯកសារមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា)*

នារីមួយចំនួនត្រូវបានបង្ខំឲ្យរៀបការជាមួយយុទ្ធជនពិការ ដែលរងរបួសក្នុងពេលសង្គ្រាម ហើយត្រូវដាច់ដៃ ឬដាច់ជើងម្ខាង ។ នារីដែលជំទាស់មិនទទួលយកបុរសពិការទាំងនេះអាចត្រូវចាប់ឃុំឃាំង ទទួលរងទណ្ឌកម្មជាទម្ងន់ ឬត្រូវបញ្ជូនឲ្យទៅធ្វើការនៅតំបន់ដាច់ស្រយាលឆ្ងាយៗពីផ្ទះ ។ នារីខ្លះដែលជួបប្រទះហេតុការណ៍បង្ខំបែបនេះបានធ្វើអត្តឃាត ។

មូសា សុខា ជនជាតិចាមរស់នៅខេត្តក្រចេះ ជាអតីតប្រធានសមាគមស្ត្រីឃុំក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ បានរំលឹកអំពីការរៀបការរបស់គាត់កាលពីសម័យនោះដូច្នេះថាៈ

> *នៅឆ្នាំ១៩៧៤ ពេលខ្ញុំមានអាយុដប់ប្រាំឆ្នាំ ខ្ញុំបានរៀបការជាមួយអ្នកលីសែងគ្រឿងសព្វាវុធម្នាក់ឈ្មោះ ណុះ លាស់ ។ ពួកយើងសំណាងល្អណាស់ដែលបានរៀបការមួយខែមុនការអនុម័តច្បាប់ថ្មី ដែលហាមប្រាមប្រជាជនមិនឲ្យតុបតែងខ្លួននឹងគ្រឿងអលង្ការចក្រពត្តិ ។ អ្វីក៏ដោយដែលប្រើសម្រាប់តុបតែងកាយត្រូវបានចាត់ទុកជារបស់ចក្រពត្តិទាំងអស់ សូម្បីតែគ្រឿងអលង្ការក្លែងក្លាយក៏ដោយ ។ មកត្រឹមពេលនោះ មានបុរសស្ត្រី ពី៥ទៅ១០គូ ត្រូវបានបង្ខំឲ្យរៀបការជារួមរួចស្រេចទៅហើយ ។ ប្រសិនបើគូណាមួយជំទាស់មិនព្រមការជាមួយគ្នា ពួកគេនឹងត្រូវហៅឲ្យទៅរៀនសូត្រ ។ ប្តីប្រពន្ធដែលទើបការហើយថ្មីថ្មោងត្រូវបំបែកចេញពីគ្នា ។ ក្នុងពិធីមង្គលការរបស់ខ្ញុំ ខ្ញុំមានអ្នកកំដរនិងមានពាក់គ្រឿងអលង្ការ ប៉ុន្តែខ្ញុំស្លៀកពាក់ខ្មៅនិងពាក់ស្បែកជើងកង់ឡាន ។ បន្ទាប់ពីការហើយបានបីថ្ងៃ អង្គការបានហៅប្តីខ្ញុំឲ្យទៅសមរភូមិ ព្រោះអង្គការត្រូវការកម្លាំងបន្ថែមដើម្បីវាយរំលំរដ្ឋាភិបាលក្រុងភ្នំពេញ ។ ខ្ញុំបានអង្វរប្រធានភូមិឲ្យប្តីខ្ញុំស្នាក់នៅក្នុងភូមិ*

> *ប៉ុន្តែគាត់បានបដិសេធ ។ នៅឆ្នាំ១៩៧៦ ខ្ញុំសម្រាលបានកូនប្រុសម្នាក់ ប៉ុន្តែបានស្លាប់ទៅវិញ មួយសប្តាហ៍ក្រោយមកដោយសារជំងឺ ។*

អាពាហ៍ពិពាហ៍ដោយបង្ខំកាន់តែមានសភាពតឹងតែងឡើង បន្ទាប់ពីជ័យជម្នះរបស់ខ្មែរក្រហមឆ្នាំ១៩៧៥ ។ បុរសស្ត្រីជាច្រើនគូត្រូវបានបង្ខំឲ្យរៀបការក្នុងពេលតែមួយ ។ ដេង ហង្ស ប្រជាជនមកពីខេត្តកំពង់ចាម បានរៀបរាប់ពីមង្គលការរបស់គាត់ដូច្នេះថា ៖

> *នៅឆ្នាំ១៩៧៨ គឺមួយខែមុនការដួលរលំនៃរបបនេះ អង្គការចាត់តាំងឲ្យខ្ញុំរៀបការ ។ ស្អែកឡើង ខ្ញុំអង្គុយលើកៅអីនៅក្នុងពិធីរៀបការ ដោយតាំងចិត្តថានឹងធ្វើតាមអ្វីដែលអង្គការបញ្ជា ។ ពិធីនោះ មានយុវជនយុវនារីដែលត្រូវរៀបការសរុប១៦០គូ ។ ខ្ញុំនិងប្រពន្ធខ្ញុំបានសច្ចាថានឹងរួមរស់ ជាមួយគ្នានិងមានកូនមួយក្នុងពេលមួយឆ្នាំ ។ ខ្មែរក្រហមបានចែកខោអាវខ្មៅមួយកំប្លេនិងក្រមា មួយ ហើយមានរៀបចំម្ហូបអាហារឲ្យហូប ។ ក្រោយបដិវត្តន៍ ខ្ញុំនិងប្រពន្ធខ្ញុំវិលមកផ្ទះវិញ ។ ឥឡូវនេះយើងមានកូនប្រាំនាក់ ។*

នៅថ្ងៃរៀបការបុរសនារីទាំងអស់ត្រូវឈរជាពីរជួរ ។ បន្ទាប់មកប្រធានភូមិបញ្ជាឲ្យអ្នកទាំងនេះចាប់ដៃគ្នា ហើយធ្វើការប្តេជ្ញាថានឹងរួមរស់ជាមួយគ្នាអស់មួយជីវិត ។ នេះបញ្ជាក់ថា បុរសនារីទាំងអស់នោះបានរៀបការរួចហើយ ។ ពិធីដ៏ខ្លីនេះនឹងត្រូវបញ្ចប់បន្ទាប់ពីមានការហូបអាហារបន្តិចបន្តួច ។

បន្ទាប់ពីរៀបការហើយ ប្តីប្រពន្ធបានទទួលការអនុញ្ញាតឲ្យរស់នៅជាមួយគ្នាតែពីរ-បីថ្ងៃប៉ុណ្ណោះ ហើយបន្ទាប់មក ត្រូវទៅធ្វើការតាមក្រុមរៀងៗខ្លួនវិញ ។ ប្តីប្រពន្ធមួយចំនួនក៏បានទទួលការអនុញ្ញាតឲ្យមកជួបមុខគ្នាក្នុងរវាងពីប្រាំពីរ ទៅដប់ថ្ងៃម្តងដែរ ។

ខ្មែរក្រហមមើលឃើញពិធីរៀបការតាមប្រពៃណីខ្មែរ ដូចដែលខ្លួនមើលឃើញការគោរពប្រណិប័តន៍ជំនឿ សាសនា និងការសិក្សានៅតាមសាលាឬមហាវិទ្យាល័យដែរ ។ ខ្មែរក្រហមយល់ថាវាជាការចំណាយពេលឥតប្រយោជន៍ និងគ្មានបានជួយអ្វីទាល់តែសោះក្នុងការបង្កបង្កើនផលស្រូវ ។ មង្គលការរួមត្រូវបង្កើតឡើង ដោយសារតែវាចំណាយ ពេលតិច ហើយពេលវេលាដែលនៅសល់នឹងត្រូវចំណាយទៅលើការងារសហករណ៍ និងអ្វីដែលខ្មែរក្រហមហៅថា "បដិវត្តន៍ មហាលោតផ្លោះ មហាអស្ចារ្យ" ដែលជាពាក្យស្លោកចម្លងចេញមកពីកុម្មុយនីស្តចិន ។ មេដឹកនាំកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ចង់បញ្ជាក់ឲ្យច្បាស់ថា នឹងមានក្មេងៗចាប់កំណើតដែលអាចបន្តបដិវត្តន៍របស់ខ្លួនបាន ។ សម្រាប់ខ្មែរក្រហម គោលបំណង ចម្បងនៃការរៀបការមិនមែនដើម្បីបង្កើតសង្គមគ្រួសារនោះទេ ប៉ុន្តែដើម្បីបង្កើតមនុស្ស ដែលអាចបម្រើបដិវត្តន៍បាន ។

៤. ការរំលោភលើសិទ្ធិនិងពលកម្មរបស់កុមារ

ក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យមិនមានសាលារៀនជាផ្លូវការទេ ។ កុមារត្រូវបានបញ្ជូនឲ្យទៅរៀននៅក្រោមដើម ឈើ ឬនៅក្រោមផ្ទះប្រជាជន ។ គ្រូភាគច្រើនជាកសិករក្រដែលអាចអាន និងសរសេរតែបន្តិចបន្តួចប៉ុណ្ណោះ ។ ទោះជា ការអប់រំនៅតាមតំបន់មួយចំនួនមានការរីកចំរើនក្នុងឆ្នាំ១៩៧៨ក៏ដោយ (កុមារទទួលបានការសិក្សាថ្នាក់បឋមពី២ទៅ៣ ម៉ោងក្នុងមួយថ្ងៃ) ក៏នៅតែមិនទាន់មានសាលារៀនដែលមានដំណើរការពេញលេញដែរ ។ ខ្មែរក្រហមនិយាយថា "អង្គការ

> *ខ្មែរក្រហមបានបង្កើតពាក្យស្លោក ទាក់ទងនឹងការអប់រំថា "អង្គការយកឈប់ឈើធ្វើជាសាលារៀននិងកន្លែងធ្វើមីទីង ។ ធ្វើបណ្តើររៀនបណ្តើរ ធ្វើកាន់តែច្រើន ចេះកាន់តែច្រើន" ។*

គ្មានទេសញ្ញាប័ត្រ មានតែសញ្ញាឃើញ បើចង់បានបាក់អង បាក់ឌុប ត្រូវទៅយកនៅទំនប់ ប្រឡាយ" ហើយថា "ការរៀនអក្សររៀនលេខមិនសំខាន់ទេ ការសំខាន់គឺការងារនិងចលនាបដិវត្តន៍" ។

នៅពេលដែលកុមារត្រូវបានបង្ហាត់បង្រៀនឲ្យចេះអាន និងសរសេរអក្សរបន្តិចបន្តួចនោះ ភាគច្រើននៃការសិក្សាគឺផ្តោតទៅលើការអប់រំនយោបាយ ។ ក្មេងៗជាច្រើនត្រូវបានយកចេញពីផ្ទះឲ្យទៅចូលរួមវគ្គហ្វឹកហ្វឺនមនោគមវិជ្ជា ដើម្បីអាចបម្រើក្នុងជួរកងទ័ពកងការពារ ឬនិរសារ ។

កូនក្មេងក៏ត្រូវបានចាត់តាំងឲ្យធ្វើការងារដែរនៅក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ។ ការងាររបស់កុមារគឺដើររើស អាចម៍គោ កាត់ទន្ទ្រានខែត្រ ប្រមូលលាមកមនុស្សដើម្បីធ្វើជី និងជញ្ជូនអាវុធទៅសមរភូមិ ដែលនៅទីនោះជួនកាលកុមារត្រូវទទួលរងរបួស ឬក៏ត្រូវគ្រាប់កាំភ្លើងស្លាប់ក៏មាន ។ ជាងនេះទៅទៀត កុមារាកុមារីទាំងនេះត្រូវបំបែកចេញពីឪពុកម្តាយ ហើយមិនដែលស្គាល់ភាពកក់ក្តៅគ្រួសារឡើយ ។

ភិន រដ្ឋា អាយុ៤០ឆ្នាំ ប្រជាពលរដ្ឋរស់នៅរាជធានីភ្នំពេញបានរំលឹកពីរឿងរ៉ាវរបស់គាត់ ដែលជាកូនក្មេងអាយុដប់ឆ្នាំម្នាក់ ក្នុងឆ្នាំ១៩៧៥ថា ៖

> *គ្រួសារខ្ញុំត្រូវបានជម្លៀសទៅស្រុកគិរីវង្សខេត្តតាកែវ ។ នៅទីនោះអង្គការចែកផ្ទះឲ្យមួយខ្នងក្នុងគ្រួសារនីមួយៗ ។ ក្រុមគ្រួសារខ្ញុំរស់នៅដោយពឹងលើការដើររកក្តាម-ខ្យងធ្វើជាម្ហូប ។ បន្ទាប់ពី*

កូនកម្មាភិបាលជាន់ខ្ពស់ខ្មែរក្រហម (រូបថតឯកសារមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា)

កុមាររៀនអំពីការដាំដុះស្រូវ *(រូបភាពដោយលោក ចេ. ទ័សម៉េន និងរូបថតឯកសារមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា)*

ប្រជុំនយោបាយជាមួយប្រធានភូមិហើយ យើងត្រូវបានចាត់តាំងឲ្យហូបរួម ហើយខ្ញុំមិនអាចរកក្តាម-ខ្យងបានទៀតទេ ។ ដោយសារតែឃ្លានខ្លាំងពេក ខ្ញុំធ្លាប់លួចបេះបន្លែដែលយើងបានដាំនៅជុំវិញផ្ទះហូបណាស់ ។ ខ្ញុំត្រូវបានចាត់តាំងឲ្យទៅធ្វើការនៅកងចល័តកុមារដែលស្ថិតនៅឆ្ងាយពីផ្ទះ ។ រយៈពេលបី-បួនខែ ទើបអង្គការអនុញ្ញាតឲ្យខ្ញុំមកលេងផ្ទះម្តង ។ ការងាររបស់ខ្ញុំគឺសែងកណ្តាប់ក្នុងស្រែ ។ ពេលខ្លះ ខ្ញុំមិនចង់ចុះធ្វើការងារក្នុងស្រែទេ ពីព្រោះខ្ញុំខ្លាចឈ្លើងទាម ។ ប្រធានកងនៅទីនោះតែងតែវាយធ្វើបាបខ្ញុំ ។ ខ្ញុំបានរត់ទៅផ្ទះជាច្រើនដងដើម្បីឲ្យឪពុកម្តាយខ្ញុំជួយ ប៉ុន្តែគ្មានអ្នកណាអាចជួយខ្ញុំបានឡើយ ។ បន្ទាប់មកខ្ញុំបានទៅពួនក្នុងព្រៃអស់មួយរយៈ ។ ខ្ញុំរស់នៅដោយបេះស្លឹកឈើព្រៃ និងផ្លែឈើព្រៃហូបនិងលួចម្ហូបអ្នកភូមិ ។ ដោយមិនអាចទ្រាំបាននឹងស្ថានភាពរស់នៅបែបនោះ ខ្ញុំរត់មកនៅផ្ទះខ្ញុំវិញ ។ ដោយខ្លាចអង្គការ ឪពុកម្តាយខ្ញុំបានបញ្ជូនខ្ញុំឲ្យទៅកងចល័តវិញ ។ ពេលទៅដល់កងវិញ ប្រធានកងបានធ្វើទារុណកម្មខ្ញុំនិងព្រមានខ្ញុំកុំឲ្យរត់ទៀត ។ ខ្ញុំត្រូវបានចាត់តាំងឲ្យស្រោចបន្លែនិងកើបអាចម៍ជ្រូក ។ ថ្ងៃមួយ ដោយសារខ្ញុំមានការអស់កម្លាំងខ្លាំងនិងទន់ជង្គង់ផង ខ្ញុំដួល ហើយធ្វើឲ្យកំពប់អាចម៍ជ្រូកពីអម្រែក ។ ប្រធានកងយករំពាត់ខ្សែគោមកវាយខ្ញុំ ហើយរំពាត់នោះខ្ទាតត្រូវភ្នែករបស់ខ្ញុំ ។ ចាប់ពីពេលនោះមកខ្ញុំចេះតែហៀរទឹកភ្នែក ហើយភ្នែកខ្ញុំឡើងក្រហមឈឺចាប់យ៉ាងខ្លាំង ។ ទីបំផុត ខ្ញុំត្រូវងងឹតមើលអ្វីលែងឃើញ ។

រស់ សមពៅ ប្រជាពលរដ្ឋរស់នៅទីក្រុងភ្នំពេញ បានបាត់បង់សមាជិកគ្រួសារទាំងអស់ក្នុងសម័យខ្មែរក្រហម ។ សមពៅ បានរៀបរាប់ថា ៖

> គ្រួសាររបស់ខ្ញុំដែលមានសមាជិកប្រាំនាក់ត្រូវបានដឹកទៅភ្នំត្រឡោក ដែលស្ថិតក្នុងស្រុកព្រះនេត្រព្រះ ខេត្តបាត់ដំបង ។ ខ្ញុំនិងកុមារផ្សេងទៀតត្រូវបានចាត់តាំងឲ្យទៅជីកដី លើកទំនប់ ឃ្វាលគោ និងដើរកាប់ដើមទន្រ្ទានខែត្រ ។ យើងត្រូវតែធ្វើឲ្យហើយតាមការកំណត់ ។ ប្រសិនបើមិនហើយ យើងនឹងត្រូវកាត់របបអាហារនិងទទួលទារុណកម្ម ។ ឪពុករបស់ខ្ញុំស្លាប់ដោយជំងឺគ្រុនចាញ់ ចំណែកបងស្រីខ្ញុំស្លាប់ដោយសារជំងឺហើមពោះ ។ គ្រាមួយបន្ទាប់ពីធ្វើការហើយ យើងបានមកជួបជុំគ្នាហើយប្រាប់គ្នាទៅវិញទៅមកអំពីប្រវត្តិគ្រួសាររបស់យើង ។ បន្តិចក្រោយមកបងប្រុសម្នាក់បានដើរចូលមកហើយប្រាប់ខ្ញុំថាម្តាយរបស់ខ្ញុំត្រូវអង្គការយកទៅសម្លាប់ចោលបាត់ទៅហើយ ។ ក្រោយពីទទួលបានដំណឹងនេះភ្លាម ទឹកភ្នែកខ្ញុំហូរធ្លាក់មកដោយមិនដឹងខ្លួន ។ ខ្ញុំមានអារម្មណ៍ថា ខ្ញុំអស់ហើយ គ្មានសេសសល់អ្វីទៀតទេ សូម្បីតែរូបខ្លួនឯងក៏ពុំដឹងថាអាចមានជីវិតរស់បានយូរប៉ុណ្ណាដែរ ។ សមាជិកចុងក្រោយតែម្នាក់គត់របស់គ្រួសារខ្ញុំ គឺបងប្រុសរបស់ខ្ញុំ ដែលបាត់ខ្លួនដោយគ្មានដំណឹងអ្វីបន្តិចបន្តួចសោះ រហូតមកទល់សព្វថ្ងៃនេះ ។

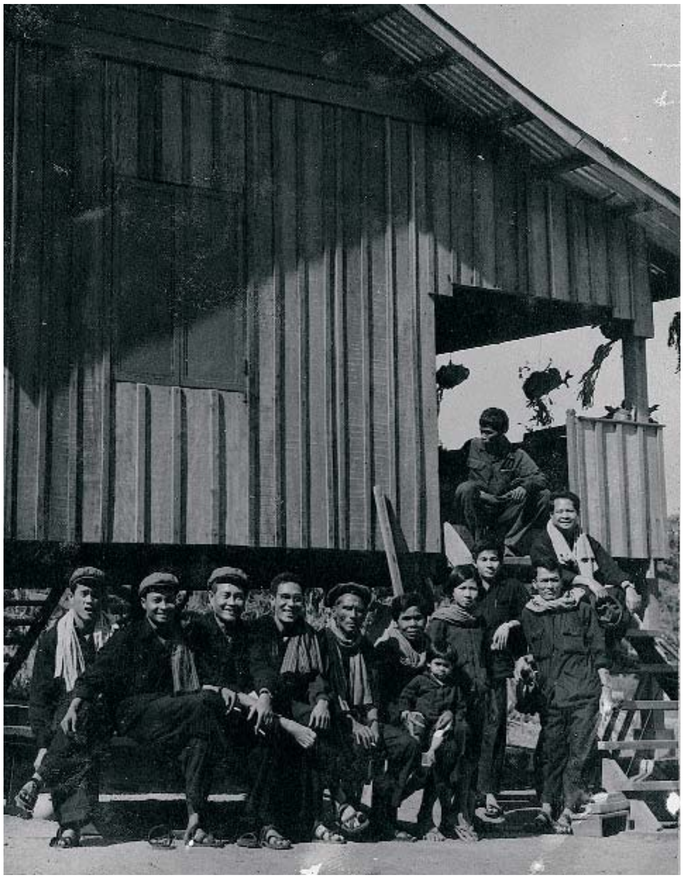
កម្មាភិបាលខ្មែរក្រហម (រូបថតឯកសារមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា)

កុមារទាំងឡាយត្រូវបានបង្ហាត់បង្រៀនថា "អង្គការជាឪពុកម្តាយរបស់កុមារាកុមារីនិងយុវជនយុវនារី ។ បើម៉ែឪវាយកូន មានន័យថាមើលងាយអង្គការ ដូច្នេះអង្គការមិនប្រណីឡើយ" ។ កម្មាភិបាលខ្មែរក្រហមបានឲ្យកុមារស៊ើបការណ៍ពីឪពុកម្តាយរបស់ខ្លួន ហើយជូនកាលកុមារទាំងនេះហ៊ានទាំងសម្លាប់ឪពុកម្តាយបង្កើតរបស់ខ្លួនទៀតផង ប្រសិនបើទទួលបានបញ្ជាពីអង្គការ ។ មួយរយៈកាលកន្លងផុតទៅ កុមារទាំងឡាយជឿតែទៅលើអ្វីដែលអង្គការបានប្រាប់ និងគោរពតាមតែបញ្ជារបស់អង្គការប៉ុណ្ណោះ ។

ក្នុងអំឡុងពេលសង្គ្រាមជាមួយវៀតណាមក្នុងឆ្នាំ១៩៧៧-១៩៧៨ កងទ័ពខ្មែរក្រហមជាច្រើនបានស្លាប់ឬរងរបួសជាទម្ងន់ ។ ខ្មែរក្រហមបានបញ្ជូនកុមារឲ្យទៅសមរភូមិមុខ ដែលនៅទីនោះកុមាររាប់ពាន់នាក់បានត្រូវរបួសនិងស្លាប់បាត់បង់ជីវិត ។

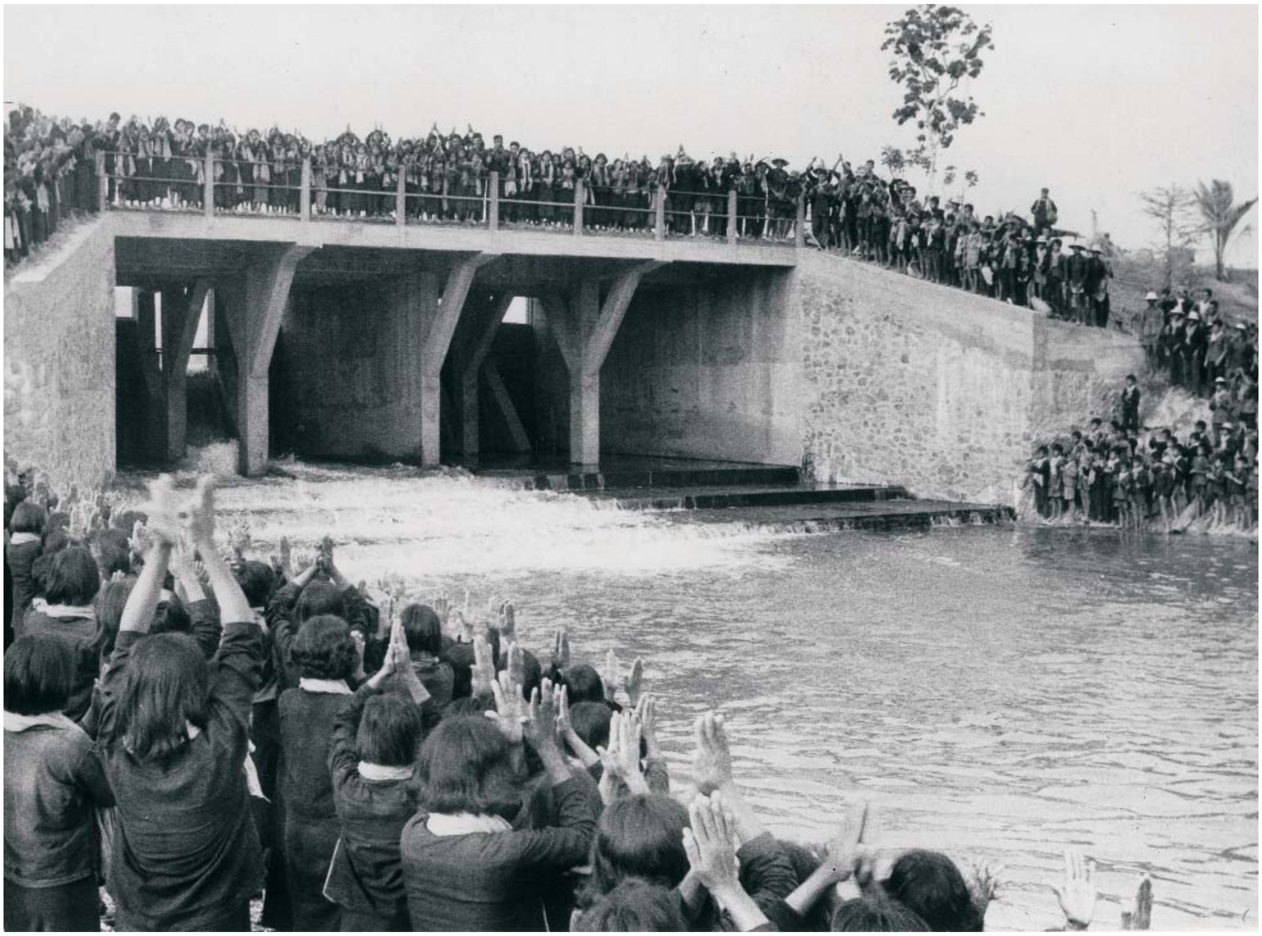

ការប្រារព្ធពិធីអបអរសាទចំពោះការបញ្ចប់ដោយជោគជ័យនូវគម្រោងប្រព័ន្ធប្រឡាយទឹក

(រូបថតឯកសារមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា)

៥. ការបង្ខំឱ្យធ្វើការជាធម្ងន់

ប្រជាជនគ្រប់រូបក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យត្រូវបានចាត់តាំងឲ្យធ្វើការងារទាំងអស់ ។ កុមារត្រូវបានដាក់ឲ្យធ្វើការងារស្រាលៗ ចំណែកមនុស្សចាស់ៗមាននាទីមើលថែទាំកុមារតូចៗ និងសត្វពាហនៈ និងត្បាញកញ្ច្រែងល្អី ។ មនុស្សដែលមានអាយុលើសពី១៨ឆ្នាំ (កុមារវ័យជំទង់) ត្រូវទទួលការងារធ្ងន់ៗ និងលំបាក ។ កុមារជំទង់ៗទាំងនេះត្រូវជីកប្រឡាយ ប្ដុំអាងស្តុកទឹក លើកទំនប់ កាប់ឈើធ្វើផ្ទះ រានដីដើម្បីធ្វើស្រែចម្ការ និងដាំស្រូវ ។ បុរសស្ត្រីប្រហែលពីរ-បីពាន់នាក់ ដែលបក្សទុកចិត្តត្រូវបានបញ្ជូនឲ្យទៅធ្វើការនៅរោងចក្រឯទីក្រុងភ្នំពេញ ។

ប្រជាជនស្ទើរគ្រប់រូបធ្វើការច្រើនជាងដប់ពីរម៉ោងក្នុងមួយថ្ងៃ និងប្រាំពីរថ្ងៃក្នុងមួយសប្តាហ៍ ដោយមិនមានពេលសម្រាកនិងទទួលទានអាហារតិចតួចបំផុត ។ ជួនកាលប្រជាជនធ្វើការតាំងពីព្រលឹមស្រាងៗរហូតដល់ពាក់កណ្ដាលយប់ បើសិនជាខែភ្លឺ ។ ថ្ងៃណាដែលមិនមានលោកខែ គេអុចភ្លើងបំភ្លឺវាលស្រែដើម្បីធ្វើការបន្ត ។ ប្រសិនបើប្រជាជនតវ៉ានឹងការងារដែលកំណត់ឲ្យដោយប្រធានសហករណ៍ ប្រជាជនទាំងនេះនឹងត្រូវចោទប្រកាន់ថាជាខ្មាំងរបស់បដិវត្តន៍ ហើយនឹងត្រូវបញ្ជូនទៅអប់រំ ។ អ្នកដែលប្រព្រឹត្តកំហុសដដែលៗ ឬកំហុសធ្ងន់ធ្ងរនឹងត្រូវយកទៅសម្លាប់ចោល ។ ការប្រព្រឹត្តបែបនេះគឺផ្ទុយទាំងស្រុងទៅនឹងមាត្រា១២ នៃរដ្ឋធម្មនុញ្ញកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យដែលមានសេចក្តីជាអាទិ៍ថា ៖

- ប្រជាជនកម្ពុជាគ្រប់រូបមានសិទ្ធិជីវភាពពេញទីខាងសម្ភារៈ ខាងស្មារតី និងខាងវប្បធម៌ ដែលត្រូវបានកែប្រែឲ្យរីកចម្រើនកាន់តែខ្ពស់ឡើងជានិច្ច ។ ប្រជាជនកម្ពុជាគ្រប់រូបសុទ្ធតែត្រូវធានាអះអាងខាងជីវភាពទាំងអស់ ។
- កម្មករគ្រប់រូបជាម្ចាស់រោងចក្រ ។
- កសិករគ្រប់រូបជាម្ចាស់ស្រែចម្ការ ។
- ពលករផ្សេងទៀតមានសិទ្ធិមានការងារធ្វើទាំងអស់ ។
- ភាពគ្មានការងារធ្វើមិនមានដាច់ខាតក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ។

៦. វិសុទ្ធកម្មនិងការសម្លាប់រង្គាល

ខ្មែរក្រហមតែងតែស្រាវជ្រាវរកចាប់ខ្មាំង ហើយជឿជាក់ថាខ្មាំងមាននៅគ្រប់ទីកន្លែងទាំងអស់ក្នុងទូទាំងប្រទេស ។ ជនសង្ស័យជាច្រើនត្រូវបានចោទប្រកាន់ទាំងប្រឡំថាជាភ្នាក់ងារសម្ងាត់របស់សហរដ្ឋអាមេរិក(សេ-អ៊ី-អា) ភ្នាក់ងារសម្ងាត់របស់សូវៀត(កា-ហ្សេ-បេ) ឬក៏ភ្នាក់ងារសម្ងាត់របស់វៀតណាម ។

ការប៉ះទង្គិចជាមួយវៀតណាមក្នុងឆ្នាំ១៩៧៧ និងឆ្នាំ១៩៧៨ បាននាំទៅដល់ការធ្វើវិសុទ្ធកម្មដ៏ធំធេងមួយ ។ នៅចុងឆ្នាំ១៩៧៧ បន្ទាប់ពី ប៉ុល ពត វិលត្រឡប់មកពីប្រទេសចិនវិញ កងទ័ពវៀតណាមបានវាយចូលភាគបូព៌ានៃប្រទេសកម្ពុជា ។ បី-បួនខែក្រោយមក ទ័ពវៀតណាមបានដកថយទៅវិញ ដោយកៀរយកប្រជាជនស៊ីវិលខ្មែររាប់រយនាក់ទៅជាមួយផង ។ នៅពេលនោះ ខ្មែរក្រហមបានចោទប្រជាជន និងកម្មាភិបាលភូមិភាគបូព៌ាថា បានចូលដៃចូលជើង

គម្រោងលើកទំនប់ (ថតនៅពេលដែលកម្មាភិបាលជាន់ខ្ពស់ខ្មែរក្រហមធ្វើដំណើរទស្សនកិច្ចទៅកាន់តំបន់នេះ)
(រូបថតឯកសារមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា)

កងចល័តនារីរបស់ខ្មែរក្រហមបាចទឹកបញ្ចូលស្រែ *(រូបថតឯកសារមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា)*

ជាមួយវៀតណាម ។ ហេតុការណ៍នេះបាននាំទៅដល់ការចាប់ខ្លួន និងសម្លាប់ចោលមនុស្សជាច្រើននាក់ រួមទាំងអ្នកដែលស្មោះត្រង់នឹងខ្មែរក្រហម និងដៃគូនយោបាយដើមចាស់របស់ខ្លួនដ៏យូរលង់ ដូចជា សោ ភឹម ទៀតផង ។

វិសុទ្ធកម្មដ៏សាហាវយង់ឃ្នងបំផុតនៅក្នុងភូមិភាគនេះកើតឡើងនៅឆ្នាំ១៩៧៨ បន្ទាប់ពីកងពលមួយចំនួននៃភូមិភាគនេះបានធ្វើការបះបោរប្រឆាំងនឹងរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ។ ចាប់តាំងពីខែមិថុនាដល់ខែកញ្ញា នៅពេលដែលការប៉ះទង្គិចជាមួយវៀតណាមកំពុងតែបន្ត តំបន់ភាគច្រើននៅក្នុងភូមិភាគនេះបានក្លាយទៅជាសមរភូមិរវាងកងទ័ពរបស់រដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យនិងកងទ័ពបះបោរ ។ មនុស្សប្រហែលមួយសែននាក់ក្នុងភូមិភាគបូព៌ាបានស្លាប់ក្នុងសមរភូមិ និងដោយសារការសម្លាប់រង្គាល ។ រដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យបានបញ្ជូនទ័ពពីភូមិភាគនិរតីទៅបង្ក្រាបក្រុមបះបោរ ។ ប្រជាជនរាប់ពាន់នាក់បានរត់ទៅព្រំដែនវៀតណាម គេចពីការសម្លាប់រង្គាលដែលផ្ទុះឡើង បន្ទាប់ពីការមកដល់នៃកងទ័ពទាំងនេះ ។

វិសុទ្ធកម្មក៏កើតមានឡើងដែរនៅភូមិភាគឧត្តរក្នុងឆ្នាំ១៩៧៧ ។ វិសុទ្ធកម្មនេះផ្តោតទៅលើបញ្ញវន្ត និងអ្នកដែលមានជាប់ពាក់ព័ន្ធនឹង កុយ ធួន ដែលធ្វើជាលេខាភូមិភាគឧត្តររហូតដល់ដើមឆ្នាំ១៩៧៦ ។ អំឡុងពេលធ្វើវិសុទ្ធកម្មនេះ អង្គការបានចាប់ខ្លួនរដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងព័ត៌មាន ហ៊ូ នឹម, ទីវ អុល (គ្រូរបស់ កុយ ធួន) និងមិត្តភក្តិជាច្រើននាក់ទៀតដែលរួមមាន ភោគ ឆាយ និង ឌឿន ជាដើម ។ មានគម្រោងធ្វើរដ្ឋប្រហារបី-បួនលើក និងមានការបះបោរជាច្រើនដង (ជាពិសេសការបះបោររបស់ជនជាតិចាម) ក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ[១៥] ។ ប៉ុន្តែផែនការទាំងនេះសុទ្ធតែបរាជ័យ ហើយបានធ្វើឲ្យការស្រាវជ្រាវរកខ្មាំងបង្កប់ផ្ទៃក្នុងមានសភាពកាន់តែខ្លាំងក្លាឡើង ដែលនាំទៅដល់ការធ្វើវិសុទ្ធកម្មនៅទូទាំងប្រទេស ។

សាន់ គីម៉ាណាស់ អាយុ៧៤ឆ្នាំ រស់នៅក្នុងខេត្តកំពង់ចាម បានរំឭកអំពីការសម្លាប់រង្គាលជនជាតិភាគតិចចាម ដោយខ្មែរក្រហមក្នុងអំឡុងពេលនៃការបះបោរ ជាពិសេសការសម្លាប់ក្រុមគ្រួសាររបស់អ្នកស្រីផ្ទាល់ ។ អ្នកស្រីបាន រៀបរាប់ថា ៖

> *នៅសម័យសង្គមរាស្ត្រនិយម មានគ្រួសារជនជាតិចាមរាប់ពាន់គ្រួសាររស់នៅក្នុងភូមិរបស់ខ្ញុំ ។ ពួកខ្មែរក្រហមបានសម្លាប់ពួកគេស្ទើរទាំងអស់ ។ ប្រជាជននៅក្នុងភូមិខ្ញុំនិងភូមិកោះផលទទួលរងនូវអំពើព្រៃផ្សៃនេះច្រើនជាងគេ ពីព្រោះពួកយើងបះបោរប្រឆាំងនឹងពួកខ្មែរក្រហម ។ ចំពោះគ្រួសារខ្ញុំវិញ ពួកវាសម្លាប់ឪពុកម្តាយខ្ញុំ កូនខ្ញុំពីរនាក់ ចៅពីរនាក់ និងបងប្អូនបង្កើតរបស់ខ្ញុំទាំងអស់ ។ កូនប្រុសរបស់ខ្ញុំឈ្មោះ មូសា ត្រូវខ្មែរក្រហមនាំយកទៅបន្ទាប់ពីការបះបោរ ហើយក៏បាត់ខ្លួនរហូត ។ ខ្ញុំឮពាក្យចចាមអារ៉ាមថា វាត្រូវបានសម្លាប់នៅពេលវាតាមរកខ្ញុំ ។ កូនស្រីរបស់ខ្ញុំឈ្មោះ រ៉ហ៊ីអះ ព្រមទាំងប្តីនិងកូនពីរនាក់ទៀតត្រូវបានសម្លាប់ដោយមិនមាន មូលហេតុអ្វីទាំងអស់ ។*
>
> *បន្ទាប់មក ពួកខ្មែរក្រហមបានបញ្ជូនគ្រួសាររបស់ខ្ញុំទៅភូមិស្រែវាលក្នុងស្រុកស្ទឹងត្រង់ ។ មុនដំបូង ពួកវាចាត់តាំងខ្ញុំឲ្យទៅកាប់ដើមឈើជាមួយអ្នកជម្លៀសមកពីភ្នំពេញ ។ មនុស្សជាច្រើនត្រូវបានសម្លាប់ដោយសារតែពួកគេធ្វើការមិនបានល្អ ឬត្រូវដើមឈើដួលរលំសង្កត់លើ ។ បន្ទាប់មកខ្ញុំត្រូវបានចាត់តាំងឲ្យចិញ្ចឹមជ្រូក ។ ខ្ញុំបានប្រកែកដោយអះអាងថា ខ្ញុំខ្លាចជ្រូកណាស់ ។ ប៉ុន្តែពួកវាបង្ខំខ្ញុំឲ្យធ្វើ ហើយគំរាមកំហែងខ្ញុំថា អង្គការនឹងបញ្ជូនខ្ញុំទៅរៀនសូត្រ ប្រសិនបើខ្ញុំមិនធ្វើ ។ ពួកខ្មែរក្រហមថែមទាំងបង្ខំឲ្យខ្ញុំហូបសាច់ជ្រូកទៀតផង ប៉ុន្តែខ្ញុំប្រកែកដោយនិយាយថា ខ្ញុំមិនដែលហូបសាច់សត្វទេតាំងពីតូចមក ។ តាំងពីពេលនោះមក ពួកវាបានបដិសេធមិនឲ្យអាហារអ្វីទាំងអស់មកខ្ញុំ ។ ខ្ញុំបានសុំអំបិលខ្លះ ប៉ុន្តែពួកវានិយាយថារបបអំបិលបានដាក់នៅក្នុងសម្លសាច់ជ្រូកអស់ហើយ ។ ខ្លួនរបស់ខ្ញុំឡើងហើម ។ ជាសំណាងល្អ ខ្ញុំបានរួចរស់ជីវិតពីរបបនេះ ។ ខ្ញុំបានវិលត្រឡប់មកស្រុកកំណើតរបស់ខ្ញុំវិញនៅឆ្នាំ១៩៧៩ ។*

ក្រុមកុមារ *(រូបថតឯកសារមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា)*

ជំពូកទី៨

ប្រព័ន្ធសន្តិសុខ

១. មន្ទីរសន្តិសុខ

ទោះបីជាវិសុទ្ធកម្មនៅភូមិភាគបូព៌ាក្នុងឆ្នាំ១៩៧៨ ជាព្រឹត្តិការណ៍ព្រៃផ្សៃបំផុតក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យក៏ដោយ ក៏ប្រជាជនរាប់សែននាក់ផ្សេងទៀតត្រូវបានចាប់ខ្លួន ហើយក្នុងករណីជាច្រើន ត្រូវបានសម្លាប់ចោលនៅតាមតំបន់ផ្សេងៗទៀតក្នុងទូទាំងប្រទេស ។ ប្រព័ន្ធសន្តិសុខរបស់ខ្មែរក្រហម ដែលរួមមានជិតពីររយគុកត្រូវបានបង្កើតឡើងស្ទើរគ្រប់កន្លែងទាំងអស់លើផ្ទៃប្រទេស ។ ខ្មែរក្រហមបានហៅគុកទាំងនេះថា "មន្ទីរសន្តិសុខ" ជាជាងការប្រើពាក្យ "គុក" ។

មន្ទីរសន្តិសុខក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ត្រូវបានរៀបចំឡើងជាប្រាំថ្នាក់ ។ មន្ទីរសន្តិសុខទាំងនេះត្រូវបានប្រើប្រាស់ជាមន្ទីរឃុំឃាំង កន្លែងសួរចម្លើយ និងកន្លែងសម្លាប់ ។ អ្នកទោសដែលជាប់ឃុំក្នុងគុកបីថ្នាក់ដំបូង (ថ្នាក់តំបន់ ថ្នាក់ស្រុក និងថ្នាក់ឃុំ) ភាគច្រើនជាអតីតទាហាន និងមន្ត្រីរដ្ឋការស៊ីវិលរបស់រដ្ឋាភិបាលសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ហើយអ្នកទោសផ្សេងទៀតគឺជាប្រជាជនសាមញ្ញ ដែលត្រូវបានចោទប្រកាន់ពីបទលួចរបស់របរឬចំណីអាហារ រត់ចោលកន្លែង ឬនិយាយអាក្រក់ពីអង្គការ ។ មន្ទីរសន្តិសុខថ្នាក់ភូមិភាគធ្វើការឃុំឃាំងអ្នកទោសរាប់ពាន់នាក់ ។ មន្ទីរសន្តិសុខទាំងនេះប្រើសម្រាប់ឃុំឃាំង យុទ្ធជនខ្មែរក្រហមនិងក្រុមគ្រួសារ ហើយនិងអ្នកដែលជាប់ចោទពីបទឧក្រិដ្ឋដែលបានប្រព្រឹត្តនៅក្នុងភូមិភាគ ។ មន្ទីរសន្តិសុខថ្នាក់ខ្ពស់បំផុតគឺជាមន្ទីរសន្តិសុខមជ្ឈិមនៅភ្នំពេញដែលមានឈ្មោះសម្ងាត់ថា«មន្ទីរស-២១» ។ អ្នកទោសនៅក្នុងមន្ទីរស-២១ស្ទើរតែទាំងអស់គឺជាកម្មាភិបាល និងកងទ័ពខ្មែរក្រហមដែលជាប់ចោទពីបទក្បត់បដិវត្តន៍ ។

នៅមន្ទីរសន្តិសុខថ្នាក់ក្រោម ការធ្វើទណ្ឌកម្មមិនសូវជាធ្ងន់ធ្ងរប៉ុន្មានទេ ដោយសារតែជាទូទៅអ្នកទោសត្រូវបានបញ្ជូនពីមន្ទីរសន្តិសុខទៅជំរំពលកម្ម ដែលនៅទីនោះអ្នកទោសត្រូវបានចាត់តាំងឲ្យសាងសង់ផ្ទះ ដាំបន្លែបង្ការ និងចម្អិនម្ហូបអាហារ ។ អ្នកទោសជាច្រើនដែលជាប់ឃុំក្នុងមន្ទីរសន្តិសុខទាំងនេះត្រូវបានដោះលែងវិញនៅមុនឆ្នាំ១៩៧៦ ។ ប៉ុន្តែចាប់តាំងពីឆ្នាំនោះមក នៅថ្នាក់តំបន់និងថ្នាក់ស្រុក ស្ទើរតែគ្មានអ្នកទោសណាម្នាក់ត្រូវបានដោះលែងឡើយ ហើយស្ទើរតែគ្មានអ្នកទោស ណាម្នាក់អាចរួចរស់ជីវិតពីមន្ទីរស-២១ដែរ ។

នីរសា នៅមន្ទីរស-២១

(រូបថតឯកសារមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា)

២. ខ្មាំងរបស់អង្គការ

ខ្មែរក្រហមចង់ឲ្យបដិវត្តន៍របស់ខ្លួននិងប្រជាជនកម្ពុជាទាំងអស់មានភាពស្អាតស្អំ ។ ប្រជាជនទាំង អស់ត្រូវតែស្អាតស្អំទាំងសតិអារម្មណ៍និងប្រវត្តិរូប ។ កសិករក្រីក្រត្រូវខ្មែរក្រហមចាត់ទុកថាជាអ្នកបដិវត្តន៍ដែលស្អាតស្អំបំផុត ។ ខ្មែរក្រហមមិនទុកចិត្តអ្នកផ្សេងក្រៅពីកសិករក្រទាំងនេះឡើយ ។ ប្រជាជនដែលបានប្រព្រឹត្តកំហុសតូចតាច ដូចជាការរអ៊ូរទាំអំពីការធ្វើការលំបាកឬក៏ការលួចម្ហូបអាហារ ត្រូវបានចាត់ទុកថាជាខ្មាំងរបស់រដ្ឋ និងជាញឹកញាយបានក្លាយទៅជាមុខសញ្ញាដែលត្រូវយកទៅសម្លាប់ចោល ។ មេដឹកនាំខ្មែរក្រហមបានបែងចែកសត្រូវរបស់ខ្លួនជាពីរប្រភេទគឺ «សត្រូវខាងក្នុង» និង «សត្រូវខាងក្រៅ» ។

សត្រូវខាងក្នុង គឺជា«ប្រជាជនថ្មី» ឬ «ប្រជាជន១៧មេសា» និងអ្នកដែលធ្លាប់ធ្វើការក្នុងរបបចាស់ ។ អ្នកទាំងនេះត្រូវខ្មែរក្រហមចាត់បញ្ចូលជាពួកមូលធននិយម និងពួកសក្តិភូមិនិយម ។ ជំពូកប្រជាជនទាំងនេះក៏រួមបញ្ចូលទាំងអ្នកដែលមិនមានដើមកំណើតជាជនជាតិខ្មែរផងដែរ ។ សត្រូវខាងក្នុងទាំងនេះធ្វើឲ្យមជ្ឈិមបក្ស[១៦] មានការខ្វល់ខ្វាយជាងអ្វីៗទាំងអស់ ។ ក្រុមដែលខ្មែរក្រហមចាត់ទុកថាជាសត្រូវខាងក្នុងរួមមានៈ

អ្នករដ្ឋការរបស់រដ្ឋាភិបាលសាធារណរដ្ឋខ្មែរ **:** ក្នុងឆ្នាំ១៩៧៥ ខ្មែរក្រហមបានធ្វើការសម្លាប់រង្គាលអ្នករដ្ឋការរបបសាធារណរដ្ឋខ្មែរជាច្រើនពាន់នាក់ ។ ខ្មែរក្រហមធ្វើការសម្លាប់ចាប់ពីថ្នាក់ដឹកនាំជាន់ខ្ពស់រហូតដល់កូនទាហាន ។ អ្នកដែលធ្លាប់បម្រើឲ្យរដ្ឋាភិបាលសាធារណរដ្ឋខ្មែរទាំងប៉ុន្មានសុទ្ធតែជាមុខសញ្ញាដែលត្រូវសម្លាប់ ។ ជាទូទៅ សូម្បីតែសមាជិកគ្រួសារនិងសាច់ញាតិរបស់អ្នករដ្ឋការទាំងនេះក៏ត្រូវសម្លាប់ដែរ ។ ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី ជាសំណាងល្អ អតីតទាហាន

និងអ្នករដ្ឋការរាប់ពាន់នាក់បានខិតខំលាក់អត្តសញ្ញាណរបស់ខ្លួន ហើយបានរួចរស់ជីវិតមួយគ្រា ឬរួចរស់ជីវិតរហូតដល់ថ្ងៃដួលរលំរបស់របបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ។

ក្រុមជនជាតិភាគតិច ៖ ខ្មែរក្រហមចង់បានជនជាតិខ្មែរដែលមិនមានជាប់ពាក់ព័ន្ធជាមួយរដ្ឋាភិបាលចាស់ក្នុងការអនុវត្តផែនការបដិវត្តន៍របស់ខ្លួន ។ ជនជាតិភាគតិចផ្សេងទៀតដែលមិនទទួលបានការទុកចិត្ត ឬមានការសង្ស័យពីបក្សត្រូវបានធ្វើទុក្ខបុកម្នេញ ។

ជនជាតិភាគតិចតំបន់ភ្នំ ៖ មុនពេលឡើងកាន់អំណាចនៅឆ្នាំ១៩៧៥ មេដឹកនាំខ្មែរក្រហមភាគច្រើនធ្លាប់បានរស់នៅក្នុងចំណោមជនជាតិភាគតិចតំបន់ភ្នំក្នុងភូមិភាគឦសាន ។ មេដឹកនាំខ្មែរក្រហមទាំងនេះមានការជឿទុកចិត្តលើជនជាតិភាគតិចតំបន់ភ្នំទាំងនេះណាស់ ដោយយល់ឃើញថា ជនជាតិទាំងនេះមានចិត្តស្មោះត្រង់ ។ ជនជាតិភាគតិចមួយចំនួនបានក្លាយជាកងការពាររបស់ ប៉ុល ពត ទៀតផង ។ ប៉ុន្តែ ទោះបីជារបបនេះបានអះអាងថាស្រឡាញ់ស្មោះស្ម័គ្រនិងជឿទុកចិត្តលើជនជាតិភាគតិចតំបន់ភ្នំយ៉ាងណាក៏ដោយ ក៏ខ្មែរក្រហមបានចាប់ផ្តើមធ្វើការផ្លាស់ទីលំនៅជនជាតិភាគតិចក្នុងខេត្តមណ្ឌលគិរីឲ្យទៅរស់នៅផ្តុំគ្នាក្នុងស្រុកកោះញែក នៅដើមឆ្នាំ១៩៧២ ដែលបណ្តាលឲ្យប្រជាជនស្លាប់ជាច្រើន ។ អ្នកដែលជំទាស់មិនព្រមទៅ ត្រូវបានសម្លាប់ចោល ។

ផ្សុស ប្រែ ជនជាតិព្នងរស់នៅក្នុងខេត្តមណ្ឌលគិរី រៀបរាប់ពីស្ថានភាពគ្រួសាររបស់គាត់បន្ទាប់ពីត្រូវបង្ខំឲ្យផ្លាស់ប្តូរទីលំនៅក្នុងរបបខ្មែរក្រហមថា ៖

យោធាខ្មែរក្រហមនៅវិមានឯករាជ្យ (រូបថតឯកសារមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា)

ក្មួយស្រីរបស់ខ្ញុំអាយុ១៥ឆ្នាំត្រូវខ្មែរក្រហមបាញ់សម្លាប់ ដោយសារតែវាស្រែកថាវាមិនចង់ទៅរស់នៅកន្លែងផ្សេង ។ ខ្ញុំត្រូវបានបំបែកចេញពីគ្រួសារឲ្យទៅធ្វើស្រែចម្ការនៅកន្លែងជាច្រើន ។ នៅក្នុងស្រុកកោះញែក ប្រជាជនធ្វើការទាំងថ្ងៃទាំងយប់ ដោយទទួលបានរបបអាហារតិចតួចនិងមានការហត់ហេវអស់កម្លាំងជាខ្លាំង ។ កូនស្រីរបស់ខ្ញុំដែលទើបតែឆ្លងទន្លេហើយមិនមានអ្វីហូបក្រៅតែពីក្តួចនោះទេ ដូច្នេះហើយប្តីរបស់វាទៅរកអង្កបានប្រាំបីកំប៉ុងនិងមាន់មួយពីភូមិផ្សេង ។ ប្រធានឃុំបានចោទកូនប្រសាខ្ញុំថាហូបឯកជន ។ សមាជិកគ្រួសារកូនស្រីខ្ញុំទាំងអស់ត្រូវអង្គការចាប់ខ្លួន ។ ក្នុងភូមិឡាំទឹក ប្រជាជនពីរនាក់ត្រូវបានចាប់យកទៅសម្លាប់ចោល ព្រោះពួកគេបានហូបផ្ចិតឃ្នុំដោយមិនចែកអ្នកភូមិ ។

ការហូបចុកនៅក្នុងផ្ទះបាយរួម

(រូបថតឯកសារសារមន្ទីរទួលស្លែង)

ជនជាតិភាគតិចចាម ៖ ខ្មែរក្រហមបានបង្ខំឲ្យជនជាតិចាមចាកចេញពីលំនៅឋានរបស់ខ្លួន ហើយទៅរស់នៅលាយឡំគ្នាជាមួយសហគមន៍ជនជាតិខ្មែរ ។ ជនជាតិចាមត្រូវបានហាមប្រាមមិនឲ្យនិយាយភាសាចាមឬគោរពបូជាសាសនាអ៊ីស្លាម ។ ខ្មែរក្រហមបានសម្លាប់មេដឹកនាំសាសនាអ៊ីស្លាម(ហាគីម) និងជនជាតិចាមទាំងឡាយណា ដែលត្រូវបានសង្ស័យថាធ្វើការប្រឆាំងនឹងគោលនយោបាយរបស់រដ្ឋាភិបាលអស់ជាច្រើន ។ ជាងនេះទៅទៀត ខ្មែរក្រហមបានបង្ខំឲ្យជនជាតិចាមហូបសាច់ជ្រូក ដែលផ្ទុយទៅនឹងការហាមប្រាមរបស់សាសនាអ៊ីស្លាម ។ ក្រោមរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ជនជាតិចាមរាប់ម៉ឺននាក់បានស្លាប់ដោយការសម្លាប់ ជំងឺ ការអត់ឃ្លាននិងការធ្វើការហួសកម្លាំង[១៧] ។

ជនជាតិភាគតិចវៀតណាម ៖ ជនជាតិវៀតណាមទាំងអស់ត្រូវបានបណ្តេញចេញពីប្រទេសកម្ពុជាក្នុងឆ្នាំ១៩៧៥ ។ ជនជាតិវៀតណាមមួយចំនួនដែលបានរៀបការជាមួយជនជាតិខ្មែរបានរស់ នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជាបន្តទៅទៀត ។ ក្នុងឆ្នាំ១៩៧៧និងឆ្នាំ១៩៧៨ ខ្មែរក្រហមបានចាប់ផ្តើមសម្លាប់ជនជាតិវៀតណាមដែលសេសសល់ទាំងនេះយ៉ាងវេទ្គាល ហើយមានតែមួយចំនួនតូចប៉ុណ្ណោះដែលបានរួចរស់ជីវិត ។ ជនជាតិភាគតិចវៀតណាមត្រូវបានសម្រាំងយកទៅសម្លាប់ ដោយសារតែខ្លួនជាជនជាតិវៀតណាម ។

ជនជាតិភាគតិចចិន ៖ សមាជិកនៃសហគមន៍នេះដែលជាអ្នកជំនួញនិងជាសហគ្រិនក្រុមហ៊ុនក៏ត្រូវបានបង្ខំឲ្យធ្វើដំណើរទៅជនបទទៅធ្វើការងារកសិកម្មដែរ ។ ជនជាតិចិនត្រូវខ្មែរក្រហមប្រព្រឹត្តមក លើយ៉ាងឃោរឃៅ នៅពេលដែលអ្នកទាំងនេះមិនអាចទ្រាំទ្រនឹងការងារលំបាកបាន ។ ប៉ុន្តែជនជាតិចិន មិនត្រូវបានសម្រាំងជ្រើសរើសដើម្បីយកទៅសម្លាប់ចោលទេ ។

បញ្ញវន្ត ៖ មេដឹកនាំខ្មែរក្រហមដែលមួយចំនួនជាបញ្ញវន្តបានចាត់ទុកបញ្ញវន្តដទៃទៀតថាជាសត្រូវចម្បង របស់ប្រទេស និងជាជំពូកជនពុករលួយដែលមេដឹកនាំទាំងនេះយល់ថាជាអ្នកដែលធ្វើឲ្យប្រទេសជាតិក្លាយទៅជាអាយ៉ង

របស់បរទេស ។ បញ្ញវន្តជាច្រើនបានក្លាយជាមុខសញ្ញាសម្រាប់ការសម្លាប់ ។ អ្នកដែលអាចត្រូវចាត់បញ្ចូលក្នុងជំពូកអ្នកចេះដឹងត្រូវតែធ្វើពុតជាមនុស្សល្ងង់ខ្លៅ ។ បញ្ញវន្តអាចរួចរស់ជីវិតបាន លុះត្រាណាតែអ្នកទាំងនោះអាចលាក់បាំងចំណេះវិជ្ជានិងអាជីពការងាររបស់ខ្លួន ។ សាស្ត្រាចារ្យនិងនិស្សិតមហាវិទ្យាល័យរាប់ពាន់នាក់ត្រូវបានសម្លាប់ក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ។

កម្មាភិបាលខ្មែរក្រហមវិលត្រឡប់មកពីធ្វើការនៅវាលស្រែ
(រូបថតឯកសារសារមន្ទីរឧក្រិដ្ឋកម្មប្រល័យពូជសាសន៍ទួលស្លែង)

នៅក្នុងសៀវភៅ "ជីវិតកូនថ្ងៃ កូនត្រូវតែរស់" វិស្វករ ពិន យ៉ាថៃ បានរៀបរាប់ពីបទពិសោធន៍ដែលលោកបានជួបប្រទះក្នុងរបបខ្មែរក្រហម ។ ក្នុងអំឡុងពេលជម្លៀសឆ្នាំ១៩៧៥ គ្រួសាររបស់លោកដែលមានសមាជិកដប់ប្រាំបីនាក់ ត្រូវបានបង្ខំឲ្យផ្លាស់ទីតាំងជាច្រើនដងដែលនៅចុងក្រោយត្រូវបានបញ្ជូនទៅខេត្តពោធិសាត់ ។ លោក ពិន យ៉ាថៃ ជាមនុស្សតែម្នាក់គត់ក្នុងគ្រួសារដែលនៅរស់រានមានជីវិត ហើយបានរត់គេចទៅប្រទេសថៃនាដើមឆ្នាំ១៩៧៧ ។ មូលហេតុមួយដែលធ្វើឲ្យ ពិន យ៉ាថៃ រួចរស់ជីវិតបាននោះគឺដោយសារលោកអាចលាក់បាំងវិជ្ជាជីវៈរបស់លោក ។ លោកបានរៀបរាប់ដូច្នេះថាៈ

> *ថ្ងៃមួយ នៅភូមិវាលវង់ក្នុងខេត្តពោធិសាត់ប្រធានភូមិបានរៀបចំប្រជុំនយោបាយដ៏គួរឲ្យធុញទ្រាន់មួងទៀត ។ គាត់បានប្រកាសថា សម្ដេចព្រះនរោត្តម សីហនុ បានយាងនិវត្តចូលប្រទេសវិញហើយ ហើយកំពុងតែរៀបចំរដ្ឋាភិបាលថ្មីមួយ ដូច្នេះអង្គការសូមស្នើឲ្យអ្នកឯកទេស បញ្ញវន្ត អតីតនាយទាហាន វេជ្ជបណ្ឌិត វិស្វករ និងនិស្សិត អញ្ជើញមកចុះឈ្មោះក្នុងបញ្ជីពិសេសមួយ ។ មនុស្សប្រហែលសែសិបនាក់បានលើកដៃ ដោយរួមទាំងអតីតទាហានដែលបានខិតខំលាក់អត្តសញ្ញាណរបស់ខ្លួនតាំងពីយូរមកហើយ ។ ខ្ញុំមានការរារែកក្នុងចិត្ត ប៉ុន្តែខ្ញុំអាចទប់អារម្មណ៍ខ្លួនឯងបានហើយមិនបានលើកដៃនឹងគេទេ ។ ចាប់តាំងពីពេលនោះមក យើងមិនដែលបានទទួលដំណឹងអ្វីពីអ្នកទាំងនោះទេ ។ អ្នកភូមិបានខ្សឹបខ្សៀវប្រាប់គ្នាថា "អតីតមន្ត្រីជាន់ខ្ពស់និងអ្នកឯកទេសទាំងនោះត្រូវខ្មែរក្រហមសម្លាប់អស់ទៅហើយ"[១៨] ។*

អ្នកដែលខ្មែរក្រហមចោទថាជាជនក្បត់ជាតិ ៖ កម្មាភិបាលខ្មែរក្រហមជាច្រើននាក់ត្រូវបានចោទថាក្បត់បដិវត្តន៍និងចូលដៃជាមួយវៀតណាម ។ ប្រជាជនសាមញ្ញដែលធ្វើខុសបន្តិចបន្តួចក៏ត្រូវចោទថាជាជនក្បត់បដិវត្តន៍ដែរ ។ ជាទូទៅបទឧក្រិដ្ឋ ដែលកម្មាភិបាលនិងប្រជាជនទាំងនេះបានសារភាពរួមមានលួចមកលេងផ្ទះដោយមិនបានប្រាប់ប្រធានក្រុមធ្វើឲ្យបែកបាក់ឧបករណ៍ផ្ទះបាយ លួចចំណីអាហារ និយាយរិះគន់អង្គការ មកធ្វើការយឺតយ៉ាវមិនទាន់ពេលវេលា ធ្វើការមិនបានល្អ តូញត្អែរពីលក្ខខណ្ឌរស់នៅ ពាក់គ្រឿងអលង្ការ មានទំនាក់ទំនងស្នេហាខុសវិន័យបក្ស យំទួញសោកស្ដាយស្រណោះបងប្អូនឬមិត្តភក្ដិដែលបានស្លាប់ ឬបង្ហាញទឹកចិត្តក្នុងការគោរពជំនឿសាសនាជាដើម ។ ប្រជាជនមួយចំនួនដែលធ្លាក់ខ្លួនឈឺដោយសារធ្វើការធ្ងន់ធ្ងរ ឬហូបមិនគ្រប់គ្រាន់ ត្រូវបានចោទថាធ្វើពុតជាឈឺ និងត្រូវបានចាត់ទុកថាជាមនុស្សខ្ជិលច្រអូស ឬឈឺសតិអារម្មណ៍ ។ អ្នកទាំងនេះជាញឹកញាប់ត្រូវបាត់ខ្លួនដោយមិនមានដានអ្វីទាំងអស់ ។ ក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ

កម្មាភិបាលខ្មែរក្រហមនៅក្នុងផ្ទះបាយរួម *(រូបថតឯកសារសារមន្ទីរឧក្រិដ្ឋកម្មប្រល័យពូជសាសន៍ទួលស្លែង)*

ធ្វើច្រើនជាង ឬតិចជាងការកំណត់របស់អង្គការមានន័យស្មើសេចក្ដីស្លាប់ ដូចពាក្យស្លោកខ្មែរក្រហមនិយាយថា "អង្គការថាម៉េច ត្រូវធ្វើយ៉ាងហ្នឹង! អង្គការដាក់ទិស ត្រូវអនុវត្តឲ្យបានសម្រេច! មិត្តមិនបាច់គិតថ្លៃទេ!" ។

សត្រូវខាងក្រៅ *សំដៅទៅលើសហរដ្ឋអាមេរិកនិងសម្ព័ន្ធមិត្តដូចជាប្រទេសថៃ និងប្រទេសសង្គមនិយមមួយចំនួនជាពិសេសប្រទេសវៀតណាមនិងអតីតសហភាពសូវៀត ។ ខ្មែរក្រហមយល់ថាប្រទេសទាំងអស់នេះមានគោលបំណងឈ្លានពាន និងប៉ុនប៉ងចង់យកកម្ពុជាដាក់ក្រោមអាណានិគម ។ ខ្មែរក្រហមបានចោទប្រកាន់មនុស្សជាច្រើនរួមទាំងកម្មាភិបាលនិងកងទ័ពរបស់ខ្លួនផងថាបានបម្រើឲ្យមនោគមវិជ្ជារបស់ប្រទេសទាំងនេះ ។ ខ្មែរក្រហមបានហៅអ្នកទាំងនេះថាជា "ខ្មាំងបង្កប់ស៊ីរូងផ្ទៃក្នុង" ។ អ្នកទាំងនោះរួមមានអ្នកដែលមកពីប្រទេសដែលប្រឆាំងនឹងរបបសង្គមនិយមដឹកនាំដោយសហរដ្ឋអាមេរិក និងប្រទេសសេរីនិយមឬប្រទេសអនុត្តរភាពនិយម ដូចជាអតីតសហភាពសូវៀត វៀតណាម និងសម្ព័ន្ធមិត្តដទៃទៀត ។ មនុស្សភាគច្រើនដែលត្រូវបានចាត់ទុកថាជាសត្រូវបង្កប់ស៊ីរូងផ្ទៃក្នុងត្រូវបានចោទប្រកាន់ដោយប្រឌិតថាបានធ្វើការឲ្យភ្នាក់ងារសម្ងាត់សេ-អ៊ី-អារបស់សហរដ្ឋអាមេរិក ភ្នាក់ងារសម្ងាត់កា-ហ្សេ-បេរបស់អតីតសហភាពសូវៀត និងជាភ្នាក់ងារសម្ងាត់របស់វៀតណាម ។ ខ្មែរក្រហមក៏បានចាត់ទុកអ្នកដែលអាចនិយាយភាសាបរទេសថាជាភ្នាក់ងារសម្ងាត់ផងដែរ ។ ការចោទប្រកាន់នេះបានក្លាយទៅជាវិធីមួយដ៏មានប្រសិទ្ធភាពសម្រាប់កម្មាភិបាលមូលដ្ឋានយកធ្វើជាលេសសម្លាប់ប្រជាជនណាម្នាក់ដែលខ្លួនស្អប់ខ្ពើម ។*

៣. ការចាប់ខ្លួននិងការឃុំឃាំង

នៅចុងឆ្នាំ១៩៧៦ និងដើមឆ្នាំ១៩៧៧ ការស្រាវជ្រាវរកខ្មាំងបង្កប់ផ្ទៃក្នុងបានក្លាយជាកិច្ចការចម្បងរបស់ខ្មែរក្រហម ។ ខ្មែរក្រហមបានធ្វើឲ្យអ្នកភូមិស៊ើបការណ៍ពីគ្នាទៅវិញទៅមក ដោយប្រើប្រាស់ពាក្យស្លោកមួយ "ត្រូវចេះតាមដានគ្នាទៅវិញទៅមក ។ ត្រូវរាយការណ៍ជូនអង្គការ" ។ មធ្យោបាយផ្សេងៗទៀតដែលខ្មែរក្រហមប្រើក្នុងការស្វែងរកចាប់ខ្លួនខ្មាំងបង្កប់

រួមមានការឈ្លបយកការណ៍ របាយការណ៍ពីអ្នកយកការណ៍ ការធ្វើប្រវត្តិរូបផ្ទាល់ខ្លួនញឹកញាប់ និងចម្លើយសារភាព ។

នៅពេលដែលខ្មាំងត្រូវបានរកឃើញឈ្មោះរបស់អ្នកទាំងនេះនឹងត្រូវរាយការណ៍ទៅគណៈកម្មាធិការឃុំ ឬគណៈកម្មាធិការស្រុក ហើយបន្ទាប់មកអ្នកទាំងនេះនឹងត្រូវចាប់ខ្លួន ។ អង្គការកម្រចាប់ខ្លួនអ្នកណាម្នាក់ជាសាធារណៈណាស់ ។ ប្រសិនបើមានសមាជិកណាម្នាក់នៅក្នុងសហករណ៍មួយត្រូវបានសង្ស័យ កម្មាភិបាលសហករណ៍នោះនឹងប្រាប់អ្នកនោះថា "អង្គការអញ្ជើញអ្នកទៅរៀនសូត្រ" ។ ក្រោមលេសអញ្ជើញនេះជនរងគ្រោះជាច្រើនត្រូវបានចាប់បញ្ជូនទៅមន្ទីរឃុំឃាំង និងសម្លាប់ចោលជាញឹកញាប់ ដោយមិនមានការកាត់សេចក្ដីឬស្រាវជ្រាវឲ្យបានហ្មត់ចត់ថាតើអ្នកទាំងនោះពិតជាបានប្រព្រឹត្តបទឧក្រិដ្ឋបែបនោះមែនឬក៏មិនមែនទេ ។ ខ្មែរក្រហមនិយាយថា "សុខចិត្តចាប់ខុស១០ មិនឲ្យលែងខុស១" ។

៤. ការសួរចម្លើយនិងការធ្វើទារុណកម្ម

អ្នកដែលជាប់ចោទពីបទល្មើសស្រាលៗ ឬជាប់ឃុំនៅមន្ទីរសន្តិសុខថ្នាក់ទាប ជាទូទៅច្រើនទទួលរងនូវការទទួលទានអាហារមិនគ្រប់គ្រាន់ ជំងឺគ្មានការព្យាបាល និងការប្រព្រឹត្តអំពើឃោរឃៅផ្សេងៗទៀត ។ ទោះជាមានមនុស្សជាច្រើនស្លាប់ក្នុងស្ថានភាពបែបនេះក៏ដោយ ក៏មានមួយចំនួនទៀតបានរួចផុតពីទារុណកម្មនិងការសម្លាប់ដែរ ។ ប៉ុន្តែនៅមន្ទីរសន្តិសុខថ្នាក់ខ្ពស់របស់ខ្មែរក្រហមដូចជាមន្ទីរស-២១ ការសួរចម្លើយនិងការធ្វើទារុណកម្មគឺជាសកម្មភាពធម្មតាប្រចាំថ្ងៃ ។

ជូ សូភា រស់នៅក្នុងខេត្តកំពង់ចាមក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ។ សូភា ត្រូវបានចាប់ខ្លួននៅខែឧសភា ឆ្នាំ១៩៧៧ ដោយមិនដឹងមូលហេតុអ្វីទាំងអស់ ។ សូភា បានរៀបរាប់ពីការចាប់ខ្លួននិងស្ថានភាពរបស់គាត់កាលនៅក្នុងគុកស្រុកត្បូងឃ្មុំយ៉ាងដូច្នេះថា ៖

> ថ្ងៃមួយកងសន្តិសុខបួននាក់បានមកដល់កងរបស់ខ្ញុំ ហើយបានស្នើខ្ញុំក្នុងសម្ដីសុភាពរាបសាថាឲ្យទៅជួយតខ្សែភ្លើង ។ នៅពេលខ្ញុំចេញមកដល់ក្រៅសន្តិសុខស្ទុះមកភ្ជង់កាំភ្លើងតម្រង់រកខ្ញុំហើយ

កងកុមារ (រូបភាពដោយ អេលីហ្សាបែត បេ៊កខ័រ និងរូបថតឯកសារមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា)

> ចងដៃខ្ញុំ ។ ខ្មែរក្រហមបានចាប់ខ្ញុំយកទៅដាក់គុក ។ បន្ទាប់ពីស្នាក់នៅក្នុងគុកអស់រយៈពេលសែសិបថ្ងៃ ខ្មែរក្រហមបញ្ជូនខ្ញុំមកសួរចម្លើយដែលមានសភាពឃោរឃៅជាងមុនទៅទៀត ។ កងសន្តិសុខបានយកខ្សែភ្លើងមកឆក់ខ្ញុំដើម្បីសួរចម្លើយ ។ ជួនកាលគេវាយខ្ញុំយ៉ាងខ្លាំង ធ្វើឲ្យខ្ញុំសន្លប់ជាច្រើនសា ។ ទោះជាធ្វើទណ្ឌកម្មខ្ញុំខ្លាំងយ៉ាងណាក៏ដោយ ក៏ខ្ញុំនៅតែឆ្លើយថាមិនដឹង ។ បន្ទាប់មកខ្មែរក្រហមបញ្ជូនខ្ញុំទៅមន្ទីរសួរចម្លើយថ្មីមួយទៀត ។ ខ្ញុំនៅទីនោះរយៈពេលដប់ពីរថ្ងៃ ។ ចាប់ពីពេលនោះមក ខ្មែរក្រហមលែងសួរចម្លើយឬធ្វើទារុណកម្មខ្ញុំទៀតហើយ ។ ខ្លួនប្រាណខ្ញុំចុះស្គមយ៉ាងខ្លាំង ។ បីថ្ងៃក្រោយមក ខ្មែរក្រហមដោះលែងខ្ញុំ ដោយនិយាយថាអង្គការមានការភ័ន្តច្រឡំ ។ ប៉ុន្តែខ្ញុំត្រូវសន្យាថានឹងមិនប្រាប់អ្នកណាទាំងអស់អំពីស្ថានភាពនៅក្នុងគុក ។ ប្រសិនបើមានអ្នកណាម្នាក់សួរខ្ញុំ ចម្លើយរបស់ខ្ញុំគឺ «មិនដឹង មិនឮ មិនឃើញ»[១៩] ។

៥. ការសម្លាប់

ក្រោមរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ប្រជាជនប្រហែលប្រាំសែននាក់ត្រូវបានសម្លាប់ក្រោមបទប្រព្រឹត្តអំពើឧក្រិដ្ឋប្រឆាំងបដិវត្តន៍និងរដ្ឋ ។ ប្រជាជនថ្មីរាប់ពាន់នាក់ដែលមិនមានបទពិសោធន៍ឬជំនាញក្នុងការធ្វើស្រែចម្ការបានបាត់ខ្លួន ។ ប្រជាជនត្រូវបាននាំយកទៅព្រៃជ្រៅឬទីវាលឆ្ងាយពីភូមិស្រុកដើម្បីសម្លាប់ បន្ទាប់ពីប្រជាជនទាំងនោះបានប្រព្រឹត្តនូវអំពើដែលខ្មែរក្រហមចាត់ទុកថាជាកំហុសឬបាន បញ្ចេញកាយវិការខឹងសម្បានឹងថ្នាក់ដឹកនាំរបស់ខ្លួន ។ ជនរងគ្រោះខ្លះត្រូវបានកប់ទាំងរស់ហើយស្លាប់ដោយថប់ដង្ហើម ។

មនុស្សស្ទើរគ្រប់រូបដែលត្រូវបានរកឃើញថា ជាអ្នកធ្លាប់មានការរៀនសូត្រជ្រៅជ្រះត្រូវបានយកទៅសម្លាប់ចោល ។ ជាទូទៅគ្មានអ្នកណាម្នាក់ហ៊ានពាក់វ៉ែនតាឬនិយាយភាសាបរទេសឡើយ ព្រោះវាជាសញ្ញាបង្ហាញថាជននោះជាអ្នកចេះដឹង ។ ជាពិសេស អ្នកដែលមកពីទីក្រុងត្រូវតែលាក់ប្រវត្តិនិងចំណេះវិជ្ជារបស់ខ្លួនហើយធ្វើពុតជាមនុស្សល្ងង់ខ្លៅ ។

ការសម្លាប់ត្រូវបានធ្វើឡើងច្រើនបែបច្រើនសណ្ឋាន ។ អ្នកខ្លះត្រូវខ្មែរក្រហមចោទថាក្បត់បដិវត្តន៍ ឬជាខ្មាំងហើយត្រូវបានបញ្ជូនទៅមន្ទីរសួរចម្លើយ ។ បន្ទាប់ពីនៅទីនោះបានរយៈពេលពីរ-បីខែ អ្នកទោសនឹងត្រូវយកទៅវាលពិឃាតដែលអ្នកទាំងនោះត្រូវបានបង្ខំឲ្យលុតជង្គង់នៅមាត់រណ្តៅ ។ បន្ទាប់មក អ្នកទោសទាំងនេះនឹងត្រូវសម្លាប់ដោយវាយចំផ្នែកខាងក្រោយនៃក្បាលជាមួយនឹងប៉ែល ចបកាប់ ឬដំបង ។ ជួនកាល មនុស្សរហូតដល់ទៅមួយរយនាក់ត្រូវបានបាញ់សម្លាប់ក្នុងពេលតែមួយ ហើយកប់ក្នុងរណ្តៅតែមួយ ។ អ្នកខ្លះទៀតត្រូវបានធ្វើឲ្យថប់ដង្ហើមស្លាប់ដោយយកថង់ផ្លាស្ទិកច្រកក្បាល ។ នៅជនបទដែលមានអណ្តូងជាច្រើននៅក្នុងព្រៃ អ្នកទោសត្រូវបានដឹកតាមឡានធំទៅដល់មាត់អណ្តូង ហើយបន្ទាប់មកកងឈ្លបក៏រុញឬវាយទម្លាក់ទៅក្នុងនោះតែម្តង ។

ពេលខ្លះ សមាជិកគ្រួសារទាំងអស់ត្រូវបានយកទៅសម្លាប់ចោល ដោយសារតែកំហុសដែលបានប្រព្រឹត្តដោយសមាជិកម្នាក់ ។ ខ្មែរក្រហមបានស្វែងរកចាប់ខ្លួនសមាជិកទាំងអស់យកទៅសម្លាប់ក្រោមទ្រឹស្តីថា «ដកស្មៅត្រូវដកទាំងឫស» ។

ម៉ម ដៃប៊ុន ប្រជាពលរដ្ឋរស់នៅខេត្តកោះកុង បានរៀបរាប់អំពីសមាជិកគ្រួសាររបស់គាត់ ដែលត្រូវបានយកទៅសម្លាប់ចោលថាៈ

ប្អូនស្រីរបស់ខ្ញុំម្នាក់អាយុប្រាំពីរឆ្នាំត្រូវបានអង្គការសម្លាប់ចោល ព្រោះវាលួចពោតខ្ចីមួយផ្លែហូប ។ អង្គការវាយនឹងត្បូងចបហើយកប់ក្បែរចម្ការពោត ។ រសៀលមួយ ពេលខ្ញុំកំពុងដេញគោកាត់ព្រៃ ខ្ញុំធុំក្លិនស្អុយសាកសពរលួយ ។ ខ្ញុំដើររកមើលក្រែងប្រទះជាអ្នកធ្លាប់ស្គាល់គ្នា ។ មិននឹកស្មានថានោះជាសាកសពឪពុកខ្ញុំសោះ ។ គាត់ត្រូវកាប់នឹងកាំបិតជិតដាច់កចេញពីស្មា ។ នៅក្បែរសពឪពុកខ្ញុំ មានសាកសពពីរនាក់ទៀតដែលត្រូវសម្លាប់ដោយកាត់ផ្តាច់កដូចគ្នា ។ រំលងពីនោះបានប្រហែលជាងពីរខែ ជីដូនខ្ញុំអាយុជាងចិតសិបឆ្នាំបានស្លាប់ ។ គាត់ត្រូវបានចោទថាលួចបបរក្មេងហូប ហើយត្រូវមេកងវាយពីរដំបង ។ សពរបស់គាត់ត្រូវបានរុំនឹងបាវយកទៅកប់ចោល ។ ក្រោយពីមរណភាពរបស់ជីដូនខ្ញុំតែប៉ុន្មានថ្ងៃ ម្តាយខ្ញុំក៏ស្លាប់ទៀត ។ គាត់ស្លាប់ដោយសារការងារលំបាកនិងគ្មានអាហារហូបគ្រប់គ្រាន់ ។ ខ្ញុំឱបគាត់ជាមួយសម្រែកយំសោកស្តាយ[៧០] ។

បរិវេនគុកទួលស្លែង *(រូបថតឯកសារសារមន្ទីរខេត្រិដ្ឋកម្មប្រល័យពូជសាសន៍ទួលស្លែង)*

ជំពូកទី៩

មន្ទីរស-២១ (គុកទួលស្លែង)

គុកសំខាន់បំផុតក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យត្រូវបានស្គាល់ថាជា “មន្ទីរសន្តិសុខស-២១” ។ អក្សរ “ស” តំណាងឲ្យពាក្យ“សន្តិសុខ” ហើយលេខ“២១” តំណាងឲ្យលេខសម្ងាត់ ។ គុកនេះមានទីតាំងស្ថិតនៅប៉ែកខាងត្បូងទីក្រុងភ្នំពេញ (សង្កាត់ទួលស្វាយព្រៃ) ។

មន្ទីរស-២១ជាគុកសម្ងាត់សម្រាប់ឃុំឃាំង សួរចម្លើយ ធ្វើទារុណកម្ម និងសម្លាប់អ្នកទោសដែលត្រូវបានចាប់បញ្ជូនមកដាក់នៅទីនេះ ។ ចាប់ពីពាក់កណ្តាលឆ្នាំ១៩៧៦មក មិនមានអ្នកទោសណាម្នាក់ត្រូវបានដោះលែងទេ ។ ក្នុងចំណោមអ្នកទោសប្រហែលមួយម៉ឺនបួនពាន់នាក់ មានតែ១២នាក់ប៉ុណ្ណោះដែលនៅរស់រានមានជីវិត បន្ទាប់ពីការដួលរលំនៃរបប

កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ។ អ្នកទាំងនេះត្រូវបានទុកជីវិត ព្រោះមានជំនាញពិសេសដែលមានប្រយោជន៍ដល់មន្ទីរស-២១ ។ អ្នកទាំងនេះជាជាងគំនូរ ជាងជួសជុលនាឡិកា និងជាងចម្លាក់ ។

១. អគារនៅមន្ទីរស-២១

មន្ទីរស-២១ជាអតីតវិទ្យាល័យ ពៅ-ញាយ៉ាត ដែលសាងសង់ឡើងក្នុងឆ្នាំ១៩៦២ ។ គុកនេះស្ថិតនៅលើផ្ទៃដីដែលមានបណ្តោយ៦០០ម៉ែត្រ និងទទឹង៤០០ម៉ែត្រ ។ នៅពីក្រោយរបងសាលានេះ មានអគារធ្វើពីឈើប្រក់ស្បូវពីរខ្នង ដែលជាអតីតសាលាបឋមសិក្សាបឹងកេងកង ។ អគារទាំងអស់នេះបង្កើតបានទៅជាមន្ទីរស-២១ ។

កម្មាភិបាលបម្រើការនៅមន្ទីរស-២១និងក្រុមគ្រួសារ

(រូបថតឯកសារមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា)

ក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យមន្ទីរស-២១ រុំព័ទ្ធដោយរបងស័ង្កសីនិងលួសបន្លាដែលមានភ្ជាប់ចរន្តអគ្គិសនី ។ នៅក្នុងបរិវេណគុក មានអគារធំៗបួន ។ បន្ទប់រៀនជាន់ក្រោមត្រូវបានបែងចែកទៅជាបន្ទប់តូចៗដែលមានទំហំ០,៨គុណនឹង២ម៉ែត្រ ដែលបន្ទប់មួយសម្រាប់ដាក់អ្នកទោសម្នាក់ ។ បន្ទប់រៀនជាន់ទីមួយដែលមានទំហំ៨គុណនឹង៦ម៉ែត្រប្រើសម្រាប់ដាក់អ្នកទោសរួម ។ នៅជាន់ទីពីរ បន្ទប់នីមួយៗមានទំហំធំជាងហើយដាក់អ្នកទោស ពី៤០ទៅ៥០នាក់ ។ បន្ទប់មួយត្រូវបានប្រើជាការិយាល័យធ្វើការរបស់ ឌុច ដែលជាប្រធានគុក ហើយបន្ទប់មួយទៀតត្រូវបានប្រើប្រាស់ជាការិយាល័យឯកសារនិងការិយាល័យរដ្ឋបាលទូទៅ ។ ផ្ទះមួយចំនួនដែលនៅក្បែរគុកត្រូវបានប្រើ ធ្វើជាកន្លែងសួរចម្លើយនិងកន្លែងធ្វើទារុណកម្ម ។

២. អ្នកទោស

អ្នកទោសភាគច្រើននៅមន្ទីរស-២១ត្រូវបានចោទប្រកាន់ពីបទក្បត់បក្សឬក្បត់បដិវត្តន៍ ឬធ្លាប់បានធ្វើការឲ្យកម្មាភិបាលក្បត់ដែលត្រូវចាប់ខ្លួនរួចហើយ ។ មួយរយៈកាលកន្លងទៅ មេដឹកនាំបក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជាមានការសង្ស័យ និងមានការមិនទុកចិត្តកាន់តែខ្លាំងឡើងៗចំពោះកម្មាភិបាលនិងកងទ័ពរបស់ខ្លួន ។ ឧទាហរណ៍ នៅខែតុលា ឆ្នាំ១៩៧៦ នៅក្នុងដំណើរការរឹតបន្តឹងសន្តិសុខជាតិ ប៉ុល ពត បានធ្វើការចាប់ខ្លួនកម្មាភិបាលជាន់ខ្ពស់បក្សជាច្រើនរូប ហើយយកទៅឃុំនៅមន្ទីរស-២១ ។ ថ្នាក់ដឹកនាំខ្មែរក្រហមយល់ថា សត្រូវមាននៅគ្រប់ទីកន្លែងទាំងអស់ក្នុងផ្ទៃប្រទេស ហើយបានធ្វើការចាប់ខ្លួនសមាជិកកុម្មុយនីស្តរបស់ខ្លួនជាច្រើននាក់ក្នុងមួយខែៗ ។ អ្នកទោសនៅមន្ទីរស-២១រួមមានទាំងជនបរទេសប្រហែលបួនរយនាក់ដែលភាគច្រើនជាជនជាតិវៀតណាម ។

កម្មាភិបាលដែលបម្រើការងារក្នុងគុកមួយចំនួនបានក្លាយជាអ្នកទោសនៅទីនោះដែរ ។ កម្មាភិបាលទាំងនោះបានសារភាពពីការខ្ជិលច្រអូសក្នុងការរៀបចំឯកសារ ធ្វើឲ្យខូចម៉ាស៊ីននិងឧបករណ៍ដទៃទៀត ឬវាយអ្នកទោសរហូតដល់ស្លាប់ក្នុងពេលសួរចម្លើយដោយគ្មានការអនុញ្ញាត ។ ចម្លើយសារភាពភាគច្រើននៅមន្ទីរស-២១ជាចម្លើយមិនពិត ពីព្រោះ

អ្នកទោសភាគច្រើនមិនបានប្រព្រឹត្តកំហុសអ្វីធ្ងន់ធ្ងរទេ ហើយអ្នកទោសបានសារភាពដើម្បីឲ្យតែរួចខ្លួនពីទារុណកម្មប៉ុណ្ណោះ ។

ខៀវ ចេស ហៅ ពៅ ប្រជាពលរដ្ឋមកពីខេត្តកំពង់ឆ្នាំង ជាអតីតអ្នកយាមនៅមន្ទីរស-២១ ។ ពៅ បានរ៉ាយរ៉ាប់ពីប្រវត្តិរបស់គាត់នៅពេលនោះថា ៖

> *នៅឆ្នាំ១៩៧៧ មិត្តភក្តិរបស់ខ្ញុំពីរនាក់ ហុង និង មឿន បានប្រព្រឹត្តកំហុស ហើយត្រូវបានយកទៅសម្លាប់ចោល ។ បន្ទាប់ពីនោះមក អង្គការចាប់ខ្លួនខ្ញុំព្រោះខ្ញុំជាមិត្តភក្តិរបស់អ្នកទាំងពីរ ហើយបញ្ជូនខ្ញុំទៅព្រៃស ។ ពួកគេបានសួរចម្លើយខ្ញុំក្រែងលោខ្ញុំ មានជាប់ពាក់ព័ន្ធជាមួយអ្នកទាំងពីរ ប៉ុន្តែខ្ញុំឆ្លើយថា "អត់មានទេ" ។ អ្នកសួរចម្លើយឈ្មោះ សែម ផល ។ គាត់បានដឹងច្បាស់ណាស់ថាខ្ញុំខំធ្វើការនិងស្មោះត្រង់ ។ ដូច្នេះហើយខ្ញុំត្រូវបានដោះលែង ហើយត្រូវបានបញ្ជូនទៅកងពល ៥០២ ហើយបើកឡានដឹកគ្រាប់ទៅតែនិញ ទៅវៃជាមួយវៀតណាម ។*
>
> *ជីវិតនៅមន្ទីរស-២១ពោរពេញទៅដោយភាពភ័យខ្លាច ។ យើងមិនហ៊ាននិយាយសើចលេងរកគ្នាទេ ។ យើងមិនទុកចិត្តអ្នកណាទាំងអស់ សូម្បីមិត្តភក្តិជិតស្និទ្ធរបស់យើងក៏ដោយ ។ គ្រប់គ្នាត្រូវខិតខំធ្វើការ ។ ក្រៅពីការយាមកាម យើងត្រូវដាំបន្លែនិងចិញ្ចឹមជ្រូក ។ យើងត្រូវប្រុងប្រយ័ត្នបំផុតពេលធ្វើការ ។ កំហុសបន្តិចបន្តួចដូចជាគេរក ឬដ្ដេកនឹងជញ្ជាំងអាចធ្វើឲ្យយើងស្លាប់បាន ។*

៣. បទបញ្ញត្តិសម្រាប់អ្នកទោស

បទបញ្ញត្តិនេះត្រូវបានបិទនៅលើជញ្ជាំងក្នុងបរិវេណគុក ។

វិន័យសន្តិបាល (នគរបាលសន្តិសុខ) នៅមន្ទីរស-២១

១) សួរអីឆ្លើយហ្នឹង មិនបង្វែរសំណួររបស់អញ ។

២) មិនឲ្យដោះស្រាយ យកលេសនេះលេសនោះតាមគំនិតឯងលាក់ឬប្រកែក តមាត់មិនបានដាច់ខាត ។

៣) មិនឲ្យធ្វើល្ងង់ មិនយល់បញ្ហា ព្រោះឯងជាមនុស្សហ៊ានប្រឆាំងនឹងបដិវត្តន៍ ។

៤) សួរភ្លាម ឆ្លើយភ្លាម មិនឲ្យដឹងអក់មួយនាទីឡើយ ។

៥) រឿងខ្វះខាត កំហុសបន្តិចបន្តួច ដូចជាសីលធម៌ ខូចនេះខូចនោះ ក៏មិនឲ្យនិយាយ រឿងខ្លឹមសារបដិវត្តន៍ ក៏មិនឲ្យនិយាយ ។

៦) វៃឬឆក់ខ្សែភ្លើងមិនឲ្យស្រែកដាច់ខាត ។

៧) មិនឲ្យធ្វើអ្វីទាំងអស់ គឺអង្គុយស្ងៀមរង់ចាំបញ្ជាអញ អត់បញ្ជាកុំធ្វើ អញបញ្ជាអីធ្វើហ្នឹងភ្លាម ប្រកែកប្រិមប្រិយមិនបានទេ ។

៨) កុំយកលេសកម្ពុជាក្រោម បាំងមុខមាត់ក្បត់របស់អាឯងឲ្យសោះ ។

៩) គ្រប់បញ្ជាខាងលើ មិនធ្វើតាម គឺមួយថ្ងៃរងរំពាត់ ខ្សែភ្លើងឆក់រាប់មិនឈ្នះទេ ។

១០) ប្រឆាំងវិន័យអញមួយចំណុច ត្រូវរងរំពាត់ដប់រំពាត់ ឬឆក់ខ្សែភ្លើងប្រាំឆាប់ ។

បទបញ្ញត្តិមួយទៀតសម្រាប់អ្នកទោសត្រូវបានបិទនៅអគារ «ខ-គ-ឃ» ។

បម្រាមនៅអគារ«ខ-គ-ឃ»

១) មិនឲ្យនិយាយទាក់ទងគ្នាដាច់ខាត ទោះជាស្គាល់ ឬមិនស្គាល់ ។

២) បើចង់ធ្វើអ្វី ត្រូវមានការអនុញ្ញាតពីអ្នកយាម ។

៣) មិនឲ្យព្រួងវ៉ាងទីកន្លែងនៅ ។

៤) ពេលអ្នកយាមឬអ្នកផ្សេងៗចូល ត្រូវដេកទាំងអស់ ។

៥) ពេលផ្អែក ត្រូវដាក់ដៃក្រោយខ្នង ។ កុំសេរី ។

៤. ស្ថានភាពនៅក្នុងមន្ទីរស-២១

នៅពេលបញ្ជូនទៅដល់មន្ទីរស-២១ អ្នកទោសទាំងអស់ត្រូវបានថតរូបនិងតម្រូវឲ្យសរសេរប្រវត្តិរូបលម្អិតចាប់តាំងពីកុមារភាពរហូតដល់ថ្ងៃចាប់ខ្លួន ។ អ្នកទោសត្រូវដោះសម្លៀកបំពាក់ចេញទុកតែខោក្នុងមួយ ហើយសម្ភារជាប់ខ្លួនទាំងប៉ុន្មានត្រូវបានរឹបអូសយក ។ បន្ទាប់មកអ្នកទោសនឹងត្រូវនាំយកទៅឃុំក្នុងបន្ទប់ ដែលនៅទីនោះអ្នកទោសទាំងនេះត្រូវដាក់ខ្នោះជើងដែលមានចង្វាប់ដោយប្រវាក់ទៅនឹងជញ្ជាំងឬឥដ្ឋ ។ ចំណែកអ្នកទោសឃុំនៅបន្ទប់ធំត្រូវបានដាក់ខ្នោះជើងដោយរនុកដែកវែងមួយរួមគ្នា ។ ខ្នោះជើងទាំងនេះត្រូវភ្ជាប់ទៅនឹងរនុកដែកឆ្លាស់គ្នា ដូច្នេះអ្នកទោសត្រូវដេកដាក់ក្បាលទល់គ្នា ។ អ្នកទោសត្រូវដេកផ្ទាល់នឹងឥដ្ឋ ដោយគ្មានកន្ទេល មុង ឬភួយទេ ។ អ្នកទោសត្រូវបានហាមប្រាមមិនឲ្យនិយាយរកគ្នា ។

វ៉ាន់ ណាត អ្នកនៅរស់រានមានជីវិតម្នាក់បានរៀបរាប់ពីជីវិតរបស់លោកនៅក្នុងមន្ទីរស-២១ថា ៖

> នៅក្នុងមន្ទីរស-២១ ខ្ញុំត្រូវបានដាក់ខ្នោះជើងភ្ជាប់ទៅនឹងរនុកដែកវែងមួយជាមួយអ្នកទោសជាងសាមសិបនាក់ទៀត ។ ខ្មែរក្រហមឲ្យយើងហូបពីរដងក្នុងមួយថ្ងៃ ។ អ្នកទោសគ្រប់រូបទទួលបានរបប បបរប្រូនស្លាបព្រាតូច និងសម្លលាយស្លឹកឈើខ្លះ ។ ការនិយាយគ្នាត្រូវបានហាមឃាត់ដាច់ខាត ។ ប្រសិនបើអ្នកណាម្នាក់ចង់ក្រោកអង្គុយឬផឹកទឹក គេត្រូវសុំការអនុញ្ញាតពីអ្នកយាមជាមុនសិន ។ ការធ្វើអ្វីមួយដែលមិនមានការអនុញ្ញាតពីអ្នកយាម នឹងត្រូវទទួលការវាយដំជាទម្ងន់ ។ គេឲ្យយើងមុជទឹករៀងរាល់បួនថ្ងៃម្តង ។ គេយកទុយយ៉ូមកបាញ់ជះពីមាត់ទ្វារ ។ ប្រសិនបើយើងនៅឆ្ងាយពីមាត់ទ្វារ យើងនឹងមិនបានទទឹកគ្រប់គ្រាន់ទេ ។ ជារៀងរាល់ថ្ងៃ អ្នកទោសត្រូវបាននាំយកទៅសួរចម្លើយ ហើយមួយចំនួនមិនដែលឃើញត្រឡប់មកវិញទេ ប៉ុន្តែយើងឃើញអ្នកទោសថ្មីៗត្រូវបាននាំចូលមកជំនួសវិញ[៧១] ។

កម្មាភិបាលបម្រើការនៅក្នុងមន្ទីរសន្តិសុខហូបអាហាររួមគ្នា *(រូបថតឯកសារសារមន្ទីរឧក្រិដ្ឋកម្មប្រល័យពូជសាសន៍ទួលស្លែង)*

នៅម៉ោងបួនកន្លះព្រឹក អ្នកទោសត្រូវស្រាតខោដើម្បីឲ្យអ្នកយាមត្រួតពិនិត្យ ។ អ្នកយាមត្រូវពិនិត្យមើលក្រែងលោខ្នោះដើងរលុង ឬក្រែងលោអ្នកទោសមានលាក់វត្ថុអ្វីដែលគេអាចប្រើដើម្បីធ្វើអត្តឃាត ។ មួយរយៈកាលកន្លងមកមានអ្នកទោសជាច្រើនបានសម្លាប់ខ្លួនឯង ដូច្នេះអ្នកយាមមានការប្រុងប្រយ័ត្នណាស់ក្នុងការត្រួតពិនិត្យមើលខ្នោះជើងនិងបន្ទប់ ។

ស្ថានភាពរស់នៅក្នុងមន្ទីរស-២១មានភាពកខ្វក់ ដែលធ្វើឲ្យអ្នកទោសភាគច្រើនកើតស្រែង កមរមាស់ និងចៃ ។ មិនមានថ្នាំព្យាបាលទេនៅក្នុងគុក ។ កម្មាភិបាលពេទ្យនៅមន្ទីរស-២១សុទ្ធតែមិនបានទទួលការហាត់រៀនត្រឹមត្រូវ ហើយធ្វើការព្យាបាលគ្រាន់តែដើម្បីពន្យារការស្លាប់របស់អ្នកទោស បន្ទាប់ពីរងរបួសធ្ងន់ក្នុងអំឡុងពេលសួរចម្លើយប៉ុណ្ណោះ ។

អ្នកទោសត្រូវបានបិទមុខជិត ពេលត្រូវនាំពីកន្លែងឃុំឃាំងទៅកន្លែងសួរចម្លើយ ។ អ្នកយាមនិងអ្នកទោសមិនអនុញ្ញាតឲ្យនិយាយគ្នាឡើយ ។ ជាងនេះទៅទៀត បុគ្គលិកដែលនៅក្រុមផ្សេងគ្នាក៏មិនត្រូវបានអនុញ្ញាតឲ្យធ្វើការទាក់ទងគ្នាដែរ ។

៥. ការសួរចម្លើយ

វិធីសាស្ត្រព្រៃផ្សៃជាច្រើនត្រូវបានប្រើដើម្បីសួរចម្លើយនៅមន្ទីរស-២១ ។ អ្នកទោសត្រូវបានវាយដោយដៃដំបង ឬមែកឈើ ។ ជួនកាល អ្នកសួរចម្លើយវាយអ្នកទោសនឹងខ្សែភ្លើងឬឆក់ខ្សែភ្លើង ។ វិធីសាស្ត្រធ្វើទារុណកម្មផ្សេងទៀតដែលប្រើនៅមន្ទីរស-២១មានអុចភ្លើងបារី បង្ខំឲ្យស៊ីលាមក ឬផឹកទឹកនោម យកម្ជុលចាក់ចូលសាច់ និងព្យួរដៃឡើងលើពេញមួយថ្ងៃ ឬព្យួរជើងឡើងលើដាក់ក្បាលចុះក្រោម ។ អ្នកទោសខ្លះទៀតត្រូវបានឆូតសាច់នឹងកាំបិត ឬយកថង់ខ្ទប់ច្រមុះ ។ វិធីសាស្ត្រមួយចំនួនទៀតដែលប្រើសម្រាប់ចម្រាញ់យកចម្លើយសារភាព រួមមានដកក្រចកដៃហើយចាក់អាកុលពីលើ ឬជ្រមុជទឹក ។ អ្នកទោសមួយចំនួនត្រូវស្លាប់ក្នុងអំឡុងពេលធ្វើទារុណកម្ម ។

អ្នកទោសស្រីត្រូវបានធ្វើទារុណកម្មដោយកាត់ដោះ ឬបង្ខំឲ្យស្ត្រីទាំងនោះដោះខោអាវចេញ ។ អ្នកទោសស្រីមួយចំនួនត្រូវអ្នកសួរចម្លើយចាប់រំលោភ ទោះជាការរំលោភផ្លូវភេទផ្ទុយនឹងគោលនយោបាយរបស់កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យក៏ដោយ ។ អ្នកសួរចម្លើយដែលត្រូវរកឃើញថាបានប្រព្រឹត្តអំពើនេះត្រូវបានសម្លាប់ចោល ។

នៅក្នុងចម្លើយសារភាព អ្នកទោសត្រូវរៀបរាប់ពីប្រវត្តិរូបផ្ទាល់ខ្លួន ។ ប្រសិនបើជាសមាជិកបក្ស អ្នកទោសត្រូវបង្ហាញថ្ងៃដែលខ្លួនចូលបដិវត្តន៍ និងរៀបរាប់ពីកិច្ចការដែលខ្លួនបានធ្វើ ។ បន្ទាប់មកអ្នកទោសត្រូវរៀបរាប់ពីសកម្មភាពក្បត់របស់ខ្លួនតាមលំដាប់លំដោយ ។ ក្នុងផ្នែកទីបីនៃចម្លើយសារភាព អ្នកទោសបានរៀបរាប់ពីការរួមគំនិតក្បត់មិនបានសម្រេចរបស់ខ្លួន ឬកិច្ចសន្ទនាក្បត់ផ្សេងៗ ។ នៅចុងបញ្ចប់នៃចម្លើយសារភាព អ្នកទោសនឹងរាយឈ្មោះជនក្បត់ដែលត្រូវជាមិត្តភក្តិ មិត្តរួមការងារ ឬមនុស្សដែលអ្នកទោសធ្លាប់ស្គាល់ ។ បញ្ជីខ្លះមានរាយឈ្មោះមនុស្សដែលពាក់ព័ន្ធរហូតដល់ទៅជាងមួយរយនាក់ ។ អ្នកដែលមានឈ្មោះក្នុងបញ្ជីភាគច្រើនត្រូវបានចាប់យកមកសួរចម្លើយ ។

កម្មាភិបាលខ្មែរក្រហម
(រូបថតឯកសារមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា)

ដោយសារតែទារុណកម្មនៅមន្ទីរស-២១សាហាវព្រៃផ្សៃពេក អ្នកទោសតែងតែសារភាពនូវអ្វីដែលខ្លួនអាចគិតឃើញ ទោះជាចម្លើយនោះខុសក៏ដោយ ។ អ៊ំ សំណាង កម្មកររោងចក្រទេះភ្លើង បានសារភាពពីកិច្ចសន្ទនាក្បត់របស់ គុន កម្មករជួសជុលរទេះភ្លើងថា៖

គុន ជាកម្មករចាស់ ។ វាមិនពេញចិត្តនឹងបដិវត្តន៍ដូចគ្នាវាឯទៀតដែរ ។ រាល់ថ្ងៃវាតែងឃោសនា ដូចតទៅនេះ

- ពួកអាអស់នេះ ដល់ឯងបង្រៀនបច្ចេកទេសវាចេះច្រើនចង់ដេញក្បាលឯងចេញ ។
- ឲ្យតែយ៉ាងនេះចុះ ថ្ងៃណាមួយ ពួកហ្នឹងត្រូវរលាយដូចអំបិលត្រូវទឹក ។
- សព្វថ្ងៃ កម្មករចាស់ប្រៀបដូចសំរាមក្រោមបាតជើងវា វាចង់ជាន់ពេលណាក៏បានស្រេចតែនឹងចិត្តវា ។
- ពួកវាពូកែខាងអំនួតនិងទ្រឹស្តី តែខ្ជិលធ្វើការ ។
- ធ្វើការគ្រាន់តែដូរបាយស៊ីបានហើយ ខូចស្អីក៏ខូចទៅ ។

ក្រៅពីនេះ វាពង្រឹងខ្លួនត្រៀមវាយបដិវត្តន៍ ពេលណាមានទ័ពមកពីក្រៅ[២៧] ។

ជា ហឿង សាស្ត្រាចារ្យជម្លៀសទៅស្រុកបារាយណ៍ ខេត្តកំពង់ធំ បានសារភាពពីសកម្មភាពក្បត់របស់ តាំង ឡុញ អតីតអ្នកធ្វើការនៅក្រសួងប្រៃសណីយ៍ ក្រោយមកធ្វើទាហានពាក់សក្តិពីរថា៖

ជម្លៀសទៅដល់ភូមិកំណើតវិញ តាំង ឡុញ ដើរប្រមូលជើងដើម្បីប្រឆាំងបដិវត្តន៍ ។ វាបានធ្វើវិប្លវកម្មប្រឆាំងយើងជាបន្តបន្ទាប់ ។

- ណែនាំឲ្យបក្សពួកលែងគោឲ្យស៊ីស្រូវ ។
- ណែនាំឲ្យបក្សពួកកម្ទេចចានតិចៗជាបណ្ដើរៗ ។
- ណែនាំឲ្យសម្លាប់ទាម្ដងមួយបួពីរ ហើយរាយការណ៍ថាងាប់ ។
- យកដុះខ្លួនដាក់ខ្ទែងសរសេរគ្រាក់ ហើយបានយកគ្រាក់ទៅបាចតាមការដ្ឋាន[២៣] ។

៦. រចនាសម្ព័ន្ធចាត់តាំងនៅក្នុងមន្ទីរស-២១

បុគ្គលិកជាងមួយពាន់នាក់នៅបម្រើការក្នុងមន្ទីរស-២១ ។ ក្នុងនោះមនុស្សប្រហែលបី-បួនរយនាក់បម្រើការជាបុគ្គលិកទូទៅ ដោយរួមទាំងអ្នកដាំបន្លែបង្ការសម្រាប់បម្រើសេចក្ដីត្រូវការក្នុងគុកផង ។ ក្រៅពីនេះ ជាកងកម្លាំងធ្វើការក្នុងបរិវេណគុក ដែលធ្វើការនៅក្នុងអង្គភាពមួយក្នុងចំណោមអង្គភាពទាំងបីរបស់គុក និងរួមទាំងបុគ្គលិកការិយាល័យផង ។

អង្គភាពនៅមន្ទីរស-២១រួមមាន អង្គភាពរៀបចំឯកសារ អង្គភាពការពារ និងអង្គភាពសួរចម្លើយ ។ អង្គភាពរៀបចំឯកសារមាននាទីចម្លងចម្លើយសារភាពចេញពីកាសែ្សត វាយអត្ថបទចម្លើយសារភាពរបស់អ្នកទោស សង្ខេបអត្ថបទចម្លើយសារភាព និងរៀបចំទុកដាក់ឯកសារ ។ បុគ្គលិកនៅក្នុងអង្គភាពផ្នែកថតរូបមាននាទីថតរូបអ្នកទោសពាក់កណ្ដាលខ្លួនពេលអ្នកទោសមកដល់ភ្លាម ថតរូបអ្នកទោសដែលស្លាប់ក្នុងបន្ទប់ឃុំឃាំង និងថតរូបអ្នកទោសសំខាន់ៗក្រោយពេលសម្លាប់ហើយ ។ រូបថតរាប់ពាន់សន្លឹកនៅសេសសល់រហូតមកដល់សព្វថ្ងៃ ប៉ុន្តែរាប់ពាន់សន្លឹកផ្សេងទៀតបានបាត់បង់ ។

កម្មាភិបាលបម្រើការនៅក្នុងមន្ទីរសន្តិសុខហូបអាហាររួមគ្នា (រូបថតឯកសារសារមន្ទីរខក្រិដ្ឋកម្មប្រល័យពូជសាសន៍ទួលស្លែង)

អង្គភាពការពារគឺជាអង្គភាពធំបំផុតនៅមន្ទីរស-២១ ។ កងសន្តិសុខក្នុងអង្គភាពនេះភាគច្រើនជាក្មេងជំទង់ ។ កងសន្តិសុខភាគច្រើនមានការលំបាកក្នុងការគោរពបទបញ្ជាដ៏តឹងតែងរបស់អង្គភាព ។ កងសន្តិសុខមិនអនុញ្ញាតឲ្យនិយាយជាមួយអ្នកទោស សួរឈ្មោះ ឬវាយតប់អ្នកទោសឡើយ ។ កងសន្តិសុខត្រូវបានហាមឃាត់មិនឲ្យលួចមើលឬលួចស្តាប់ការសួរចម្លើយ ហើយត្រូវគោរពឲ្យបានខ្ជាប់ខ្ជួននូវបទបញ្ជាសាមសិបចំណុចដែលហាមប្រាម មិនឲ្យលួចដេក អង្គុយលេង ឬផ្អែកជញ្ជាំងក្នុងពេលធ្វើការងារ ។ កងសន្តិសុខត្រូវដើរទៅដើរមក ធ្វើការឃ្លាំមល្បាត និងពិនិត្យពិច័យអ្វីៗគ្រប់យ៉ាងដោយប្រុងប្រយ័ត្នបំផុត ។ កងសន្តិសុខណាដែលបានប្រព្រឹត្តកំហុសធ្ងន់ធ្ងរនឹងត្រូវចាប់ខ្លួនសួរចម្លើយ យកទៅឃុំឃាំងនិងយកទៅសម្លាប់ចោល ។ មនុស្សភាគច្រើនធ្វើការនៅមន្ទីរស-២១ មានការភ័យខ្លាចយ៉ាងខ្លាំងចំពោះកំហុសផ្សេងៗដែលអាចកើតឡើង និងភ័យខ្លាចចំពោះទារុណកម្ម និងការសម្លាប់ ។

អង្គភាពសួរចម្លើយបែកចេញជាក្រុមរងក្តៅ ក្រុមរងត្រជាក់ និងក្រុមរងអង្កៀម ។ ក្រុមក្តៅ (ជួនកាលហៅ កងកាច) អាចធ្វើទារុណកម្មក្នុងពេលសួរចម្លើយបាន ។ ផ្ទុយទៅវិញក្រុមត្រជាក់ (ជួនកាលហៅ កងស្លូត) មិនត្រូវបានអនុញ្ញាតឲ្យធ្វើទារុណកម្មដើម្បីសួរចម្លើយទេ ។ ប្រសិនបើក្រុមនេះមិនអាចធ្វើឲ្យអ្នកទោសសារភាព គេនឹងបញ្ជូនអ្នកទោសទៅក្រុមក្តៅ ។ ក្រុមអង្កៀមធ្វើការជាមួយករណីធ្ងន់ធ្ងរនិងករណីសំខាន់ៗ ។

ការសួរចម្លើយមានរយៈពេលវែង ។ ជួនកាលដំណើរការនេះបន្តធ្វើរហូតដល់យប់អធ្រាត្រ ។ អ្នកសួរចម្លើយទាំងនោះចេះអាន និងចេះសរសេរ ហើយជាទូទៅមានអាយុប្រហែលជាជាងម្ភៃឆ្នាំ ។

ឌុច (ឈ្មោះដើម កាំង ហ្គេចអៀវ)

ឌុច កើតឆ្នាំ១៩៤៥ នៅខេត្តកំពង់ធំ ។ ឌុច រៀននៅវិទ្យាល័យព្រះស៊ីសុវត្ថិ និងបានជាប់ចំណាត់ថ្នាក់ជាសិស្សពូកែគណិតវិទ្យាលេខពីរទូទាំងប្រទេស ។ ឌុច ធ្វើជាគ្រូបង្រៀនគណិតវិទ្យានៅសាលារៀនមួយក្នុងខេត្តកំពង់ធំ ។ ឆ្នាំ១៩៦៤ ឌុច ធ្វើការនៅសាលាគរុកោសល្យបន្ទាប់ពី សុន សេន បានរត់ចូលព្រៃ ។ ឌុច ចូលជាសមាជិកបក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជានៅឆ្នាំ១៩៧០ ។

ឌុច បានរត់ចេញពីក្រុមខ្មែរក្រហមក្នុងទសវត្សរ៍ឆ្នាំ១៩៨០ ហើយបានក្លាយខ្លួនជាគ្រិស្តបរិស័ទ ។ ឌុច ត្រូវបានចាប់ខ្លួននៅខែឧសភា ឆ្នាំ១៩៩៩ ។ ចាប់ពីពេលនោះមក ឌុច ត្រូវជាប់ឃុំក្នុងគុករហូតរង់ចាំការកាត់ក្តី ។ ក្នុងខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ២០០៥ ឌុច ត្រូវបានកាត់ទោសពីបទឧក្រិដ្ឋកម្មសង្គ្រាមនិងការធ្វើទុក្ខបុកម្នេញទៅលើជនបរទេសក្នុងរយៈកាលនៃរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ។ ស្ថានភាព សុខភាពរបស់ ឌុច មានភាពទ្រុឌទ្រោម ក្នុងឆ្នាំ២០០៦ ។

សុន សេន (សមមិត្តខៀវ)

សុន សេន កើតនៅថ្ងៃទី១២ ខែមិថុនា ឆ្នាំ១៩៣០ នៅខេត្តត្រាវិញ ប្រទេសវៀតណាមខាងត្បូង ។ ប្រពន្ធរបស់ សុន សេន ឈ្មោះ យុន យ៉ាត (ហៅសមមិត្ត នារីអាត) ជារដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងអប់រំនិងវប្បធម៌ក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ។ សុន សេន បានទៅសិក្សានៅប្រទេសបារាំង ចន្លោះឆ្នាំ១៩៥០និងឆ្នាំ១៩៥៦ ហើយបានចូលជាសមាជិកបក្សកុម្មុយនីស្តបារាំង ។ ឆ្នាំ១៩៦៣ សុន សេន បានរត់ចូលព្រៃ គេចពីការតាមចាប់របស់ប៉ូលិស ។ សុន សេន បានក្លាយទៅជាអគ្គបញ្ជាការកងកម្លាំងរំដោះជាតិប្រជាជនកម្ពុជាក្នុងឆ្នាំ១៩៧១ ។

ក្នុងរយៈកាលកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ សុន សេន ជាឧបនាយករដ្ឋមន្ត្រីទីបី ទទួលបន្ទុកការពារជាតិនិងគ្រប់គ្រងផ្ទាល់ទៅលើមន្ទីរស-២១ ។ សុន សេន និងក្រុមគ្រួសារត្រូវបានសម្លាប់តាមបញ្ជារបស់ ប៉ុល ពត នៅថ្ងៃទី១០ ខែមិថុនា ឆ្នាំ១៩៩៧ ។

៧. ថ្នាក់ដឹកនាំមន្ទីរស-២១

មន្ទីរស-២១ស្ថិតក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់ក្រសួងការពារជាតិដឹកនាំដោយ សុន សេន (ហៅ សមមិត្តខៀវ) ។ មុនពេលចូលជាសមាជិកបក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជា សុន សេន ធ្លាប់បានទៅសិក្សានៅប្រទេសបារាំងនិងធ្លាប់ធ្វើជាគ្រូបង្រៀន ។

មេដឹកនាំជាន់ខ្ពស់នៅមន្ទីរស-២១រួមមាន ឌុច (ប្រធានមន្ទីរស-២១), ឃឹម វ៉ាត ហៅ ហ៊ (អនុប្រធានមន្ទីរស-២១), ប៉េង (បញ្ជាការលើអ្នកយាម), ចាន់ (ប្រធានអង្គភាពសួរចម្លើយ) និង ប៉ុន (អ្នកសួរចម្លើយ) ។ ប៉ុនជាអ្នកសួរចម្លើយអ្នកទោសសំខាន់ៗជាច្រើនរូបរួមមាន កែវ មាស, ណៃ សារ៉ាន់, ហ៊ូ នឹម, ទីវ អុល និង ភោគ ឆាយ ។ មេដឹកនាំគុកទាំងនេះសុទ្ធតែជាអតីតគ្រូបង្រៀន ។

៨. ការសម្លាប់នៅមន្ទីរស-២១

អ្នកទោសភាគច្រើននៅមន្ទីរស-២១ជាប់ឃុំឃាំងនៅទីនោះរយៈពេលពីរទៅបីខែ ។ ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី កម្មាភិបាលខ្មែរក្រហមជាន់ខ្ពស់មួយចំនួនជាប់ឃុំឃាំងនៅទីនោះរាប់ខែ ហើយចម្លើយសារភាពវែងរាប់រយទំព័រ ។ បន្ទាប់ពីត្រូវនាំខ្លួនមកដល់មន្ទីរស-២១បានពីរ-បីថ្ងៃ អ្នកទោសទាំងអស់នឹងត្រូវនាំយកទៅសួរចម្លើយដោយគ្មានខ្វល់ខ្វាយគិតគូរពីការពិតអ្វីឡើយ ។ អ្នកទោសទាំងអស់ ត្រូវតែសារភាពថាខ្លួនគឺជាជនក្បត់បដិវត្តន៍ និងធ្លាប់បានប្រព្រឹត្តបទល្មើសទាំងឡាយដែលអ្នកសួរចម្លើយសូត្រឲ្យថាតាម ។ បន្ទាប់ពីការសួរចម្លើយចប់សព្វគ្រប់ហើយ អ្នកទោសនឹងត្រូវនាំយកទៅ "កម្ទេចចោល" ដែលជាពាក្យប្រើក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យជំនួសឲ្យពាក្យ "សម្លាប់" ។

កម្មាភិបាលខ្មែរក្រហម (រូបថតឯកសារសារមន្ទីរឧក្រិដ្ឋកម្មប្រល័យពូជសាសន៍ទួលស្លែង)

នៅឆ្នាំទីមួយនៃប្រតិបត្តិការរបស់មន្ទីរស-២១ សាកសពអ្នកទោសត្រូវបានកប់នៅក្បែរមន្ទីរ ។ ប៉ុន្តែ ចាប់តាំងពីចុងឆ្នាំ១៩៧៦មក មិនមានដីទំនេរសម្រាប់កប់ខ្មោចនៅក្បែរគុកទៀតទេ ហេតុដូច្នេះហើយអ្នកទោសត្រូវបានដឹកតាមឡាននៅពេលយប់ទៅកាន់បឹងជើងឯក (ស្ថិតនៅចម្ងាយ១៣គីឡូម៉ែត្រ ភាគនិរតីទីក្រុងភ្នំពេញ) ដែលនៅកន្លែងនោះអ្នកទោសត្រូវបានវាយនឹងត្បូងចប ខ្នងពូថៅ ឬដំបង ឬបាញ់សម្លាប់ចោលតែម្តង ។ ជាទូទៅ នៅពេលដែលអ្នកទោសត្រូវបានសម្លាប់ហើយ កងទ័ពដែលដឹកអ្នកទោសពីមន្ទីរស-២១ទៅបានកប់សាកសពទាំងនេះនៅក្នុងរណ្តៅសាកសពរួម ដែលរណ្តៅតូចមានប្រហែលប្រាំមួយនាក់ ហើយរណ្តៅធំមានសាកសពរហូតដល់ទៅជាងមួយរយនាក់ ។

មន្ទីរស-២១ និង បឹងជើងឯក ត្រូវបានប្រែក្លាយទៅជាសារមន្ទីរប្រល័យពូជសាសន៍ដោយ រដ្ឋាភិបាលនៃសាធារណរដ្ឋប្រជាមានិតកម្ពុជាក្រោមជំនួយឧបត្ថម្ភរបស់វៀតណាមក្នុងឆ្នាំ១៩៧៩ ។

មេដឹកនាំកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យនិងគណៈប្រតិភូបរទេស *(រូបថតឯកសារមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា)*

ជំពូកទី១០

ទំនាក់ទំនងការបរទេស

កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យបានធ្វើទំនាក់ទំនងការទូតជាមួយប្រទេសចិន កូរ៉េខាងជើង វៀតណាម ឡាវ គុយបា រូម៉ានី យូហ្គោស្លាវី អាល់បានី និងអេហ្ស៊ីប ។ ប្រទេសទាំងអស់នេះមានស្ថានទូតក្នុងទីក្រុងភ្នំពេញ ។ ក្នុងរយៈកាលកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ឯកអគ្គរដ្ឋទូតទាំងអស់លើកលែងតែឯកអគ្គរដ្ឋទូតចិនត្រូវបានបង្ខាំងឲ្យនៅតែក្នុងស្ថានទូតរៀងៗខ្លួន ។

កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យបានបើកស្ថានទូតរបស់ខ្លួននៅប្រទេសចិន កូរ៉េខាងជើង វៀតណាម (រហូតដល់ខែធ្នូឆ្នាំ ១៩៧៧) និងឡាវ ។ ក្នុងចំណោមប្រទេសទាំងនេះ ទំនាក់ទំនងជាមួយចិននិងកូរ៉េខាងជើងមានលក្ខណៈល្អប្រសើរ ហើយទំនាក់ទំនងជាមួយឡាវមានលក្ខណៈល្អបង្គួរ ។ ប៉ុន្តែទំនាក់ទំនងជាមួយវៀតណាមកាន់តែមានលក្ខណៈអាក្រក់ទៅៗ ដោយសារតែការប៉ះទង្គិចគ្នានៅតាមបណ្តោយព្រំដែន និងការខ្វែងគំនិតគ្នាខាងមនោគមវិជ្ជា ។ មេដឹកនាំបក្សកុម្មុយនីស្ត

កម្ពុជាភាគច្រើនជាអ្នកប្រឆាំងនឹងវៀតណាម ហើយមេដឹកនាំណាដែលធ្លាប់រស់នៅ ឬធ្លាប់មានទំនាក់ទំនងជាមួយវៀតណាមនឹងត្រូវធ្វើវិសុទ្ធកម្ម (លើកលែងតែ សុន សេន និង អៀង សារី) ។ អ្នកទាំងអស់នេះត្រូវបានចោទប្រកាន់ថាជាមនុស្ស "ក្បាលយួន ខ្លួនខ្មែរ" ។ ប្រទេសទាំងពីរក៏មានការខ្វែងគំនិតគ្នាផងដែរទៅលើបញ្ហា ថាតើអ្នកណាជាអ្នកកាន់កាប់រ៉ែប្រេងកាតនៅក្នុងដែនសមុទ្រខ្មែរ ។

បក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជាមានបំណងចង់ដណ្តើមយកកម្ពុជាក្រោម[២៤] ពីវៀតណាមមកវិញ ។ បក្សក៏មិនពេញចិត្តចំពោះគំនិតរបស់វៀតណាមដែលចង់បង្កើតសហព័ន្ធឥណ្ឌូចិនដែរ ។

អៀង សារី (សមមិត្តវ៉ាន់)

អៀង សារី កើតឆ្នាំ១៩៣០ នៅខេត្តត្រាវិញ ប្រទេសវៀតណាមខាងត្បូង ។ អៀង សារី បានរៀបការជាមួយ ខៀវ ធីរិទ្ធ ។ ឆ្នាំ១៩៥០ អៀង សារី បានទទួលអាហារូបករណ៍ទៅសិក្សានៅប្រទេសបារាំង ហើយបានក្លាយទៅជាសមាជិកបក្សកុម្មុយនីស្តបារាំង ។ អៀង សារី បានវិលត្រឡប់មកប្រទេសកម្ពុជាវិញនៅឆ្នាំ១៩៥៧ ហើយបាន ចូលជាសមាជិកបក្សប្រជាជនបដិវត្តន៍ខ្មែរ ។ អៀង សារី បង្រៀននៅវិទ្យាល័យកម្ពុជបុត្ររហូត ដល់ឆ្នាំ១៩៦៣ ដែលនៅពេលនោះបានរត់ចូលព្រៃស្វី ។ ក្រោយមក អៀង សារី បានក្លាយជាមេបញ្ជាការកងទ័ពនៅភូមិភាគឦសាន ។

ឆ្នាំ១៩៧៦ អៀង សារី ត្រូវបានតែងតាំងជាឧបនាយករដ្ឋមន្ត្រីទីមួយ ទទួលបន្ទុកកិច្ចការបរទេស ។ អៀង សារី ក៏ជាសមាជិកគណៈកម្មាធិការមជ្ឈិម និងគណៈកម្មាធិការអចិន្ត្រៃយ៍បក្សផងដែរ ។ អៀង សារី បានចុះចូលជាមួយរាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជានៅឆ្នាំ១៩៩៦ ។ បច្ចុប្បន្ន អៀង សារី រស់នៅយ៉ាងមានសេរីភាពនៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា ហើយកូនប្រុសឈ្មោះ អៀង វុធ គឺជាអភិបាលរងទីមួយក្រុងប៉ៃលិន ។

ការប៉ះទង្គិចគ្នារវាងកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ និងវៀតណាមបានចាប់ផ្តើមឡើងនៅចុងឆ្នាំ១៩៧៥ ។ បន្ទាប់ពីនោះ ការប្រយុទ្ធគ្នាដ៏ខ្លាំងក្លាបានផ្ទុះឡើងនៅកោះត្រល់ (ឬភូកុកជាភាសាវៀតណាម) ។ នៅពាក់កណ្តាលឆ្នាំ១៩៧៦ កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យបានបង្កើនទំនាក់ទំនងកាន់តែជិតស្និទ្ធជាមួយប្រទេសចិន ហើយជម្លោះរវាងកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យនិងវៀតណាមបានក្លាយទៅជាផ្នែកមួយនៃជម្លោះរវាងចិននិងសូវៀត ដែលនៅពេលនោះរដ្ឋាភិបាលក្រុងមូស្គូគាំទ្រវៀតណាម ហើយរដ្ឋាភិបាលក្រុងប៉េកាំងគាំទ្រកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ។ នៅចុងឆ្នាំ១៩៧៦ កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យទទួលបានជំនួយយោធាយ៉ាងច្រើនសន្ធឹកសន្ធាប់ពីចិន ។ ក្នុងឆ្នាំ១៩៧៧ កងទ័ពកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យបានបើកការវាយប្រហារទៅលើភូមិមួយចំនួនរបស់វៀតណាមដែលស្ថិតនៅតាមបណ្តោយព្រំដែនជាមួយកម្ពុជានិងបានសម្លាប់ប្រជាជនស្លូតត្រង់រាប់រយនាក់ ។ ទំនាក់ទំនងការទូតរវាងប្រទេសទាំងពីរត្រូវបានកាត់ផ្តាច់ទាំងស្រុងនៅខែធ្នូ ឆ្នាំ១៩៧៧ ។

មេដឹកនាំជាន់ខ្ពស់ខ្មែរក្រហមនិងគណៈប្រតិភូបរទេស
(រូបថតឯកសារមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា)

ក្នុងឆ្នាំ១៩៧៨ កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យបាន

ខិតខំពង្រីកទំនាក់ទំនងការទូតរបស់ខ្លួន ហើយពាណិជ្ជកម្មក្រៅប្រទេស នៅពេលនោះបានឈានដល់កម្រិតកំពូល ។ ប្រទេសដែលធ្លាប់ធ្វើទំនាក់ទំនងពាណិជ្ជកម្មជាមួយកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យមាន ប្រទេសចិន កូរ៉េខាងជើង ថៃ ជប៉ុន ហុងកុង ម៉ាដា ហ្គាស្កា បង់ក្លាដែស និងសិង្ហបុរី ។ ទំនិញនាំចេញសំខាន់ៗរបស់កម្ពុជា ប្រជាធិបតេយ្យរួមមាន ស្រូវ ជ័រកៅស៊ូ ឈើ និងសរីរាង្គសត្វដ៏កម្រ (ស្បែក, ភ្លុក, ស្នែក) ។ ចំណែកទំនិញនាំចូលវិញ រួមមាន គ្រឿងសព្វាវុធ រថក្រោះ កាំភ្លើងធំ ម៉ាស៊ីនសម្រាប់ធ្វើស្រែចម្ការ ផលិតផលគីមី និងក្រណាត់ ។

ទំនិញនាំចេញភាគច្រើនរបស់កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យមានចំនួនតិចតួចខ្លាំងណាស់ បើប្រៀបធៀបទៅនឹងការនាំចេញនៅមុនឆ្នាំ១៩៧០ ហើយត្រូវបាននាំយកទៅប្រទេសចិន ដែលជាប្រទេសតែមួយគត់មានឥទ្ធិពលមកលើកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ។ ពីឆ្នាំ១៩៧៧ដល់ចុងឆ្នាំ១៩៧៨ ចិនបានផ្តល់ឲ្យកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យនូវរថក្រោះរាប់រយគ្រឿង ឡាន អាវុធធុនធ្ងន់ គ្រាប់ផ្លោងនិងគ្រាប់កាំភ្លើងរាប់ពាន់តោន និងយន្តហោះប្រតិកម្មចំនួនប្រាំមួយគ្រឿង ។ រដ្ឋាភិបាលចិនក៏បានផ្តល់ឲ្យនូវការជួសជុលផ្លូវរថភ្លើងមួយខ្សែភ្ជាប់ក្រុងភ្នំពេញទៅក្រុងកំពង់សោម និងព្រលានយន្តហោះថ្មីមួយទៀតនៅខេត្តកំពង់ឆ្នាំង ។ ក្រៅពីទំនាក់ទំនងពាណិជ្ជកម្ម ជំនួយយោធា និងជំនួយហិរញ្ញវត្ថុ ចិនបានបញ្ជូនអ្នកជំនាញការរាប់ពាន់នាក់ឲ្យមកធ្វើជាអ្នកបច្ចេកទេស និងជាទីប្រឹក្សារបស់កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ។ អ្នកជំនាញការទាំងនេះបានជួយបង្ហាត់បង្រៀនក្បួនយោធា បច្ចេកទេសពេទ្យ និងបច្ចេកទេសក្នុងរោងចក្រដល់កម្មាភិបាលខ្មែរក្រហម ។ កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យបានស្នើឲ្យចិនបញ្ជូនទ័ពមកជួយច្បាំងជាមួយវៀតណាម ប៉ុន្តែចិនបានបដិសេធ ហើយស្នើឲ្យមានបទឈប់បាញ់គ្នានិងធ្វើការចរចា ។ កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យបានទាត់ចោលសំណើនេះ ។

កងចល័តកុមារ *(រូបថតឯកសារមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា)*

ជំពូកទី១១

ការដួលរលំនៃរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ

១. មូលហេតុបីយ៉ាងនៃការដួលរលំរបស់កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ

សភាពទុក្ខវេទនារបស់ប្រជាជន : *ផែនការបួនឆ្នាំរបស់កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យបញ្ជាក់ថា កម្ពុជានឹងផលិតស្រូវឲ្យបានបីតោនក្នុងមួយហិកតារៀងរាល់ឆ្នាំ ។ តួលេខនេះមានចំនួនច្រើនលើសទិន្នផលមុនសម័យបដិវត្តន៍ ។ នៅពេលទិន្នផលស្រូវមិនបានគ្រប់ផែនការកំណត់ កម្មាភិបាលនៅទូទាំងប្រទេសបានធ្វើរបាយការណ៍ក្លែងក្លាយ ។ បន្ទាប់មកកម្មាភិបាលទាំងនេះនឹងបញ្ជូនស្រូវយ៉ាងច្រើនទៅតាមចំនួនផែនការកំណត់ ដោយទុកឲ្យប្រជាជនទទួលរងការអត់ឃ្លាន ។*

កងកុមារ *(រូបថតឯកសារមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា)*

ដោយសារតែប្រតិបត្តិការទូទាំងប្រទេសជាការសម្ងាត់នោះ ធ្វើឲ្យផែនការក្នុងការប្រមូលទិន្នផលស្រូវឲ្យបានបីតោនក្នុងមួយហិកតាមិនអាចអនុវត្តបាន ។ តំបន់ទាំងអស់ទូទាំងប្រទេសមិនត្រូវបានអនុញ្ញាតឲ្យចែករំលែកព័ត៌មានគ្នាទៅវិញទៅមក ឬត្រួតពិនិត្យមើលថាតើមានបញ្ហាអ្វីខ្លះកំពុងកើតមានឡើងទេ ។ មជ្ឈិមបក្សកម្រចុះមកមើលស្ថានភាពរស់នៅរបស់ប្រជាជន ឬរៀបចំផែនការឲ្យកម្មាភិបាលថ្នាក់ក្រោមរបស់ខ្លួនអនុវត្តណាស់ ។ មេដឹកនាំថ្នាក់លើហាក់ដូចជាជឿទាំងស្រុងនូវអ្វីដែលថ្នាក់ក្រោមបានរាយការណ៍ ចំណែកថ្នាក់ក្រោមមិនហ៊ានរាយការណ៍ព័ត៌មានមិនល្អណាមួយទៅថ្នាក់លើឡើយ ។ មន្ត្រីជាន់ខ្ពស់បក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជាជឿជាក់ថា បក្សមិនដែលប្រព្រឹត្តកំហុសនិងមិនដែលសម្រេចចិត្តខុសទាល់តែសោះ ។ រាល់បញ្ហាដែលកើតមានឡើងត្រូវបានមេដឹកនាំទាំងនោះចោទប្រកាន់ថាជាកំហុសរបស់ជនបរទេសឬជនក្បត់ ។ ដោយសារតែលក្ខខណ្ឌរស់នៅកាន់តែមានសភាពយ៉ាប់យ៉ឺនទៅៗ ប្រជាជនរាប់សែននាក់បានស្លាប់ជាបន្តបន្ទាប់ ដោយការធ្វើការហួសកម្លាំងនិងគ្មានអាហារបរិភោគគ្រប់គ្រាន់ ។

វិសុទ្ធកម្ម **:** នៅពាក់កណ្ដាលឆ្នាំ១៩៧៦ សមាជិកសំខាន់ៗជាច្រើនរូបរបស់បក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជា ត្រូវបានធ្វើវិសុទ្ធកម្ម ។ ចាប់ពីពេលនោះមក ប៉ុល ពត និងសហការីជឿថាការបះបោរប្រឆាំងនឹងថ្នាក់ដឹកនាំបក្សកាន់តែកើតមានច្រើនឡើងៗ ។ ថ្នាក់ដឹកនាំទាំងនេះជឿថាសត្រូវរបស់ខ្លួនមាននៅគ្រប់ទីកន្លែង ។ គណៈភូមិភាគ គណៈតំបន់ និងមេបញ្ជាការកងទ័ពជាច្រើនរូបត្រូវបានចាប់ខ្លួននិងសម្លាប់ចោល ។ សភាពការណ៍កាន់តែមានសភាពធ្ងន់ធ្ងរទៅៗក្នុងឆ្នាំ១៩៧៧ នៅពេលដែល ប៉ុល ពត បញ្ជាឲ្យធ្វើការសម្លាប់កម្មាភិបាលភូមិភាគបូព៌ា និងធ្វើវិសុទ្ធកម្មទៅលើប្រជាជនដែលរស់នៅក្នុងភូមិភាគនេះស្ទើរគ្មានសល់ ។ នៅពេលវៀតណាមវាយចូលភូមិភាគនេះនៅចុងឆ្នាំ១៩៧៧ ប្រជាជនសេសសល់ត្រូវបានចោទថា

បានចូលដៃជាមួយវៀតណាម ហើយត្រូវបានមជ្ឈិមបក្សចាត់ទុកថាជាមនុស្ស "ក្បាលយួន ខ្លួនខ្មែរ" ។ ហេតុដូច្នេះហើយ មជ្ឈិមបក្សបានបញ្ជូនកងទ័ពជាច្រើនមកវាយប្រហារភូមិភាគបូព៌ា ដែលបានសម្លាប់ប្រជាជនរាប់ម៉ឺននាក់ ។ ប្រជាជនរាប់ពាន់នាក់បានរត់ភៀសខ្លួនទៅវៀតណាម ដែលនៅទីនោះ រដ្ឋាភិបាលវៀតណាមបានជួយបង្កើតកងកម្លាំងយោធាមួយ ។

ការប៉ះទង្គិចជាមួយវៀតណាម ៖ នេះគឺជាមូលហេតុធំបំផុតនៃការដួលរលំរបស់កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ។ នៅឆ្នាំ១៩៧៥ កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យចាប់ផ្តើមបង្កបញ្ហានៅតាមព្រំដែនបណ្តើរៗជាមួយវៀតណាម ។ ការប្រយុទ្ធគ្នាដ៏ខ្លាំងក្លាបានផ្ទុះឡើងនៅពាក់កណ្តាលឆ្នាំ១៩៧៧ គឺនៅពេលដែលខ្មែរក្រហមបានបាញ់ផ្លោងទៅលើទីរួមខេត្តចូវដុក ស្រុកហាទៀង និងខេត្តមួយចំនួនទៀតរបស់វៀតណាមដែលបណ្តាលឲ្យគ្រោះថ្នាក់ដល់ប្រជាជនស៊ីវិល និងកងទ័ពវៀតណាមជាច្រើននាក់ ដែលមិនបានត្រៀមខ្លួនជាមុន ។ ប្រជាជនវៀតណាមរាប់ពាន់នាក់បានរត់ចូលទៅក្នុងផ្ទៃប្រទេស ។ ក្នុងអំឡុងពេលតែពីរ-បីថ្ងៃនៃការវាយប្រហារ ប្រជាជនស៊ីវិលវៀតណាមប្រហែលមួយពាន់នាក់បានរងរបួសនិងស្លាប់ ។

រូបថតកម្មាភិបាលជនជាតិចាមពីររូបដែលត្រូវបានថតនៅក្នុងបន្ទប់ថតរូបមួយនៅក្នុងតំបន់រំដោះ, ខេត្តក្រចេះ

(រូបថតឯកសារមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា)

នៅខែធ្នូ ឆ្នាំ១៩៧៧ វៀតណាមបានប្រើយន្តហោះនិងកាំភ្លើងធំបើកការវាយប្រហារទ្រង់ទ្រាយធំមួយមកលើកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ដោយដណ្តើមកាន់កាប់បានតំបន់ចំពុះសេកក្នុងខេត្តស្វាយរៀង ។ កងទ័ពវៀតណាមបានវាយសម្រុកចូលជាងម្ភៃគីឡូម៉ែត្រមកក្នុងទឹកដីកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ហើយកាន់កាប់បានទីរួមខេត្តស្វាយរៀង ។ ឆ្លើយតបទៅវិញ កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យបានកាត់ផ្តាច់ចំណងការទូតជាមួយប្រទេសវៀតណាម ហើយបានបញ្ជាឲ្យអ្នកការទូតវៀតណាមទាំងអស់នៅទីក្រុងភ្នំពេញចាកចេញពីប្រទេសកម្ពុជា ។ ខ្មែរក្រហមយល់ព្រមធ្វើការចរចា លុះត្រាណាតែកងទ័ពវៀតណាមទាំងអស់ ដកចេញពីទឹកដីកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យជាមុនសិន ។ មួយរយៈកាលក្រោយមកទៀត វៀតណាមបានដកទ័ពចេញពីប្រទេសកម្ពុជា ដោយកៀរអ្នកទោសនិងប្រជាជនស៊ីវិលរាប់ពាន់នាក់យកទៅជាមួយផង ។ គ្មានការចរចាណាមួយត្រូវបានធ្វើឡើងទេ ។

វៀតណាមបានចោទខ្មែរក្រហមថា បានធ្វើការវាយប្រហារទៅលើខេត្តទាំងប្រាំបីរបស់ខ្លួនដែលស្ថិតនៅតាមបណ្តោយព្រំដែនជាប់កម្ពុជា ។ វៀតណាមបានជំរុញឲ្យមានការបង្កើតកម្លាំងបដិបក្ខ មួយដើម្បីធ្វើការបះបោរប្រឆាំងនឹងខ្មែរក្រហម ។ វៀតណាមក៏បានចាប់ផ្តើមហ្វឹកហ្វឺនជនកម្ពុជាដែលរស់នៅក្នុងប្រទេសវៀតណាម ឲ្យចូលរួមក្នុងប្រតិបត្តិការ

យោធា និងបង្កើតកម្លាំងស្នូលសម្រាប់របបថ្មីមួយ ។ ប្រទេសទាំងពីរបានប្រយុទ្ធគ្នាពេញមួយរយៈកាលនៃឆ្នាំ ១៩៧៨ ។

នៅថ្ងៃទី៣ ខែមេសា ឆ្នាំ១៩៧៨ វិទ្យុក្រុងហាណូយដែលផ្សាយជាភាសាខ្មែរបានអំពាវនាវឲ្យប្រជាជនកម្ពុជាទាំងអស់ក្រោកឈរឡើងប្រឆាំងនឹងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ។ វៀតណាមបានជ្រើសរើសប្រជាជនខ្មែរមួយចំនួនដែលបានភៀសខ្លួនទៅវៀតណាមឲ្យចូលបម្រើក្នុងជួរកងទ័ពដឹកនាំដោយវៀតណាម ។ ភាគច្រើននៃជនជាតិខ្មែរទាំងនេះគឺជាកម្មាភិបាល កងទ័ព និងប្រជាជនមកពីភូមិភាគបូព៌ា ។ មកត្រឹមពេលនេះមួយផ្នែកនៃភូមិភាគបូព៌ាស្ថិតនៅក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់វៀតណាម ហើយមួយផ្នែកទៀតស្ថិតនៅក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់កងកម្លាំងបះបោរដែលប្រឆាំងនឹងខ្មែរក្រហម ។

នៅថ្ងៃទី៣ ខែធ្នូ ឆ្នាំ១៩៧៨ វិទ្យុក្រុងហាណូយបានផ្សព្វផ្សាយពីការបង្កើតឡើងនូវរណសិរ្សសាមគ្គីសង្គ្រោះជាតិកម្ពុជា[២៥] ។ រណសិរ្សនេះដឹកនាំដោយសមមិត្ត ហេង សំរិន ដែលបានភៀសខ្លួនទៅវៀតណាមនៅចុងឆ្នាំ១៩៧៨ ។

មេបញ្ជាការទ័ពវៀតណាម វ៉ាន់ ទៀនយុង បានដឹកនាំធ្វើការវាយប្រហារយ៉ាងខ្លាំងក្លាមកលើកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ នៅថ្ងៃទី២៥ ខែធ្នូ ឆ្នាំ១៩៧៨ ។ ទ័ពរបស់ វ៉ាន់ ទៀនយុង បានវាយកាន់កាប់ខេត្តក្រចេះ ក្នុងរយៈពេលប្រាំថ្ងៃ និងខេត្តកំពង់ចាមក្នុងរយៈពេលមួយសប្តាហ៍ ។ បន្ទាប់មកនៅថ្ងៃទី៧ ខែមករា ឆ្នាំ១៩៧៩ កងទ័ពវៀតណាមនិងកងទ័ពរបស់រណសិរ្សសាមគ្គីសង្គ្រោះជាតិកម្ពុជាវាយដណ្តើមបានរដ្ឋធានីភ្នំពេញ និងស្ទើរតែផ្ទៃប្រទេសទាំងមូលក្នុងពេលបន្តបន្ទាប់មកទៀត ។ កងទ័ពទាំងពីរបានរៀបចំមហាសន្និបាតមួយ ដើម្បីបង្កើតក្រុមប្រឹក្សាប្រជាជនបដិវត្តន៍កម្ពុជាឲ្យធ្វើជារដ្ឋាភិបាលបណ្តោះអាសន្នក្រោមការដឹកនាំរបស់សមមិត្ត ហេង សំរិន ។

តាម៉ុក (ឈ្មោះដើម ឈិត ជឿន)

តាម៉ុកកើតឆ្នាំ១៩២៦ នៅខេត្តតាកែវ ។ តាម៉ុក បានបួសរៀនអស់ជាច្រើនឆ្នាំ ហើយបានរៀបការជាមួយប្អូនជីដូនមួយឈ្មោះ អ៊ុក ឃីម ហើយមានកូនបួននាក់ ។ ឆ្នាំ១៩៤៩ តាម៉ុក ធ្វើជាប្រធានឥស្សរៈស្រុក ក្នុងខេត្តតាកែវ ។ តាម៉ុក បានចូលជាសមាជិកក្រុមកុម្មុយនីស្តនៅ ឆ្នាំ១៩៦៣ ។ ពីឆ្នាំ១៩៦៨ ទៅឆ្នាំ១៩៧៨ តាម៉ុក ជាលេខាភូមិភាគនិរតី ។

នៅខែវិច្ឆិកា ឆ្នាំ១៩៧៨ តាម៉ុក ត្រូវបានតែងតាំងជាអនុលេខាទីពីរបក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជា ។ បន្ទាប់ពីការដួលរលំរបស់កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ តាម៉ុក មិនដែលស្នើសុំការលើកលែងទោស ហើយមិនដែលមានបំណងចុះចូលជាមួយរដ្ឋាភិបាលទេ ។ តាម៉ុក ត្រូវបានចាប់ខ្លួន ដោយកងទ័ពរាជរដ្ឋាភិបាលនៅក្បែរព្រំដែនថៃ នៅខែមីនា ឆ្នាំ១៩៩៩ ហើយដាក់ក្នុងមន្ទីរឃុំ ឃាំង ។ តាម៉ុក ស្លាប់ដោយសារជំងឺនៅថ្ងៃទី២១ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០០៦ ។

២. កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យក្រោយឆ្នាំ១៩៧៩

ដើមឆ្នាំ១៩៧៩ វៀតណាមបានជួយរៀបចំបង្កើតរបបថ្មីមួយនៅទីក្រុងភ្នំពេញដែលមានឈ្មោះថា “សាធារណរដ្ឋប្រជាមានិតកម្ពុជា” ។ របបនេះគ្រប់គ្រងប្រទេសកម្ពុជារហូតដល់វៀតណាម ដកទ័ពចេញមួយទសវត្សរ៍ក្រោយមកទៀតគឺនៅឆ្នាំ១៩៩០ ។ មេដឹកនាំនិងកងទ័ពរបស់កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យបានរត់ភៀសខ្លួនពីទីក្រុងភ្នំពេញទៅភាគពាយ័ព្យប្រទេសដោយថ្មើរជើង ឡាន និងរទេះភ្លើង ។ ខ្មែរក្រហមបានកៀរប្រជាជនរាប់ម៉ឺននាក់ដោយបង្ខំឲ្យទៅជាមួយខ្លួន ។ ក្នុងអំឡុងពេលនៃការជម្លៀសជាលើកទីពីរនេះ ប្រជាជនជាច្រើនបានស្លាប់ដោយសារអត់អាហារ ជំងឺ និងរបួស ។

ប្រជាជនជាច្រើនបានស្វះស្វែងរកផ្លូវត្រឡប់មកភូមិកំណើតរបស់ខ្លួនវិញ ។ សម្តេចព្រះនរោត្តម សីហនុ និងព្រះញាតិវង្សានុវង្សត្រូវបានជម្លៀសតាមយន្តហោះទៅប្រទេសចិន ។

ខ្មែរក្រហមបានរៀបចំអង្គការចាត់តាំងរបស់ខ្លួនឡើងវិញនៅតាមបណ្តោយព្រំដែនថៃ ដោយមានជំនួយយោធាពីបរទេស រួមមានមកពីប្រទេសចិននិងប្រទេសថៃ ។ រហូតដល់ឆ្នាំ១៩៩០ មហាសន្និបាតអង្គការសហប្រជាជាតិបានអនុញ្ញាតឲ្យតំណាងរបស់កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យបន្តកាន់កាប់អាសនៈរបស់កម្ពុជានៅអង្គការសហប្រជាជាតិ បើទោះបីជាមានការជំទាស់ពីសាធារណរដ្ឋប្រជាមានិតកម្ពុជានិងសម្ព័ន្ធមិត្តសង្គមនិយមរបស់ខ្លួនមួយចំនួនក៏ដោយ ។

ឆ្នាំ១៩៧៩ ខ្មែរក្រហមបានប្រកាសពីការបង្កើត "រណសិរ្សមហាសាមគ្គីជាតិ ស្នេហាជាតិ និងប្រជាធិបតេយ្យ" ប៉ុន្តែមិនបានទទួលការគាំទ្រពីប្រជាជនឡើយ ។ នៅពេលជាមួយគ្នានោះដែរ ចលនាតស៊ូមិនមែនកុម្មុយនីស្តដំបូងមួយ "រណសិរ្សជាតិរំដោះប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរ" ត្រូវបានបង្កើតឡើងដឹកនាំដោយសម្តេច សឺន សាន ដែលជាអតីតនាយករដ្ឋមន្ត្រីក្នុងសម័យសង្គមរាស្ត្រនិយម(១៩៥៥-១៩៧០)[២៦] ។

ក្រុមអ្នកតស៊ូរាជានិយមមួយ ដែលមានឈ្មោះថារណសិរ្សរួបរួមជាតិដើម្បីកម្ពុជាមួយឯករាជ្យ អព្យាក្រឹត សន្តិ និងសហប្រតិបត្តិ ហៅកាត់ថា "ហ្វុនស៊ីនប៉ិច" ក៏ត្រូវបានបង្កើតដែរ ក្នុងពេលបន្តបន្ទាប់គ្នានោះ ក្រោមព្រះរាជកិច្ចដឹកនាំរបស់សម្តេចព្រះនរោត្តម សីហនុ ។ នៅឆ្នាំ១៩៨២ ក្រុមរាជានិយមហ្វុនស៊ីនប៉ិច ក្រុមរណសិរ្សជាតិរំដោះ

ការវិលត្រឡប់របស់អ្នកដែលនៅរស់រានមានជីវិតបន្ទាប់ពីការដួលរលំរបស់ខ្មែរក្រហមនៅខែមករា ឆ្នាំ១៩៧៩

(រូបថតឯកសារសារមន្ទីរឧក្រិដ្ឋកម្មប្រល័យពូជសាសន៍ទួលស្លែង)

ប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរ និងក្រុមខ្មែរក្រហមបានរួបរួមគ្នាបង្កើតរដ្ឋាភិបាលចម្រុះត្រីភាគី ដែលមានសម្តេចព្រះនរោត្តម សីហនុ ជាប្រធាន ខៀវ សំផន ជាអនុប្រធាន និង សម្តេច សឺន សាន ជានាយករដ្ឋមន្ត្រី។ គោលបំណងរួមរបស់រដ្ឋាភិបាលនេះគឺដើម្បីប្រមូលកម្លាំងធ្វើការតស៊ូរំដោះប្រទេសកម្ពុជាពីការជ្រៀតជ្រែករបស់វៀតណាម ។ រដ្ឋាភិបាលចម្រុះត្រីភាគីដែលមានក្រុមខ្មែរក្រហមជាក្រុមធំជាងគេនោះ បានកាន់កាប់អាសនៈរបស់កម្ពុជានៅអង្គការសហប្រជាជាតិ ។

បន្ទាប់ពីការចរចាអស់រយៈពេលជាច្រើនឆ្នាំ ភាគីជម្លោះកម្ពុជាទាំងអស់បានយល់ព្រមចុះហត្ថលេខាលើកិច្ចព្រមព្រៀងសន្តិភាពនៅទីក្រុងប៉ារីសនៅថ្ងៃទី២៣ ខែតុលា ឆ្នាំ១៩៩១ ហើយយល់ព្រមឲ្យមានការរៀបចំការបោះឆ្នោតជាតិមួយ ក្រោមការត្រួតពិនិត្យរបស់អាជ្ញាធរបណ្តោះអាសន្នអង្គការសហប្រជាជាតិនៅកម្ពុជា ហៅកាត់ថា«អ៊ុនតាក់» ។ ក្រុមខ្មែរក្រហមបានធ្វើពហិការមិនចូលរួមការបោះឆ្នោតជាតិដែលរៀបចំឡើងដោយអ៊ុនតាក់ ហើយបដិសេធមិនព្រមរំសាយកងទ័ពរបស់ខ្លួនឡើយ ។ ក្រោយការបោះឆ្នោតជាសកលឆ្នាំ១៩៩៣ កងទ័ពខ្មែរក្រហមបានបន្តប្រយុទ្ធប្រឆាំងនឹងកងកម្លាំងរបស់រាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាដែលដឹកនាំដោយព្រះអង្គម្ចាស់ នរោត្តម រណប្ញទ្ធិ ជានាយករដ្ឋមន្ត្រីទីមួយ និងសម្តេច ហ៊ុន សែន ជានាយករដ្ឋមន្ត្រីទីពីរ អស់ជាច្រើនឆ្នាំបន្តទៀត ។

នៅខែសីហា ឆ្នាំ១៩៩៦ អៀង សារី បានចុះចូលជាមួយរាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា ដោយនាំទាំងកងទ័ពមួយចំនួនមកជាមួយផង ។ មេដឹកនាំជាន់ខ្ពស់ខ្មែរក្រហមមួយចំនួនទៀតដូចជា កែ ពក នួន ជា និង ខៀវ សំផន បានចុះចូលជាមួយរាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាក្នុងឆ្នាំ១៩៩៨ ។ បន្ទាប់ពី ប៉ុល ពត ទទួលមរណភាព នៅឆ្នាំ១៩៩៨ តាម៉ុក ជាមេខ្មែរក្រហមតែម្នាក់គត់ដែលបដិសេធមិនព្រមចុះចូលជាមួយរាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា ហើយត្រូវបានចាប់ខ្លួននៅខែមីនា ឆ្នាំ១៩៩៩ ។ ត្រឹមដំណាក់កាលនេះ មេដឹកនាំខ្មែរក្រហមដែលនៅរស់ទាំងអស់បានសារភាពចុះចាញ់ ឬត្រូវបានចាប់ខ្លួន ហើយចលនាខ្មែរក្រហមទាំងមូលបានដួលរលំជាស្ថាពរ ។ ប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរដែលរស់នៅតាមតំបន់ត្រួតត្រារបស់ខ្មែរក្រហមទាំងអស់បានធ្វើមាតុភូមិនិវត្តន៍ និងរួបរួមជាមួយរាជរដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាវិញ ។

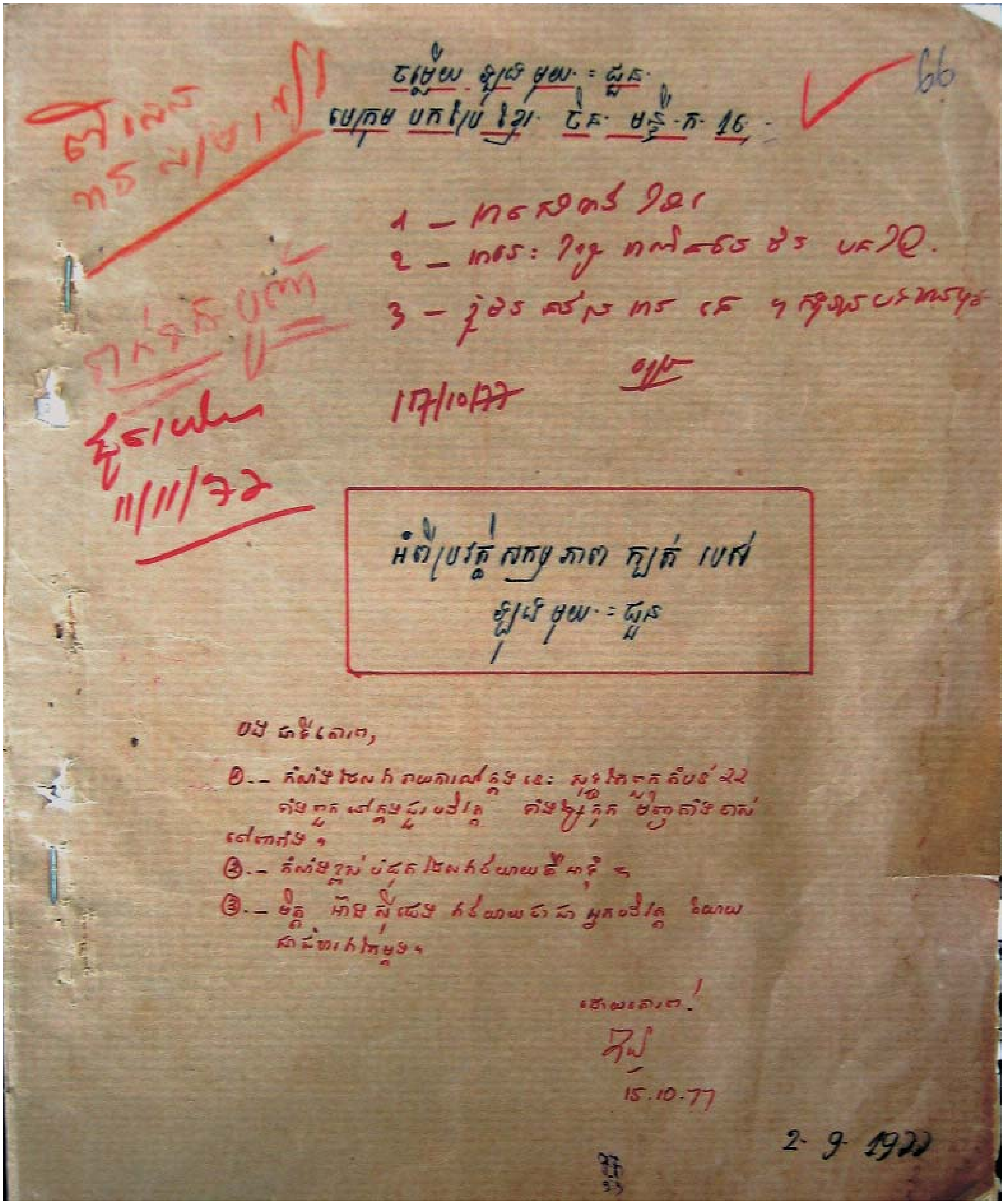
66

17/10/77

11/11/77

15.10.77

ឯកសារមួយនេះ និងឯកសារដែលនៅសេសសល់ដទៃទៀតបង្ហាញអំពីព័ត៌មានជាច្រើនអំពីរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ។ ឯកសារទាំងនេះបានឆ្លុះបញ្ចាំងយ៉ាងច្បាស់អំពីរបៀប និងមូលហេតុដែលប្រជាជនជាច្រើនបានស្លាប់បាត់បង់ជីវិត ។ នៅក្នុងន័យនេះ ឯកសារនីមួយៗតំណាងឲ្យជីវិតរបស់ប្រជាជនកម្ពុជាម្នាក់ដែលស្លាប់នៅក្នុងរបបខ្មែរក្រហម ។ មានឯកសាររបៀបនេះរាប់លានសន្លឹក ។

(មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា)

សេចក្ដីបញ្ចប់

ឧក្រិដ្ឋកម្មក្នុងរយៈកាលកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ គឺជាសោកនាដកម្មរបស់មនុស្សជាតិដ៏អាក្រក់បំផុតមួយក្នុងចំណោមសោកនាដកម្មទាំងឡាយនាសតវត្សរ៍ទី២០ ។ របបនេះបានសម្លាប់ជីវិតមនុស្ស អស់ប្រមាណពីរលាននាក់ហើយបន្សល់ទុកនូវស្ត្រីមេម៉ាយនិងកុមារកំព្រារាប់រយរាប់ពាន់នាក់ ។ ប្រជាជនខ្មែររាប់សែននាក់បានរត់ចេញពីប្រទេស ហើយបានក្លាយជាជនភៀសខ្លួន ។ គ្រាប់មីនរាប់លានគ្រាប់ត្រូវបានបង្កប់ដោយកងទ័ពខ្មែរក្រហមនិងកងកម្លាំងរបស់រដ្ឋាភិបាលដែលបានបណ្ដាលឲ្យប្រជាជនរាប់ពាន់នាក់ស្លាប់និងពិការ ចាប់តាំងពីទសវត្សរ៍ឆ្នាំ១៩៨០រហូតមក ។ ប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរជាច្រើនមានបញ្ហាជំងឺផ្លូវចិត្ត ដោយសារតែការបាត់បង់សមាជិកគ្រួសារ ដែលធ្វើឲ្យប៉ះទង្គិចដល់ផ្លូវចិត្តយ៉ាងខ្លាំង ។ កត្តាទាំងអស់នេះហើយជាមូលហេតុចម្បងមួយដែលនាំឲ្យមានភាពក្រីក្រក្នុងប្រទេសកម្ពុជានាពេលបច្ចុប្បន្ន ។

មេដឹកនាំខ្មែរក្រហមទាំងអស់មានគំនិតជ្រុលនិយមហួសហេតុ ដែលខ្លួនទទួលយកពីមនោគមវិជ្ជាកុម្មុយនីស្ដរបស់ចិន អតីតសហភាពសូវៀត និងវៀតណាម ។ មេដឹកនាំទាំងនេះបានបង្កើតឡើងនូវគោលនយោបាយជាច្រើនដែលប្រមាថជីវិតមនុស្ស និងបានធ្វើទុកបុកម្នេញនិងសម្លាប់រង្គាលប្រជាជនយ៉ាងច្រើនសន្ធឹកសន្ធាប់ ។ មេដឹកនាំខ្មែរក្រហមទាំងនេះយល់ឃើញថា បដិវត្តន៍របស់ខ្លួនគឺជាផ្លូវតែមួយគត់ដែលអាចនាំកម្ពុជាទៅកាន់ឯករាជ្យភាពនិងសមភាពសង្គម ។ មេដឹកនាំខ្មែរក្រហមទាំងនេះបានអះអាងថាបដិវត្តន៍របស់ខ្លួនមិនបានយកគំរូតាមមនោគមវិជ្ជាខាងក្រៅណាមួយទេ ទោះបីជាខ្លួនពិតជា បានចម្លងតាមមនោគមវិជ្ជារបស់អតីតសហភាពសូវៀតនិងចិន ដូចជាសមូហភាវូបនីយកម្ម ការជម្លៀសប្រជាជនចេញពីទីក្រុងនិងទីប្រជុំជន ផែនការបួនឆ្នាំ និងបដិវត្តន៍មហាលោតផ្លោះមហាអស្ចារ្យក៏ដោយ ។

ខ្មែរក្រហមមិនឲ្យតម្លៃទៅលើការសិក្សានៅតាមសាលាទេ ។ មានតែមេដឹកនាំខ្មែរក្រហមមួយចំនួនតូចប៉ុណ្ណោះដែលមានកម្រិតវប្បធម៌ខ្ពស់ ហើយក្រៅពីនេះសុទ្ធតែជាមនុស្សដែលគ្មានបទពិសោធន៍ក្នុងការដឹកនាំរដ្ឋ ។ កម្មាភិបាលថ្នាក់ក្រោមភាគច្រើនជាមនុស្សមិនចេះអក្សរ ឬចេះអាននិងសរសេរបន្តិចបន្តួច ។ ទោះជាមានឧបសគ្គយ៉ាងនេះក្តី ក៏ខ្មែរក្រហមតែងតែមានមហិច្ឆតាចង់សម្រេចកិច្ចការធំក្នុងរយៈពេលដ៏ខ្លីដោយមិនបានពិចារណាអំពីធនធានដែលមាន ឬលទ្ធផលដែលចេញមកពីគោលនយោបាយទាំងនេះឡើយ ។ ក្នុងន័យនេះ ខ្មែរក្រហមបានប្រែក្លាយប្រទេសទាំងមូលទៅជាវាលស្រែហើយប្រែក្លាយប្រជាជនទាំងអស់ឲ្យទៅជាកសិករនិងជាអ្នកទោសរបស់អង្គការ ។

សិទ្ធិនិងតម្រូវការជាមូលដ្ឋានរបស់ប្រជាជនមិនត្រូវបានយកចិត្តទុកដាក់ ។ ទ្រព្យសម្បត្តិឯកជនត្រូវបានរឹបអូស ។ សាសនា ក្រដាសប្រាក់ និងប្រពៃណីទំនៀមទម្លាប់បានក្លាយទៅជារបស់ឥតប្រយោជន៍ ។ ទំនាក់ទំនងជាមួយអន្តរជាតិស្ទើរតែត្រូវបានកាត់ផ្ដាច់ទាំងស្រុង ។ របបនេះមិនអនុញ្ញាតឲ្យមានការរិះគន់ចំពោះថ្នាក់ដឹកនាំ ឬគោលនយោបាយរបស់ជាតិសូម្បីតែបន្តិចបន្តួចក៏ដោយ ។ ខ្មែរក្រហមបានចាត់ទុកអ្នកចេះដឹង អ្នករដ្ឋការរបស់របបចាស់ និងអ្នកដែលប្រឆាំងនឹងនយោបាយរបស់ខ្លួនថាជាសត្រូវរបស់រដ្ឋ ឬជាជនក្បត់បដិវត្តន៍ដែលត្រូវតែកម្ទេចចោល ។ មិនមានការលើកលែងទោសហើយក៏មិនមានការផ្សះផ្សាជាតិដែរនៅក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ។ ខ្មែរក្រហមបានប្រែក្លាយប្រទេសឲ្យទៅជាជំរំឃុំឃាំងដ៏ធំមួយ ដែលក្រោយមកបានក្លាយទៅផ្នូររបស់ប្រជាជនខ្មែរជិតពីរលាននាក់ ដែលរួមបញ្ចូលទាំងកម្មាភិបាលនិងថ្នាក់ដឹកនាំជាន់ខ្ពស់របស់ខ្លួនមួយចំនួនផង ។

ឧបសម្ព័ន្ធ

វិន័យសម្រាប់អ្នកយាមនៅមន្ទីរស-២១

១. អំពីវិន័យការពារខ្មាំង

- ពេលយាម មិនឲ្យអង្គុយបុផ្អែក និងមិនឲ្យសរសេរអ្វីទាំងអស់ ត្រូវដើរចុះឡើងតាមមុខសញ្ញារបស់ខ្លួន ។ ពេលយាម មិនឲ្យសួរឈ្មោះខ្មាំងដាច់ខាត នៅក្នុងបន្ទប់ឬក្នុងផ្ទះ ។
- ពេលយាម មិត្តណាមានភារកិច្ចយាម មិនឲ្យដើរចោលកន្លែងយាម ។ ពេលយាម មិនឲ្យមិត្តណាគ្មានភារកិច្ចយាមចូលលុកលុយ បើកទ្វារឬបង្អួចមើលអ្នកទោសដាច់ខាត ។
- ចំពោះអ្នកទោសដែលជាប់ឃុំឃាំង បើទោះស្គាល់ឬមិនស្គាល់ មិនឲ្យសាកសួរជាដាច់ខាត ។
- ចំពោះខ្មាំងដែលជាប់នៅកន្លែងយើង មិនអនុញ្ញាតឲ្យសម្លុតឬវាយដាច់ខាត ។ បើខ្មាំងសេរី អ្នកយាមនិយាយមិនស្តាប់ ស្នើរាយការណ៍ជាបន្ទាន់ឲ្យអ្នកទទួលខុសត្រូវជាផ្ទាល់ឬជាក្រដាស ។
- បើខ្មាំងវាមានសកម្មភាពវាយសោ ចាក់សោ ចង់ក អារក អារដៃ បំរុងនឹងលេបខ្មៅ និងមានប្រតិកម្មផ្សេងៗ ត្រូវមានវិធានការជាបន្ទាន់ ដាក់ខ្នោះដៃមកក្រោយ ហើយរាយការណ៍ឲ្យអ្នកទទួលខុសត្រូវជាបន្ទាន់ដែរ ។
- ពេលខ្មាំងរត់រួច ត្រូវរាយការណ៍ជាបន្ទាន់ ត្រូវតាមចាប់ភ្លាម មានវិធានការភ្លាម ។
- ពេលយាមល្បាតការពារ កម្មាភិបាលក្រុមកងហា ត្រូវមានមុខនៅកន្លែងយាមតាមមុខសញ្ញារបស់ខ្លួនដែលបក្សប្រគល់ឲ្យ ។
- ពេលយាម កម្មាភិបាលមិនឲ្យលួចដេកឬអង្គុយផ្អែក ត្រូវដើរត្រួតពិនិត្យឲ្យជាប់ជាប្រចាំ ។
- ពេលយាម កម្មាភិបាលនិងយុទ្ធជនត្រូវឆែកឆេរគ្រប់ពេលវេលា តាមការកំណត់ឲ្យបានដាច់ខាត គឺ២៤ម៉ោងឆែកបួនដងជាកំហិតគឺ ៖ ព្រឹកពេលម៉ោង៦ម្តង ម៉ោង១១ថ្ងៃត្រង់ម្តងទៀត ល្ងាចម៉ោង៦ម្តង និងយប់ម៉ោង១១ម្តងទៀត ។
- ពេលឆែកដោះខោអាវវាហើយ ត្រូវឲ្យវាស្លៀកពាក់វិញ ទើបអ្នកឆែកចេញពីបន្ទប់ ។
- ចំពោះខោអាវខ្មាំង ត្រូវឲ្យវាស្លៀកពាក់ទាំងអស់ មិនឲ្យដោះចេញពីខ្លួនឡើយ ។
- ពេលយាមល្បាត កម្មាភិបាលត្រូវកាន់កូនសោដោយខ្លួនឯង មិនបណ្តែតបណ្តោយតាមចិត្តខ្លួន ឱ្យល ។ ដាច់ខាតមិនឲ្យបាត់កូនសោ បើបាត់កូនសោមិនត្រូវអារទេ ត្រូវរកកូនឲ្យឃើញ ហើយត្រូវរាយការណ៍ អ្នកទោសរត់រួចកន្លែងបាត់កូនសោ ត្រូវទទួលខុសត្រូវចំពោះសមូហភាព ។
- ពេលយាម ត្រូវស្លៀកពាក់ជាឯកសណ្ឋានយោធា មិនអនុញ្ញាតឲ្យស្លៀកខោខ្លីឬដោះអាវ ។

២. អំពីសោរខ្នោះ

- ចាក់សោខ្មាំងត្រូវពិនិត្យសោ កង រនង ឲ្យបានល្អិត ទើបដោះខ្នោះដៃ ស្រាយមុខ ។
- ពេលចាក់សោខ្មាំង កង រនង ត្រូវយកចេញពីក្នុងបន្ទប់មកទុកខាងក្រៅ មិនត្រូវឲ្យទុកខាងក្នុងទេ ។
- ចាក់សោខ្មាំងយកមកចាក់អាចម៍ ត្រូវដាក់ច្រវាក់ដៃម្ខាងនិងជើងម្ខាងទៀត យើងមិនត្រូវដើរឆ្ងាយពីខ្មាំងទេ ។
- ខ្មាំងដែលយកមកពីកន្លែងសួរចម្លើយវិញ ត្រូវឆែកឆេរខ្លួនវាឲ្យបានមធ្យ័តនិងនៅពេលប្តូរយាម ទាំងកងរនង ។
- ច្រវាក់ត្រូវចាក់ឲ្យខ្លី យ៉ាងវែងកន្លះម៉ែត្រ បើករណីពិសេស ត្រូវខាងលើសម្រេច ។

៣. ខាងវិធានការ

- ខ្មាំងវានៅតាមផ្ទះ មិនឲ្យវាទាក់ទងគ្នាបានទេ ។
- ខ្មាំងដែលនៅកន្លែងយើង គឺដាច់ខាតមិនឲ្យវានិយាយគ្នា ។
- ចំពោះអ្នកដែលមានភារកិច្ចខាងក្នុង គឺដាច់ខាតមិនអនុញ្ញាតឲ្យដើរចេញមកក្រៅទេ ប្រយ័ត្នខ្មាំង វាទាក់ទងគ្នាបានឬខ្មាំងវាមានប្រតិកម្មផ្សេងៗ ។
- នៅតាមផ្ទះនីមួយៗ ត្រូវមានបញ្ជីឈ្មោះខ្មាំងនិងលេខបន្ទប់ ។
- ចំពោះអាវុធ ពេលយាមត្រូវដោះគ្រាប់ចេញពីបង់ដែលជាប់អាវុធ តែចំពោះបង់ដែលជាប់នឹងកាសែតត្រូវមានគ្រាប់ពេញ ។
- អ្នកយាមជាប់ជាមួយខ្មាំងខាងក្នុង មិនឲ្យកាន់អាវុធ អនុញ្ញាតឲ្យកាន់ដំបង ។
- អាវុធត្រូវមានអ្នកកាន់ច្បាស់លាស់ ។
- មិនត្រូវទុកអាវុធចោល ត្រូវកាន់ជាប់នឹងខ្លួន ។
- មិនត្រូវទុកអាវុធនៅក្បែរខ្មាំងឬស្ពាយអាវុធទៅឈរជិតខ្មាំង ។
- ប្តូរយាមត្រូវប្រគល់ភារកិច្ចច្បាស់លាស់ និងរាយការណ៍ពីសភាពការណ៍អ្នកទោសនិងសភាពការណ៍ផ្សេងៗទៀតឲ្យទៅអ្នកយាមថ្មី ។
- ពេលប្តូរយាម ទើបអនុញ្ញាតឲ្យយកគុងអាចម៍និងគុងនោម និងដែកឆេះ ។ ភារកិច្ចនេះ អ្នកប្តូរយាមបំពេញហើយអ្នកយាមចាស់មិនទាន់ឲ្យទៅណាទេ ទាល់តែអ្នកប្តូរយាមបំពេញភារកិច្ចខ្លួនជាដំបូងនេះហើយ ។

គន្ថនិទ្ទេស

ឯកសារបណ្ណសារដ្ឋាន

ឯកសារភាគច្រើនដែលត្រូវបានយកមកប្រើក្នុងការសរសេរអត្ថបទនេះ គឺយកចេញពីបណ្ណសារដ្ឋាននិងបណ្ណាល័យរបស់មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា ដែលជាឃ្លាំងតម្កល់ឯកសារដើមពីរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យធំជាងគេបង្អស់នៅលើពិភពលោក ។ ឯកសារដែលត្រូវបានជ្រើសរើសយកមកធ្វើជាឯកសារយោង រួមមាន ៖

- ប្រវត្តិរូបរបស់អតីតកម្មាភិបាលខ្មែរក្រហម
- ចម្លើយសារភាពនិងបញ្ជីរាយនាមអ្នកទោសដែលត្រូវបានសម្លាប់នៅមន្ទីរស-២១
- រដ្ឋធម្មនុញ្ញនិងគោលនយោបាយរបស់កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ
- សៀវភៅទង់បដិវត្តន៍និងយុវជនយុវនារីបដិវត្តន៍ (ទស្សនាវដ្ដីរបស់កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ)
- កំណត់ហេតុស្ដីពីកិច្ចប្រជុំគណៈអចិន្ត្រៃយ៍បក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជា
- ពាក្យស្លោកនិងចម្រៀងរបស់កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ
- ផែនទីកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ
- រូបថតដើមរបស់កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ និង
- សៀវភៅសិក្សាពីរបបមុនៗ ។

បន្ថែមពីលើនេះ ព័ត៌មានមួយចំនួនទៀតត្រូវបានដកស្រង់ចេញពីទស្សនាវដ្ដីប្រចាំខែរបស់មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា "ទស្សនាវដ្ដីស្វែងរកការពិត" កាលប្រវត្តិកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ សារព័ត៌មាន និងអត្ថបទតែងសេចក្ដីដែលបានចូលរួមការប្រកួតប្រជែងក្នុងកម្មវិធី "វេទិកាថែរក្សាប្រវត្តិសាស្ត្រកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ" ដែលរៀបចំដោយមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជាសហការជាមួយសមាគមអ្នកនិពន្ធខ្មែរ ព្រមទាំងអត្ថបទសម្ភាសន៍ ។

សៀវភៅបោះពុម្ពនិងអត្ថបទ

អេលីហ្សាបែត បេកក័រ, "នៅពេលដែលសង្គ្រាមរលត់ទៅៈ កម្ពុជានិងបដិវត្តន៍ខ្មែរក្រហម" (បកប្រែជាភាសាខ្មែរ) ភ្នំពេញ, មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា, បោះពុម្ពឆ្នាំ២០០៥ ។

ណាយ៉ាន់ ចាន់ដា, "សត្រូវបងប្អូនឯងៈ សង្គ្រាមបន្ទាប់ពីសង្គ្រាម" បោះពុម្ពនៅញូវយ៉ក ដោយរោងពុម្ព Macmillan ឆ្នាំ១៩៨៦ ។

ដេវីដ ឆេនដល័រ, "បងធំទីមួយៈ ប្រវត្តិរូបនយោបាយរបស់ ប៉ុល ពត" Boulder, CO: Westview Press, បោះពុម្ពឆ្នាំ១៩៩២ ។

______ "សោកនាដកម្មនៃប្រវត្តិសាស្ត្រខ្មែរៈ នយោបាយ សង្គ្រាម និងបដិវត្តន៍ ពីឆ្នាំ១៩៤៥" New Haven and London: Yale University Press, បោះពុម្ពឆ្នាំ១៩៩១ ។

______ «សំឡេងពីមន្ទីរស-២១៖ ភាពព្រឺខ្លាចនិងប្រវត្តិក្នុងគុកសម្ងាត់របស់ ប៉ុល ពត» អត្ថបទបកប្រែទី៣, ភ្នំពេញ, មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា, បោះពុម្ពឆ្នាំ២០០៣ ។

ឆាំង យុ «តើខ្ញុំរស់រានមានជីវិតពីរបបខ្មែរក្រហមដោយរបៀបណា?» អត្ថបទចេញផ្សាយក្នុងកាសែតភ្នំពេញប៉ុស្តិ៍, លេខចេញផ្សាយថ្ងៃទី៨-២១ ខែមេសា ឆ្នាំ២០០៥ ។

______ «ទួលពិសពុលដែលជាគុកទួលស្លែង» អត្ថបទចុះផ្សាយក្នុងកាសែតភ្នំពេញប៉ុស្តិ៍, លេខចេញផ្សាយថ្ងៃទី៣-១៥ ខែមីនា ឆ្នាំ១៩៩៧ ។

______ «តួនាទីរបស់អាស៊ាននៅក្នុងដំណើរការតុលាការកាត់ទោសខ្មែរក្រហម» សុន្ទរកថានៅវិទ្យាស្ថានសិក្សាស្រាវជ្រាវអាស៊ីអាគ្នេយ៍, សិង្ហបុរី, ថ្ងៃទី១ ខែកក្កដា ឆ្នាំ២០០៥ ។

វេនី ខកហ្គៀល, ប៉ាង ពីរិន, រ៉ា នៃរ៉ាន់, និង ស៊ឹម សុភ័ក្រ្ត, «ជីវិតក្នុងភាពនឹងថ្កល់៖ រូបថតសេសសល់ពីអំពើប្រល័យពូជសាសន៍នៅកម្ពុជា» អត្ថបទបោះពុម្ពផ្សាយទី៦របស់មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា, បោះពុម្ពនៅភ្នំពេញ ឆ្នាំ២០០៤ ។

អៀ ម៉េងទ្រី, «ចំណងឧក្រិដ្ឋកម្ម៖ ប្រព័ន្ធសន្តិសុខភូមិភាគនិរតីរបស់ខ្មែរក្រហម» អត្ថបទបោះពុម្ពផ្សាយទី៧របស់មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា, បោះពុម្ពនៅភ្នំពេញ, ឆ្នាំ២០០៥ ។

អៀ ម៉េងទ្រី និង ស៊ឹម សូរិយា, «ជនរងគ្រោះនិងជនដៃដល់?៖ កសិណសាក្សីកម្មាភិបាលខ្មែរក្រហមវ័យក្មេង» អត្ថបទបោះពុម្ពផ្សាយលើកទី១របស់មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា, បោះពុម្ពនៅភ្នំពេញ, ឆ្នាំ២០០១ ។

Heder, Stephen & Brian D. Tittemore. «បេក្ខជនប្រាំពីរនាក់សម្រាប់ការកាត់សេចក្តី» អត្ថបទបោះពុម្ពផ្សាយលើកទី៤របស់មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា, បោះពុម្ពនៅភ្នំពេញ ឆ្នាំ២០០៤ ។

ហ៊ុន សែន, «១០ឆ្នាំនៃដំណើរកម្ពុជា ១៩៧៩-១៩៨៩» រដ្ឋាភិបាលសាធារណរដ្ឋប្រជាមានិតកម្ពុជា, បោះពុម្ពនៅភ្នំពេញ ឆ្នាំ១៩៨៩ ។

______ «១៣សតវត្សរ៍នៃដំណើរកម្ពុជា» ការផ្សាយរបស់កាសែតប្រជាជន, បោះពុម្ពនៅភ្នំពេញ ឆ្នាំ១៩៩១ ។

ហ៊ុយ វណ្ណៈ, «កងពលខ្មែរក្រហមលេខ៧០៣៖ ពីជ័យជម្នះឆ្ពោះទៅការបំផ្លាញខ្លួនឯង» អត្ថបទបោះពុម្ពផ្សាយលើកទី៣របស់មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា, បោះពុម្ពនៅភ្នំពេញ ឆ្នាំ២០០៣ ។

ប៊ែន ឃៀនិន «តើ ប៉ុល ពត ឡើងកាន់អំណាចដោយរបៀបណា៖ ប្រវត្តិចលនាកុម្មុយនិស្តនៅកម្ពុជា ១៩៣០-១៩៧៥» New Haven and London, Yale University Press, បោះពុម្ពឆ្នាំ១៩៩៦ ។

______ «របប ប៉ុល ពត៖ ជាតិសាសន៍ អំណាច និងអំពើប្រល័យពូជសាសន៍នៅកម្ពុជាក្រោមរបបខ្មែរក្រហម ១៩៧៥-១៩៧៩» New Haven and London: Yale University Press, បោះពុម្ពឆ្នាំ១៩៩៦ ។

Locard, Henri. «កូនសៀវភៅក្រហមរបស់ ប៉ុល ពត៖ ពាក្យអង្គការ» Bangkok: silkworm Books, បោះពុម្ពឆ្នាំ២០០៤ ។

ភ្នាក់ងារស៊ើបការសម្ងាត់របស់សហរដ្ឋអាមេរិក «កម្ពុជា៖ ការបាត់បង់ចំនួនប្រជាជន» ចេញផ្សាយខែឧសភា ឆ្នាំ១៩៨០ ។

វ៉ាន់ ណាត, «រូបគំនូរអ្នកទោសម្នាក់នៅក្នុងគុក៖ មួយឆ្នាំក្នុងមន្ទីរស-២១របស់ខ្មែរក្រហម» Bangkok: White Lotus, បោះពុម្ពឆ្នាំ១៩៩៨ ។

ម៉ៃឃើល វីកឃីរី «កម្ពុជាពីឆ្នាំ១៩៧៥ដល់ឆ្នាំ១៩៨២» បោះពុម្ពនៅបាងកក ដោយរោងពុម្ព O.S., បោះពុម្ពឆ្នាំ១៩៨៤ ។

ពិន យ៉ាថៃ, «ជីវិតកូនថ្ងៃ កូនត្រូវតែរស់៖ សោកនាដកម្មដ៏ជាក់ស្តែងក្នុងរបបខ្មែរក្រហម» (អត្ថបទបកប្រែ) ការបោះពុម្ពផ្សាយរបស់គ្រឹះស្ថានបោះពុម្ពផ្សាយ SIPAR បោះពុម្ពនៅភ្នំពេញ ឆ្នាំ២០០៣ ។

អ៊ីសា ឧស្មាន «អ៊ូគូបះ៖ យុត្តិធម៌របស់ជនជាតិចាមក្រោមរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ» អត្ថបទបោះពុម្ពលើកទី២ របស់មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា, បោះពុម្ពនៅភ្នំពេញ ឆ្នាំ២០០២ ។

______ «ការបះបោររបស់ជនជាតិចាម៖ ជនជាតិចាមនិងជនជាតិខ្មែរក្រោមរបបខ្មែរក្រហម» អត្ថបទបោះពុម្ពផ្សាយលើកទី៩របស់មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា, បោះពុម្ពនៅភ្នំពេញ ឆ្នាំ ២០០៦ ។

សន្ទានុក្រម

[១] ការកំណត់តួលេខអំពីចំនួនប្រជាជនកម្ពុជា ដែលបានស្លាប់ក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យមានភាពខុសៗគ្នា ។ របបសាធារណរដ្ឋប្រជាមានិតកម្ពុជា(១៩៧៩-១៩៨៩) តាមរយៈការស្រង់ស្ថិតិតាមគ្រួសារទូទាំងប្រទេសបានអះអាងថា ប្រជាជនកម្ពុជាជាង៣លាន៣សែននាក់បានស្លាប់ក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ។ នៅក្នុងសៀវភៅ«របប ប៉ុល ពតៈ ជាតិសាសន៍ អំណាច និងអំពើប្រល័យពូជសាសន៍នៅកម្ពុជាក្រោមរបបខ្មែរក្រហម ១៩៧៥-១៩៧៩» (New Haven and London ការបោះពុម្ពផ្សាយរបស់សាកលវិទ្យាល័យយ៉េល ឆ្នាំ១៩៩៦) ប្រវត្តិវិទូ ប៊ែន គៀនិន បានប៉ាន់ស្មានថាមានមនុស្សចំនួន១លាន៥សែននាក់បានស្លាប់ក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ។ ការកំណត់ចំនួនមនុស្សស្លាប់របស់ប្រវត្តិវិទូ ប៊ែន គៀនិន ផ្អែកទៅលើបទសម្ភាសន៍ជាមួយប្រជាជន៥០០នាក់ ក្នុងឆ្នាំ១៩៨០ ដែល១០០នាក់ជាជនភៀសខ្លួននៅប្រទេសបារាំងក្នុងឆ្នាំ១៩៧៩ ហើយក្រៅពីនេះជាអ្នករស់នៅក្នុងប្រទេស ។ ក្រោយមក ប្រវត្តិវិទូ ប៊ែន គៀនិន បាននិយាយថា យោងតាមការគណនារបស់អ្នកប្រជាសាស្ត្រ ចំនួនប្រជាជនដែលស្លាប់គឺមានក្នុងរង្វង់មួយលានប្រាំពីរសែននាក់ ។ ទីភ្នាក់ងារសេ-អ៊ី-អា នៅក្នុងរបាយការណ៍មួយដែលមានចំណងជើងថា «កម្ពុជាៈ ការបាត់បង់ចំនួនប្រជាជន» (លេខចេញផ្សាយខែឧសភា ឆ្នាំ១៩៨០) បានសន្និដ្ឋានថាប្រជាជនកម្ពុជាប្រមាណមួយលានបួនសែននាក់បានស្លាប់ក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ។ ប្រវត្តិវិទូ ម៉ៃឃើល វីកឃើរី បានអះអាងថាប្រជាជនខ្មែរ ដែលស្លាប់ក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យមានចំនួនប្រហែល៧សែន៤ម៉ឺននាក់ ។ ការសិក្សារបស់លោកផ្អែកទៅលើការស្រង់ស្ថិតិចំនួនប្រជាជនឡើងវិញ ដោយប្រៀបធៀបចំនួនប្រជាជនមុនឆ្នាំ១៩៧៥និងចំនួនប្រជាជនក្រោយឆ្នាំ១៩៧៩ ហើយដកចំនួនមនុស្សស្លាប់តាមធម្មជាតិពីចំនួនមនុស្សស្លាប់សរុប ។ (កម្ពុជាពីឆ្នាំ១៩៧៥ដល់ឆ្នាំ១៩៨២, Bangkok: O.S. Printing House, បោះពុម្ពឆ្នាំ១៩៨៤ ។)

[២] ឧបទ្វីបឥណ្ឌូចិនគឺជាឈ្មោះដែលអាណានិគមបារាំងដាក់ឲ្យប្រទេសបីដែលខ្លួនគ្រួតគ្រា រួមមានប្រទេសវៀតណាម ប្រទេសឡាវ និងប្រទេសកម្ពុជា ។ សង្គ្រាមឥណ្ឌូចិនលើកទីមួយបានចាប់ផ្តើមពីឆ្នាំ១៩៤៦ដល់ឆ្នាំ១៩៥៤ រវាងបារាំងនិងចលនាតស៊ូវៀតណាម(វៀតមិញ)ដឹកនាំដោយ ហូ ជីមិញ ។ ជម្លោះនេះបានរីករាលដាលលើផ្ទៃប្រទេសទាំងមូល ហើយបានរាលដាលដល់ប្រទេសកម្ពុជានិងប្រទេសឡាវ ។

[៣] បក្សនេះត្រូវបានបង្កើតឡើងដោយ ហូ ជីមិញ នៅពេលដែលលោកកំពុងរស់នៅទីក្រុងហុងកុង ។ មុនដំបូងបក្សនេះមានឈ្មោះថាបក្សកុម្មុយនីស្តវៀតណាម ហើយឈ្មោះនេះត្រូវបានប្តូរមកជាបក្សកុម្មុយនីស្តឥណ្ឌូចិននៅខែកុម្ភៈ ឆ្នាំ១៩៣០ ។

[៤] ដើម្បីពង្រឹងចលនាតស៊ូប្រឆាំងនឹងអាណានិគមបារាំងឲ្យកាន់តែខ្លាំងក្លាថែមទៀត និងទទួលបានការគាំទ្រពីប្រជាជននៅឆ្នាំ១៩៥១ វៀតណាមបានបំបែកបក្សកុម្មុយនីស្តឥណ្ឌូចិនជាបីបក្ស ដែលតំណាងឲ្យប្រទេសទាំងបីក្នុងឧបទ្វីបឥណ្ឌូចិនៈ បក្សពលករវៀតណាម បក្សប្រជាជនបដិវត្តន៍ខ្មែរ និងបក្សប្រជាជនបដិវត្តន៍ឡាវ ។ ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី ចលនាតស៊ូក្នុងប្រទេសទាំងបីស្ថិតក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់វៀតណាមដដែល ។

[៥] សម្ព័ន្ធដើម្បីឯករាជ្យវៀតណាម ហៅកាត់ថា«វៀតមិញ» ត្រូវបានបង្កើតឡើងដោយ ហូ ជីមិញ នៅឆ្នាំ១៩៤១ ដើម្បីទាមទារឯករាជ្យពីអាណានិគមបារាំង ។

[៦] កិច្ចព្រមព្រៀងនេះត្រូវបានធ្វើឡើងនៅឯសន្និសីទទីក្រុងហ្សឺណែវឆ្នាំ១៩៥៤ ក្នុងការបញ្ចប់ជម្លោះនិងនាំមកវិញនូវសន្តិភាពក្នុងឧបទ្វីបឥណ្ឌូចិន ។

[៧] មិនទាន់មានឯកសារណាមួយបញ្ជាក់ឲ្យបានច្បាស់អំពីមូលហេតុនៃការបាត់ខ្លួនរបស់ ទូ សាមុត នៅឡើយទេ ។

[៨] សមាសភាពសមាជិកគណៈរដ្ឋមន្ត្រីនៃរាជរដ្ឋាភិបាលរួបរួមជាតិកម្ពុជា សមាសភាពទាំងនោះរួមមានៈ សម្តេច ប៉ែន នុត (នាយករដ្ឋមន្ត្រី), ខៀវ សំផន (ឧបនាយករដ្ឋមន្ត្រីនិងជារដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងការពារ ជាតិ), សារិន ឆាក (រដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងការ បរទេស), ហ៊ូ យន់ (រដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងមហាផ្ទៃទទួលបន្ទុករៀបចំជនបទនិងសហករណ៍), ហ៊ូ នឹម (រដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងព័ត៌មាននិងឃោសនាការ), ចៅ សេង (រដ្ឋមន្ត្រីទទួលបន្ទុកបេសកកម្មពិសេស), ចាន់ យូរ៉ាន់ (រដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងអប់រំជាតិនិងយុវជន), ង៉ោ ហ៊ូ (រដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងសុខាភិបាល កិច្ចការសាសនា និងសង្គមកិច្ច), ដួន មុំ (រដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងសេដ្ឋកិច្ចនិងហិរញ្ញវត្ថុ), ឧត្តមសេនីយ៍ ដួង សំអុល (រដ្ឋមន្ត្រីទទួលបន្ទុកភស្តុភារយោធា និងគ្រឿងសព្វាវុធ), ហួត សម្បត្តិ (រដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងសាធារណការទូរគមនាគមន៍និងសាងសង់), ជា សាន (រដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងយុត្តិធម៌ និងកំណែទម្រង់តុលាការ), គាត ឈន់ (រដ្ឋមន្ត្រីស្តីការគណៈរដ្ឋមន្ត្រី, ជួន ប្រសិទ្ធ (រដ្ឋមន្ត្រី ទទួលបន្ទុកសម្របសម្រួលការខិតខំប្រឹងប្រែងតស៊ូដើម្បីរំដោះជាតិ), ព្រះអង្គម្ចាស់ នរោត្តម ភូរិស្សរា (រដ្ឋមន្ត្រីកិត្តិយស), គង់ សុផល (អនុរដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងការពារជាតិ), ប៉ុក ដឹសកុមារ (អនុរដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងការបរទេស), វ៉ាន់ ពីនី (អនុរដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងការបរទេស), សុក ធួក (អនុរដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងមហាផ្ទៃទទួលបន្ទុករៀបចំជនបទនិងសហករណ៍), ទីវ អុល (អនុរដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងព័ត៌មាននិងឃោសនាការ), អៀង ធីរិទ្ធ (អនុរដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងអប់រំជាតិនិងយុវជន), ជូ ជេត (អនុរដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងសុខាភិបាល កិច្ចការសាសនា និងសង្គមកិច្ច), និង កុយ ធួន (អនុរដ្ឋមន្ត្រី ក្រសួងសេដ្ឋកិច្ចនិងហិរញ្ញវត្ថុ) ។ ស្ទើរតែគ្រប់សមាជិកគណៈរដ្ឋមន្ត្រីទាំងនេះមានតែឈ្មោះប៉ុណ្ណោះ ។ អ្នកដែលមានសិទ្ធិសម្រេចកិច្ចការគ្រប់ បែបយ៉ាងគឺគណៈអចិន្ត្រៃយ៍បក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជាដែលមាន ប៉ុល ពត ជា លេខា និង នួន ជា ជាអនុលេខា ។ ឯកសារលេខ D24008 ក្នុងបណ្ណសារដ្ឋានរបស់មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា ។

[៩] ខ្មែរហាណូយគឺជាជនជាតិខ្មែរដែលធ្លាប់រស់នៅប្រទេសវៀតណាមតាំងពីទសវត្សរ៍ឆ្នាំ១៩៥០ ។ អ្នកទាំងនេះបានវិលត្រឡប់មកកម្ពុជាវិញក្នុងអំឡុងពេលសង្គ្រាម(១៩៧០ - ១៩៧៥) ដើម្បីជួយខ្មែរក្រហមប្រយុទ្ធប្រឆាំងនឹងរដ្ឋាភិបាលសាធារណរដ្ឋខ្មែរ ។

[១០] មុនទទួលបានជ័យជម្នះ ខ្មែរក្រហមបានប្រកាសថាខ្លួននឹងធ្វើការប្រហារជីវិតមន្ត្រីជាន់ខ្ពស់របស់រដ្ឋាភិបាលសាធារណរដ្ឋខ្មែររបស់លោកសេនាប្រមុខ លន់ នល់ តែប្រាំពីររូបប៉ុណ្ណោះ ដែលខ្មែរក្រហមហៅថា "មហាជនក្បត់" ។ អ្នកទាំងនេះរួមមានប្រធានាធិបតី លន់ នល់, ព្រះអង្គម្ចាស់ ស៊ីសុវត្ថិ សិរិមតៈ, នាយករដ្ឋមន្ត្រី ឡុង បូរ៉េត, ចេង ហេង, អ៊ិន តាំ, សូស្ថែន ហ្វែណង់ដេស, និង សឺង ង៉ុកថាញ់ ។

[១១] ឯកសារ D01266 នៅក្នុងបណ្ណសារដ្ឋានរបស់មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា "សេចក្តីណែនាំអំពីការប្រើពាក្យអង្គការនិងពាក្យបក្ស" ។ សេចក្តីណែនាំនេះចេញផ្សាយពីគណៈ៨៧០ ដែលជាការិយាល័យធ្វើការរបស់ ប៉ុល ពត នៅថ្ងៃទី១១ ខែកក្កដា ឆ្នាំ១៩៧៧ ដែលមានសេចក្តីថា "ពាក្យអង្គការឬពាក្យបក្សប្រើតែចំពោះអង្គការចាត់តាំង មិនត្រូវប្រើសម្រាប់បុគ្គលឡើយ ។ ចំពោះបុគ្គលត្រូវប្រើពាក្យសមមិត្តឈ្មោះនេះ ឬសមមិត្តតំណែងនេះ ឬសមមិត្តតំណាងអង្គការថ្នាក់នេះ ។ ឧទាហរណ៍ សមមិត្ត គេង សមមិត្តលេខា សមមិត្តតំណាងអង្គការ ។ល ។"

[១២] ណាយ៉ាន់ ចាន់ដា, "បងប្អូនដែលជាសត្រូវៈ សង្គ្រាមបន្ទាប់ពីសង្គ្រាម" ញ៉ូវយ៉ក, បោះពុម្ពដោយរោងពុម្ព Macmillan ឆ្នាំ១៩៨៦ ។

[១៣] ណាយ៉ាន់ ចាន់ដា បានអះអាងថានៅថ្ងៃទី៧ ខែមករា ឆ្នាំ១៩៧៩ កងកុម្ម៉ង់ដូវៀតណាមបានឆ្លងកាត់ទន្លេចតុមុខក្បែរព្រះបរមរាជវាំង ដើម្បីចាប់ពង្រត់សម្តេចព្រះ នរោត្តម សីហនុ យកទៅវៀតណាមក្នុងគោលបំណងឲ្យព្រះអង្គដឹកនាំចលនាតស៊ូមួយក្រោមការជួយទំនុកបម្រុងរបស់វៀតណាមប្រឆាំងនឹងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ប៉ុន្តែផែនការនេះត្រូវបរាជ័យ ។ នៅថ្ងៃនោះដែរ ដោយសារសភាពការណ៍

ដែលវៀតណាមវាយចូលកម្ពុជាកាន់តែមានសភាពធ្ងន់ធ្ងរនោះ ខៀវ សំផន បានជម្លៀសព្រះអង្គទៅកាន់ស្រុកសីសុផុនក្បែរព្រំដែនខ្មែរ-ថៃ ។ ពីរថ្ងៃក្រោយមក ខៀវ សំផន បាននាំយាងព្រះអង្គចូលមកទីក្រុងភ្នំពេញវិញដោយនិយាយថាវៀតណាមបានដកថយវិញហើយ ។ ថ្ងៃទី៥ ខែមករា ប៉ុល ពត បានយាងព្រះអង្គទៅជួបប្រជុំក្នុងគោលបំណងស្នើសុំឲ្យព្រះអង្គធ្វើជាតំណាងរបស់កម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យនៅអង្គការសហប្រជាជាតិដើម្បីទាមទារការគាំទ្ររបស់ក្រុមប្រឹក្សាសន្តិសុខអង្គការសហប្រជាជាតិប្រឆាំងនឹងការលុកលុយរបស់វៀតណាម ។ ជាថ្នូរនឹងកិច្ចការដ៏មានសារសំខាន់នេះ ប៉ុល ពត យល់ព្រមអនុញ្ញាតឲ្យព្រះរាជវង្សានុវង្សទាំងអស់ចាកចេញពីកម្ពុជាជាមួយព្រះអង្គដែរ ទោះបីជាមានការជំទាស់ពី អៀង សារី ដែលចង់ទុកព្រះរាជវង្សានុវង្សទាំងអស់នៅក្នុងប្រទេសជាចំណាប់ខ្មាំងក៏ដោយ ។ ព្រះអង្គនិងព្រះរាជវង្សានុវង្សបានយាងចាកចេញទៅប្រទេសចិនតាមជើងយន្តហោះចិនមួយគ្រឿង នៅថ្ងៃទី៦ ខែមករា ។ ណាយ៉ាន់ ចាន់ដា, *“សត្រូវបងប្អូនឯងៈ សង្គ្រាមបន្ទាប់ពីសង្គ្រាម”* ញូវយ៉ក, បោះពុម្ពដោយរោងពុម្ព Macmillan ឆ្នាំ១៩៨៦ ។

១៨ គណៈកម្មាធិការអចិន្ត្រៃយ៍នៃសភាតំណាងប្រជាជនកម្ពុជារួមមាន នួន ជា (ប្រធាន), ង៉ួន កង (អនុប្រធានទី១), ពៅ ស៊ូ (អនុប្រធានទី២) និង រស់ នឹម, ស ស៊ាន, ម៉ី ឆាំ, ខេង សុខ, ម៉ាត់ លី, ថង ស៊ី, និង រស់ ព្រាប (ជាសមាជិក) ។ គណៈប្រធានរដ្ឋកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យរួមមានៈ ខៀវ សំផន (ប្រធាន), សោ ភឹម (អនុប្រធានទី១) និង ញឹម រស់ (អនុប្រធានទី២) ។ សមាសភាពសមាជិករដ្ឋាភិបាលកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យរួមមាន ប៉ុល ពត (នាយករដ្ឋមន្ត្រី), អៀង សារី (ឧបនាយករដ្ឋមន្ត្រីទី១និងជារដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងការបរទេស), វន វ៉េត (ឧបនាយករដ្ឋមន្ត្រីទី២និងជារដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងសេដ្ឋកិច្ច), សុន សេន (ឧបនាយករដ្ឋមន្ត្រី ទី៣និងជារដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងការពារជាតិ), ហ៊ូ នឹម (រដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងឃោសនាការនិងព័ត៌មាន), ជួន ជឿន (រដ្ឋមន្ត្រី ក្រសួងសុខាភិបាល), អៀង ធីរិទ្ធ (រដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងសង្គមកិច្ច), តូច ភឿន (រដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងសាធារណការ), យុន យ៉ាត (រដ្ឋមន្ត្រីក្រសួងវប្បធម៌អប់រំ និងសិក្សាធិការ) ។ ក្រៅពីនេះកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យមានចាត់តាំងគណៈកម្មាធិការមួយចំនួនដូចជាគណៈកម្មាធិការកសិកម្មដឹកនាំដោយ ជ័យ សួន, គណៈកម្មាធិការឧស្សាហកម្មដឹកនាំដោយ ចេង អន, គណៈកម្មាធិការពាណិជកម្មដឹកនាំដោយ កុយ ធួន, គណៈកម្មាធិការចម្ការកៅស៊ូ ដឹកនាំដោយសមមិត្ត ភួង, គណៈកម្មាធិការគមនាគមន៍ដឹកនាំដោយ ម៉ី ប្រាង និងគណៈកម្មាធិការថាមពល ។ គណៈកម្មាធិការទាំងប្រាំមួយនេះស្ថិតក្រោមការគ្រប់គ្រងរបស់ ឧបនាយករដ្ឋមន្ត្រីទទួលបន្ទុកខាងសេដ្ឋកិច្ច ហើយប្រធានគណៈកម្មាធិការនីមួយៗមានឋានៈស្មើនឹងរដ្ឋមន្ត្រី ។ ទោះជាយ៉ាងនេះក្តី ស្ថាប័នខាងលើនេះមិនមានដំណើរការពេញលេញច្បាស់លាស់ទេ ។ (ដកស្រង់ចេញពីឯកសារលេខ D21227នៅក្នុងបណ្ណសារដ្ឋានរបស់មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា ស្តីអំពី“អង្គប្រជុំសន្និបាតលើកទី១ ក្នុងសម័យកាលទី១ របស់សភាតំណាងប្រជាជនកម្ពុជា ថ្ងៃ១១-១៣ មេសា ១៩៧៦” ។

១៥ អ៊ីសា ឧស្មាន *“ការបះបោររបស់ជនជាតិចាម”* អត្ថបទបោះពុម្ពផ្សាយទី៩របស់របស់មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា ឆ្នាំ២០០៦ ។

១៦ មជ្ឈិមបក្សគឺជាពាក្យដែលបក្សកុម្មុយនីស្តកម្ពុជាប្រើសំដៅទៅលើថ្នាក់ដឹកនាំកំពូលរបស់រដ្ឋាភិបាល និងក្រសួងដែលមានអំណាចទាំងឡាយ ។ ស្ថាប័នទាំងនេះអាចជាគណៈកម្មាធិការមជ្ឈិម គណៈកម្មាធិការអចិន្ត្រៃយ៍ឬកងទ័ព ។

១៧ អ្នកស្រាវជ្រាវរបស់មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា អ៊ីសា ឧស្មាន បានឲ្យតួលេខជនជាតិចាមដែលស្លាប់ក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យចំនួនពី៤សែនទៅ៥សែននាក់ ។ អ៊ីសា ឧស្មាន បានអះអាងថា តួលេខនេះបានមកពីបទសម្ភាសន៍របស់លោកជាមួយថ្នាក់ដឹកនាំជាន់ខ្ពស់អ៊ីស្លាមជាច្រើនរូប ដែលធ្លាប់ដឹងនិងបានប្រមូលស្ថិតិជនជាតិចាមនៅកម្ពុជា ។ ថ្នាក់ដឹកនាំអ៊ីស្លាមទាំងនោះបាននិយាយថា ជនជាតិចាមមុនឆ្នាំ១៩៧៥មានចំនួនប្រហែល៧សែននាក់ ហើយនៅឆ្នាំ១៩៧៩ មានជនជាតិចាមនៅសេសសល់តែប្រមាណពី២សែនទៅ៣សែននាក់ប៉ុណ្ណោះ ។ (*“អ៊ូគូបះៈ យុត្តិធម៌របស់ជនជាតិចាមក្រោមរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ”* អត្ថបទបោះពុម្ពលើកទី២របស់មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា,

ភ្នំពេញ, បោះពុម្ពឆ្នាំ២០០២ ។) ប្រវត្តិវិទូ ប៉ែន យៀនិន បានឲ្យតួរលេខទាប់ជាងនេះ ។ យៀនិន បានអះអាងថា ចំនួនជនជាតិចាមក្នុងឆ្នាំ១៩៧៥មាន២សែន៥ម៉ឺននាក់ ហើយយោងតាមអត្រាកំណើនជនជាតិចាម ចំនួននេះអាចកើនឡើងដល់២សែន៦ម៉ឺននាក់ក្នុងឆ្នាំ១៩៧៩ ។ យៀនិន បានទាញសេចក្តីសន្និដ្ឋានថា ចំនួនជនជាតិចាមក្រោយឆ្នាំ១៩៧៩មានប្រហែល១សែន៧ម៉ឺន៣ពាន់នាក់ មានន័យថាជនជាតិចាមដែលស្លាប់ក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យមានចំនួនប្រហែល៨ម៉ឺន៧ពាន់នាក់ ។ (ប៉ែន យៀនិន "តើ ប៉ុល ពត ឡើងកាន់អំណាចដោយរបៀបណា: ប្រវត្តិចលនាកុម្មុយនីស្តនៅកម្ពុជា១៩៣០-១៩៧៥" New Haven and London, Yale University Press, បោះពុម្ពឆ្នាំ១៩៩៦ ។)

[១៨] ពិន យ៉ាថៃ, "ជីវិតកូនថ្ងៃ កូនត្រូវតែរស់: សោកនាដកម្មដ៏ជាក់ស្តែងក្នុងរបបខ្មែរក្រហម" (អត្ថបទបកប្រែ) ការបោះពុម្ពផ្សាយរបស់គ្រឹះស្ថានបោះពុម្ពផ្សាយ SIPAR បោះពុម្ពនៅភ្នំពេញ ឆ្នាំ២០០៣ ។

[១៩] ជូ សូភា "មានទោសព្រោះអ្វី?" ដកស្រង់ចេញពីអត្ថបទតែងសេចក្តីចំណាត់ថ្នាក់ជ័យលាភីលេខពីរ នៅក្នុងការប្រកួតប្រជែងក្នុងកម្មវិធីថែរក្សាប្រវត្តិសាស្ត្រកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ដែលរៀបចំឡើងក្រោមកិច្ចសហប្រតិបត្តិការរវាងមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជានិងសមាគមអ្នកនិពន្ធខ្មែរ នៅខែមេសា ឆ្នាំ២០០៤ ។

[២០] ម៉ម ដៃប៊ុន, "សំណល់ជីវិតនិងស្រមោលអតីតកាល" ជ័យលាភីទីបួនក្នុងការប្រកួតប្រជែងសំណេរតែងសេចក្តីដែលឧបត្ថម្ភដោយសមាគមអ្នកនិពន្ធខ្មែរនិងមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា នៅខែមេសា ឆ្នាំ២០០៤ ។

[២១] វ៉ាន់ ណាត "រូបគំនូរអ្នកទោសម្នាក់នៅក្នុងគុក: មួយឆ្នាំក្នុងមន្ទីរស-២១របស់ខ្មែរក្រហម" បោះពុម្ពនៅទីក្រុងបាងកក ដោយក្រុមហ៊ុន White Lotus នៅឆ្នាំ១៩៩៨ ។

[២២] មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា "អំពីឈ្មោះ គុន កម្មករជួសជុលរទេះភ្លើង" ឯកសារលេខ D02831 ។

[២៣] មជ្ឈមណ្ឌលឯកសារកម្ពុជា "តាំង ឡុញ អតីតអ្នកធ្វើការនៅក្រសួងប្រៃសណីយ៍ ក្រោយមកធ្វើទាហានពាក់សក្តិពីរ ឥឡូវធ្វើការនៅភូមិដីអោក ស្រុកបារាយណ៍" ឯកសារលេខ D02845 ។

[២៤] កម្ពុជាក្រោមជាទឹកដីភាគខាងត្បូងរបស់អាណាចក្រខ្មែរ ដែលឥឡូវបានក្លាយទៅជាទីក្រុងហូជីមិញ (ដែលខ្មែរហៅថាព្រៃនគរ) ។ ទឹកដីនេះត្រូវបានដាក់ឈ្មោះថា កូសាំងស៊ីន នៅក្នុងជំនាន់អាណានិគមបារាំង ។ រដ្ឋាភិបាលអាណានិគមបារាំងបានប្រគល់កម្ពុជាក្រោមទៅឲ្យវៀតណាមក្នុងឆ្នាំ១៩៤៩ ។ ប្រជាជនខ្មែរជាច្រើនមានរស់នៅផ្នែកខ្លះនៃទឹកដីនេះ ប៉ុន្តែប្រជាជនភាគច្រើនជាជនជាតិវៀតណាម ។

[២៥] នៅថ្ងៃទី២ ខែធ្នូ ឆ្នាំ១៩៧៨ ចលនាតស៊ូប្រឆាំងនឹងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យបានប្រារព្ធពិធីមួយ នៅស្រុកស្នួល ខេត្តក្រចេះ ដើម្បីបង្កើត "រណសិរ្សសាមគ្គីសង្គ្រោះជាតិកម្ពុជា" ដែលក្រោយមកក្លាយទៅជា"រណសិរ្សសាមគ្គីកសាងការពារមាតុភូមិកម្ពុជា" ។សមាជិកពីររយនាក់បានចូលរួមនៅក្នុងអង្គមិទ្ទីងនេះ ដើម្បីទទួលស្គាល់គណៈកម្មាធិការមជ្ឈិមរបស់រណសិរ្សដប់បួនរូប ដែលមានសមមិត្ត ហេង សំរិន ជាប្រធាន សមមិត្ត ជា ស៊ីម ជាអនុប្រធាន និងសមមិត្ត រស់ សម័យ ជាអគ្គលេខាធិការ ។

[២៦] *សម្តេចបវរសេដ្ឋា សឺន សាន កើតនៅឆ្នាំ១៩១១ នៅកម្ពុជាក្រោម។ សម្តេចជានាយករដ្ឋមន្ត្រីក្នុងសម័យសង្គមរាស្ត្រនិយម ពីខែខុសភា ឆ្នាំ១៩៦៧ ដល់ខែមករា ឆ្នាំ១៩៦៨។ ក្នុងទសវត្សរ៍ ឆ្នាំ១៩៨០ សម្តេច សឺន សាន បានដឹកនាំ «រណសិរ្សជាតិរំដោះប្រជាពលរដ្ឋខ្មែរ» ។ បន្ទាប់ពីការចរចាសន្តិភាពក្រុងប៉ារីស សម្តេច សឺន សាន បានបង្កើតនិងដឹកនាំ «គណបក្សប្រជាធិបតេយ្យសេរីនិយមព្រះពុទ្ធសាសនា» ចូលរួមក្នុងការបោះឆ្នោតជាតិឆ្នាំ១៩៩៣។ សម្តេច សឺន សាន បានទទួលមរណភាពដោយរោគាពាធនៅប្រទេសបារាំង នៅថ្ងៃទី១៩ ខែធ្នូ ឆ្នាំ២០០០ ក្នុងជន្មាយុ៨៩ឆ្នាំ។*

អ្នកនិពន្ធ

ឌី ខាំបូលី កើតនៅឆ្នាំ១៩៨១ នៅខេត្តក្រចេះ ។ ឌី ខាំបូលី ចាប់ផ្ដើមបំពេញការងារនៅមជ្ឈមណ្ឌលឯកសារ តាំងពីឆ្នាំ២០០៣ ។ បូលី បានសរសេរអត្ថបទជាច្រើនដែលបានចុះផ្សាយនៅក្នុងទំព័រទស្សនាវដ្ដី«ស្វែងរកការពិត» និង ជាអ្នកសម្របសម្រួលគម្រោងនៃការសិក្សាពីអំពើប្រល័យពូជសាសន៍នៅក្នុងរបបកម្ពុជាប្រជាធិបតេយ្យ ។ បូលី ទទួលបានសញ្ញាប័ត្របរិញ្ញាប័ត្រផ្នែកភាសាអង់គ្លេសពីសកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទភ្នំពេញ និងបរិញ្ញាប័ត្រពាណិជ្ជកម្មពីវិទ្យាស្ថានជាតិគ្រប់គ្រង ។ បូលី ធ្លាប់បានទៅសិក្សាមុខវិជ្ជាពីអំពើប្រល័យពូជសាសន៍ នៅសាកលវិទ្យាល័យកុងខដៀរ ប្រទេសកាណាដា និងធ្លាប់បានទៅធ្វើកម្មសិក្សានៅសារមន្ទីរប្រល័យពូជសាសន៍ និងវិទ្យុសំឡេងសហរដ្ឋអាមេរិក នៅទីក្រុងវ៉ាស៊ីនតោនឌីស៊ី សហរដ្ឋអាមេរិក ។

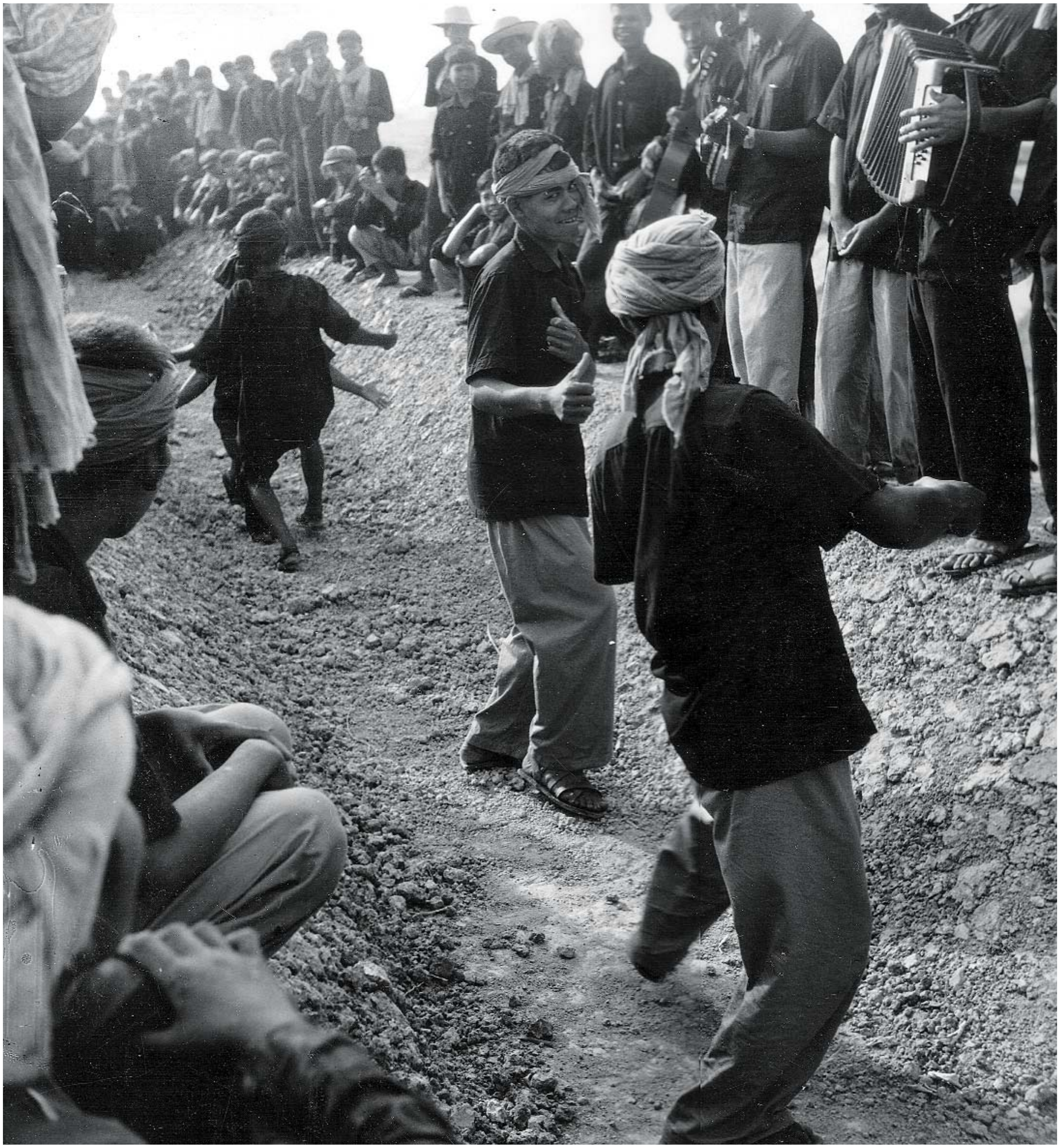

ការរាំកម្សាន្តរបស់កម្មាភិបាលខ្មែរក្រហម *(រូបថតឯកសារសារមន្ទីរឧក្រិដ្ឋកម្មប្រល័យពូជសាសន៍ទួលស្លែង)*